

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Bc. Richard S. Haleš

**Vnímání mocenského postavení Ruska
z perspektivy západních velmocí**

Diplomová práce

Praha 2016

Autor práce: **Bc. Richard S. Haleš**

Vedoucí práce: **PhDr. Michael Romancov, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2016

Bibliografický záznam

HALEŠ, Richard. *Vnímání mocenského postavení Ruska z perspektivy západních velmocí*. Praha, 2016. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. 81 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Michael Romancov, Ph.D.

Abstrakt

Již přes dvacet let je minulosti období, kdy svět byl rozdělen do dvou sfér reprezentující dvě supervelmoci. Mezinárodní vztahy prošly za tu dobu obměnou a dříve rozdělená Evropa začala spolupracovat a postupně vznikla nová spojení. Dřívější supervelmoc v podobě Sovětského svazu se rozpadla, následně prošla transformací a současná Ruská federace představuje následnickou mocnost světového významu. Situace na mezinárodní scéně se změnila a s tím i mezinárodní vztahy. Také moc Ruska prošla svojí obměnou a po rozpadu SSSR se zredukovala. Ale i tak představuje se svojí rozlohou, 141 miliony obyvatel, jadernou silou a zásobami strategických surovin velmi významnou regionální a světovou mocnost. Hlavním cílem této práce je zjistit, za jakou velmoc považují ruskou federaci vybrané západní mocnosti. Není možné nahlížet na danou problematiku pouze optikou ruského potenciálu, nebo perspektivou našich masových médií, ze kterých může člověk získat dojem, že Rusko je na cestě „ovládnout“ celou Evropu. Mnohem více by nás mělo zajímat, jak reagují ve vztahu k Rusku představitelé jiných států euroatlantického prostoru. Tedy prostoru, který byl v minulosti silně svázán se Studenou válkou. Tato práce bude pozorovat vnímání ruského mocenského potenciálu od rozpadu SSSR z perspektivy USA, Polska, Německa a Spojeného království.

Abstract

Over twenty years had passed since the world was separated into two spheres represented by two superpowers. During that time international relations changed and formerly separated Europe began to cooperate and new alliances were formed. Former superpower USSR collapsed and Federation of Russia is the transformed successor and world power. International scene has changed and simultaneously international relations. Also the power

of Russia was reduced after the collapse of USSR. But even so Russia with its size, with the population of 141 mil., with all the nuclear arm power and high reserves of mineral resources remains a significant regional and world power. Main aim of this work is to find out how western powers consider Russia as a power. We cannot address such issue only from the perspective of Russia potential or from the perspective of our mass media where people can get the feeling that Russia is on its way to conquer whole Europe. We should be much more interested in the approach to Russia from representatives of various countries from Euro Atlantic area. From the area which was tied very closely to the Cold war. This thesis aims to observe power position of Russia and its potential after the collapse of USSR from the perspective of USA, Poland, Germany and United Kingdom.

Klíčová slova

Rusko, velmoc, bezpečnost, obrana, zahraniční politika

Keywords

Russia, Power, Security, Defence, Foreign Affairs

Rozsah práce: 149 309

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 12. 5. 2016

Bc. Richard S. Haleš

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval mému vedoucímu diplomové práce PhDr. Michaelu Romancovovi, Ph.D. za jeho cenné rady, připomínky a pomoc při psaní mé diplomové práce. Dále bych rád poděkoval všem lidem v mém okolí, kteří mi poskytli potřebnou podporu během celého mého studia.

Obsah

1. Úvod k tématu	10
1.1. Hypotéza.....	13
1.2. Zpracování tématu	14
1.3. Teorie mezinárodních vztahů	15
2. Úvod k mocenskému postavení Ruska	18
3. Spojené státy Americké (USA).....	22
3.1. Období prezidenta George H. W. Bushe	23
3.2. Období prezidenta Billa Clintona.....	26
3.3. Období prezidenta George W. Bushe.....	27
3.4. Asertivní kurz ruské zahraniční politiky.....	29
3.5. Zahraniční politika prezidenta Obamy	32
3.6. Závěr	35
4. Polsko	37
4.1. Období Donalda Tuska	39
4.2. Nedůvěra a posilování obrany.....	42
4.3. Limity polsko-ruských vztahů	45
4.4. Závěr	47
5. Spolková republika Německo	48
5.1. Období Helmuta Kohla	49
5.2. Období Gerharda Schrödera	50
5.3. Období Angely Merkelové.....	53
5.4. Závěr	58
6. Spojené království Velké Británie s Severního Irska (Spojené království)	59
6.1. Období Johna Majora	61
6.2. Období Tonyho Blaira.....	62

6.3. Gordon Brown	64
6.4. David Cameron	67
6.5. Závěr	69
Závěr práce	70
Příloha č. 1 - Převládající směr zkoumaných států	72
Summary.....	74
Seznam literatury a dalších zdrojů	75
Projekt diplomové práce	83

1. Úvod k tématu

Již přes dvacet let je minulosti období, kdy svět byl rozdělen do tzv. bipolarity. Mezinárodní vztahy prošly za tu dobu obměnou a dříve rozdělená Evropa pokročila se svojí integrací ze západu směrem na východ. Dřívější supervelmoc v podobě Sovětského svazu prošla transformací a současná Ruská federace představuje následnickou mocnost světového významu. Situace na mezinárodní scéně se změnila, moc Ruska prošla svojí obměnou, ale i tak představuje se svojí rozlohou, 141 miliony obyvatel, jadernou silou a zásobami strategických surovin velmi významnou regionální a světovou mocnost.¹

Události posledních let, ať už na příkladu konfliktu v Gruzii v roce 2008, a koneckonců také nedávné události na Ukrajině v souvislosti s anexí Krymu, nám ukazují ruskou asertivnější politiku a zdá se i touhu navrátit se do mocenského postavení z dob minulých. Ať už anexe Krymu, nebo vojenská přítomnost na východě Ukrajiny, jsou projevem asertivního chování Ruska. Můžeme taky přemýšlet, do jaké míry se jedná o snahu rekonstruovat mezinárodní uspořádání k obrazu Moskvy, a tím postavit nový a „lepší“ řád.² Ať už je motivací cokoliv, je zřejmé, že západní mocnosti budou na podobné snahy reagovat. Přeshraniční aktivity Ruské federace nezůstávají nepovšimnuty a především státy zbytku Evropy, respektive státy NATO, se jeví být značně znepokojené vývojem událostí. Další názor, který může být poměrně znepokojivým konstatováním, je, že Putin překročil hranici, za kterou se neodvážil ani například Leonid Brežněv. Ruští představitelé sice často zvyšovali napětí, ale nikdy k válce nedošlo a pokaždé byla vůle nezajít až příliš daleko.³ Na druhou stranu je mnohými vytýkána údajná slabost Evropy k adekvátní reakci na hrozbu z východu. Zaznívají také názory, že se svým brutálním chováním poškozuje Rusko především sebe

¹ TOMALOVÁ, Eliška a Petr DRULÁK. Rusko. In: KRATOCHVÍL, Petr a Petr DRULÁK, eds. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2009. s. 255. ISBN 978-80-7367-469-4.

² ROMANCOV, Michael. Putin je vyzývatelem Západu. In: *Hospodářské noviny* [online]. 2015 [cit. 2016-15-4]. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-63509790-putin-je-vyzyvatelem-zapadu>.

³ HONZEJK, Petr. Historik Martin Kovář: Putinovo Rusko je větší hrozbou než SSSR. In: *Hospodářské noviny* [online]. 2015 [cit. 2016-7-5]. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-63582340-historik-martin-kovar-putinovo-rusko-je-vetsi-hrozbou-nez-sssr>.

sama. Mnohdy nevyzpytatelná současná kremelská politika je cestou do možné politické izolace, a tedy potlačení několik let usilovné snahy o spolupráci a rozvoj.⁴

90. léta otevřela možnost pro obchodní výměnu napříč Evropou a západ očekával, že dojde k zcela novému nasměrování mezinárodních vztahů napříč evropským kontinentem. K změnám zcela jistě došlo a především mocnosti přehodnotily svůj vztah k ruské federaci. Otázkou však zůstává, jaký úhel pohledu zvolily a za jakou mocnost Rusko považují. Média vydávají zprávy o tom, jak Evropa (ne)jedná vůči Rusku. Ale abychom pochopili, zda státy reagují správně, či nikoliv, tak musíme také vědět, jakou hrozbu Ruská federace skutečně představuje, respektive jak je tato hrozba z perspektivy západních mocností skutečně reflektována v oficiálních vyjádřeních státních představitelů.

Společnost a mnohé státy očekávají, že ruská politika nezůstane nepovšimnuta a západní země na ni adekvátně odpoví. Ovšem jak rozpoznat, zda byla reakce adekvátní? Každé rozhodnutí bude začínat u vymezení hrozby na základě otázky, zda je hrozící země, v našem případě Ruská federace, vnímána jako skutečná hrozba pro západní demokracie. Bylo již sepsáno mnoho prací na téma Ruské hrozby, jeho geopolitické síly a potenciálu ekonomiky založené na nepřeborném množství nerostných surovin. Hlavním cílem této práce je odhalit, za jakou mocnost považují ruskou federaci vybrané západní mocnosti. Není možné nahlížet na danou problematiku pouze optikou ruského potenciálu, nebo perspektivou našich médií, ze kterých může obyčejný divák získat dojem, že Rusko je na cestě „ovládnout“ celou Evropu. Je zcela zřejmé, že názory o jaký potenciál se ruská reálná politika opírá, se mohou rozcházet s veřejným míněním a s míněním jiných států.

V této diplomové práci se budeme snažit nalézt odpověď na několik výzkumných otázek. Bude nás zajímat, co utváří pohled vybraných států na mocenské postavení Ruska. Jestli je to uznání ruské mocenské převahy, nebo potřeba spolupracovat. S tím souvisejí i další otázky, a sice, jakou optikou nahlížejí západní státy na velmocenské ambice současného Ruska? A v poslední řadě nás zajímá, vnímají západní mocnosti náznaky Rusko jako stát, který může znovu usilovat o navrácení své pozice supervelmoci?

⁴ FRANCOVÁ, Anna. Putin jedná brutálně a vede Rusko do izolace, míní Drulák. In: *Echo24* [online]. 2014 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: [echo24.cz/a/wyvQP/putin-jedna-brutalne- a-vede-rusko-do-izolace-mini-drulak](http://echo24.cz/a/wyvQP/putin-jedna-brutalne-a-vede-rusko-do-izolace-mini-drulak).

V této práci budou hypotézy testovány na pěti státech, které jsem vybral dle svého vlastního uvážení tak, aby výsledný obraz byl podložený širší škálou aktéru. Kritériem pro označení státu přídavným jménem mocnost, je dispozice zdrojů moci, jako ekonomická velikost, vojenská síla, geografická velikost, aktivní diplomacie, či významnost státu v rámci určitého regionu. Spojené státy Americké (dále jen USA), Spojené království Velké Británie a Severního Irska (dále jen Spojené království), Německá spolková republika (dále jen Německo) a Polská republika (dále jen Polsko) považuji za státy odpovídající kritérii mocnost a domnívám se, že nám mohou nabídnout pohled v širších souvislostech. V původní verzi projektu diplomové práce bylo uvažováno zahrnout mezi výzkumné státy také Francii, ale z důvodu jazykové bariéry v mnou požadovaných zdrojích nebylo možné přistoupit k důkladnějšímu bádání.

Samozřejmě může být v tuto chvíli oprávněnou námitkou, že Polsko nesplňuje kritéria pro velmoc, jakou je například USA a Spojené království. Nicméně ve východoevropském prostoru, potažmo v prostoru Visegradské čtyřky, představuje Polsko stát s největší geografickou rozlohou a obyvatelstvem, pozitivním ekonomickým rozvojem⁵ a ambicemi stát se významnějším hráčem na evropské úrovni. Zajímavá může pro nás být pozice Polska také vzhledem k jeho historické zkušenosti. Středoevropský prostor býval nárazníkovou zónou mezi Německem a Ruskem, a tudíž muselo již v minulosti trpět přechody mnohých armád, které za sebou pokaždé zanechaly drancováním spoušť.

Polsko-Ruské vztahy po roce 1989 nezažily vstřícné období a spíše byly chladné a podezřívavé. Polský pročečenský postoj a snaha vstoupit do NATO, to vše jenom podtrhovalo odmítavý přístup.⁶ Východní Evropa bývala svázána s politikou Sovětského svazu, a jak se ukazuje, Rusko stále má svoji oddělenou politiku pro státy, které považuje za přirozenou součást své sféry vlivu. Polsko se nejeví jako stát, který by byl pouze nucen se přizpůsobovat povaze mezinárodních vztahů, ale svojí roli chce hrát aktivně prostřednictvím NATO, EU a svojí zahraniční politikou.

⁵ I v době hospodářské recese v letech 2008 – 2012 se Polsku podařilo, jako jedinému státu EU, držet po celou dobu kladný růst HDP.

HOLANOVÁ, Tereza. Polsko se vyhnulo krizi. Zázračný růst má ale skončit. In: *Aktuálně* [online]. 2012 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/svetova-ekonomika/polsko-se-vyhnulo-krizi-zazracny-rust-ma-ale-skoncit/r~:article:733426/>.

⁶ CHWALBA, Andrzej. *Polsko 1989-2008: dějiny současnosti*. Brno: CDK, 2009. s. 181. ISBN 978-80-7325-185-7.

1.1. Hypotéza

Každý stát v této práci je prezentován v případové studii a na základě analýzy se určí, zda mají mocnosti podobný přístup, nebo v něčem odlišný. Komparací jednotlivých případů buď potvrdím, nebo vyvrátím hypotézu studie. Ta konstatuje, že ačkoliv Rusko usiluje o dominantní postavení, má k tomuto cíli i potřebné zdroje a soudě podle názoru mnohých odborníků má i aspiraci získat zpět svoji „zašlou slávu“, tak západní mocnosti nepovažují Rusko za aktéra, který by byl schopen představovat bezprostřední hrozbu. Není aktérem, který by měl kapacity na to, využívat svého mocenského postavení a mít zásadní vliv na politiku západních států, ve smyslu kontroly a ovlivňování rozhodování ve svůj prospěch, nebo také kontroly nad nastolováním agendy. Jinak řečeno otázkou je, zda Rusko z perspektivy západních mocností disponuje absolutní mocí, kterou reálně může využít k dosažení svých cílů.⁷

Západní mocnosti, které jsou v této práci zkoumány, spolu úzce spolupracují a vzájemné vztahy mají na pokročilé úrovni. Je otázkou, zda západní státy vykazují ochotu měnit své zájmy pod ruským tlakem v jeho prospěch, anebo spíše chtějí Ruskou federaci přizpůsobit západním hodnotám.

⁷ Absolutní moc zahrnuje materiální a duchovní faktory, úroveň diplomacie, úroveň vojenských kádřů a třeba odhodlání veřejnosti.

KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. 4. vyd. Praha: Ekopress, 2010. s. 188. ISBN 978-80-8692-960-6.

1.2. Zpracování tématu

Nejdříve se bude práce zabývat teoretickou částí, která nás uvede do problematiky. Domnívám se, že bude užitečné zmínit se v krátkosti o historických událostech a faktech, které jsou nezbytné pro správné porozumění přístupu vybraných států ve vztahu k Rusku. Následný výzkum bude založen na komparativní analýze určitého počtu případů. Dané případové studie se zabývají obdobím po pádu železné opony a nejvíce prostoru je věnováno období od nástupu Vladimíra Putina k moci (rok 2000) do roku 2013. Objektem zkoumání bude vnímání specifík mocenského postavení Ruska v každém vybraném státě zvlášť.

Za zdroje důležité pro úvod do problematiky diplomové práce je literatura se zaměřením na teorie mezinárodních vztahů a na historii. Hlavní empirická část práce bude vycházet z analýzy veřejných prohlášení, proslovů, či tiskové zprávy ze strany představitelů vybraných států, které primárně vyhledávám na oficiálních vládních internetových stránkách a sekundárně skrze další informační internetové kanály. V práci se objevují také odkazy na analýzy zpracované think-thanky zaměřené na mezinárodní vztahy a odborná periodika.

Práce je rozdělena do několika kapitol. Nejdříve se budeme zabývat teoretickou částí, ve které si vysvětlíme několik pojmů k upřesnění této práce. Rozvedeme si pojem mocnost a s tím související atributy moci z realistického pohledu na mezinárodní vztahy.

Hlavní stěženi částí celé práce jsou případové studie na jednotlivé státy, ve kterých analyzují přístup jednotlivých států výše zmíněných k Rusku a vnímání jeho mocenského postavení po rozpadu Sovětského svazu. Na základě analýzy, primárně z oficiálních prohlášení, si identifikujeme, jestli můžeme přístup západních mocností označit v teoriích mezinárodních vztahů za více (neo)realistický, nebo (neo)liberální,

1.3. Teorie mezinárodních vztahů

V teoriích mezinárodních vztahů je hlavní dělicí hranicí mezi realismem a idealismem její vztah k moci. Šíření vlivu a moci západu, posilování Ruska a jeho vojenské asertivity, a nesoulad názoru na mezinárodní vztahy těchto dvou bloků odpovídá vysvětlení politického realismu. Nebudeme se zabývat tím, jaké normy by měly být, ale zda má Rusko moc, dle západních mocností normy měnit či vytvářet. Rusko prohlašuje, že je ohroženo aliancí NATO a USA a jeho nutností je se bránit. V realistickém chápání jsou skutečné motivy státu často skryté a neprokázané. To by odpovídalo ruskému vzorci chování, kterému evropské státy, jak to prohlašují, nedokážou s určitostí porozumět. Příkladem je rok 2014,⁸ kdy došlo k závažnému porušení mezinárodního práva. Západní mocnosti pocítily narušení mezinárodních vztahů a bylo nutné zaujmout vůči ruskému expanzionismu nějaký postoj, zhodnotit celou situaci, vydat stanovisko a přistoupit k reálným činům.

Pokud se chceme bavit o vnímání mocenského postavení, tak je důležité si říci, jak budeme pojímům „moc a mocnost“ rozumět. Je důležité najít ukazatele, na které se aktér zaměřuje při hodnocení mocenského vlivu druhého aktéra. Předpokládejme, že moc bude hodnocena na základě geografických, demografických, ekonomických, vojenských a diplomatických podmínek. Důležitými faktory je geografická poloha, přírodní zdroje, počet obyvatel, či diplomacie. Obvykle je moc chápána jako schopnost ovlivnit chování jiných aktéru a docílit, aby nejednali způsobem, který původně zamýšlely.⁹ Moc je schopností docílit žádoucího výsledku.

Realismus

Realismus chápe zájem státu jako politiku postavenou na objektivních základech, racionálně podloženou a opírající se o historickou zkušenost.¹⁰ Ruská snaha o změnu struktury systému, tak jak je vysvětlována jeho politika, je reakcí na neutěšený stav

⁸ MALACHOVSKÁ, Alexandra. Ozbrojenci na Krymu obsadili letiště. Čekají útok. In: Aktuálně [online]. 2014 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/na-krymu-rinci-zbrane-pohotovost-ma-kyjev-i-moskva/r~7f9e5e089fd811e3a8cb002590604f2e/>.

⁹ HEYWOOD, Andrew. *Politologie*. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. s. 23. ISBN 978-80-7380-115-1.

¹⁰ KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. 4. vyd. Praha: Ekopress, 2010. s. 565. ISBN 978-80-8692-960-6.

mezinárodních vztahů po Studené válce, kdy jedna ze stran chce jejich revizi. Západní státy se velkou mírou podílely na budování řádu a struktury vztahu, a tudíž sebeobrana je logickou přirozeností každého státu, který nechce, aby jeho národní zájmy byly ohroženy či narušeny silou státu druhého. Míra obrany se bude odvíjet od chápání míry reálné hrozby aktéra, který chce přehodnotit systém.

Podobně neorealismus chápe jako základ pro studium MV pochopení moci opírající se o vojenskou sílu. Dle Waltze je systém MV anarchický a jedinou proměnlivou charakteristikou je polarita systému, kdy je možné rozlišit tři úrovně polarizace. Od unipolárního systému, dále bipolárního, a konče multipolárním. Paradoxně tím nejstabilnějším pro Waltze byl systém bipolární.¹¹ Neorealismus, který přehodnocuje klasický realismus, považuje stát za v zásadě racionálního aktéra schopného správně definovat svůj objektivní zájem. Chování státu je určeno charakterem systému, což znamená, že struktura systému je dána uspořádáním vztahů velmocí.¹²

Za zmínku stojí také další následovník neorealismu Stephen Walt, který se svým studiem zaměřil na percepci hrozeb ze strany jednotlivých aktérů, což znamená, že rovnováha moci v zahraniční politice států se zaměřuje na státy, které představují největší hrozbu a ne a priori proti nejmocnějšímu státu.¹³ Mezi tyto dva pojmy dává rovnítko a snaží se tak rozpoznat objektivněji realitu v MV, kdy státy se systémově sjednocují za účelem vytvoření obranného uskupení proti narušiteli.

Liberalismus

Liberalismus je opozicí realismu a předpokládá, že vyjednávání bude stále více převažovat před vojenskou silou.¹⁴ Přístup k MV je v tomto případě dosti idealisticky zaměřený. Zahraničně politické záležitosti se týkají širšího spektra aktéru, než tomu bývalo v minulých staletích. Dřívější tradiční témata, jako je bezpečnost a moc, byly díky tomu rozšířeny na

¹¹ KRATOCHVÍL, Petr. Neorealismus. In: KRATOCHVÍL, Petr a Petr DRULÁK. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2009. s. 206. ISBN 978-80-7367-469-4.

¹² KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. 4. vyd. Praha: Ekopress, 2010. s. 556. ISBN 978-80-8692-960-6.

¹³ KRATOCHVÍL, Petr. Neorealismus. In: KRATOCHVÍL, Petr a Petr DRULÁK. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2009. s. 207. ISBN 978-80-7367-469-4.

¹⁴ KARLAS, Jan. Liberalismus. In: KRATOCHVÍL, Petr a Petr DRULÁK. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2009. s. 135. ISBN 978-80-7367-469-4.

ekonomické, sociální a další oblasti, které hrají důležitou roli pro hodnocení skutečné moci státu.

Neoliberálové se dostávají do prakticky uchopitelnější roviny. Navracejí se blíže realistickému chápání států, jako primárního aktéra v systému MV, ale nahlízejí na něj optikou racionálního aktéra, který přichází do interakce s nestátními aktéry, kteří se také podílejí na formování mezinárodního prostředí. Anarchické prostředí dle nich je možné přivést ke spolupráci, avšak vše se odvíjí od národního zájmu státu, od míry komplexní vzájemné závislosti a od počtu aktérů v zahraniční politice.¹⁵ Každý stát má své zájmy a na jejich rozdělení závisí, zda se zájmy jiného státu budou v harmonii, spolupráci nebo v konfliktu.

Konstruktivismus

Podle konstruktivistu jsou národní zájmy a identity utvářeny komunikací a ideje a interakce utvářejí realitu.¹⁶ Lze říct, že v tomhle odlišení spočívá základní rozdíl konstruktivistů od neoliberalismu a neorealismu. Národní zájmy jsou dle tohoto chápání proměnlivé a jsou podrobeny procesu interakcí mezi jednotlivými aktéry. Konstruktivním přístupem vnáší aktér do systému MV myšlenku, že řád, instituce a pravidla lze tvořit společně a nejsou dané v nějakých předem daných hodnotách. Hodnoty se teprve interakcí utvářejí. Je to teorie bez předsudků, která podporuje proaktivní přístup jednajících stran k vytvoření odpovídajícího prostředí pro obě strany.

¹⁵ KARLAS, Jan. Neoliberalismus. In: KRATOCHVÍL, Petr a Petr DRULÁK. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2009. s. 199. ISBN 978-80-7367-469-4.

¹⁶ BENEŠ, Vít. Konstruktivismus. In: KRATOCHVÍL, Petr a Petr DRULÁK. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2009. s. 126. ISBN 978-80-7367-469-4.

2. Úvod k mocenskému postavení Ruska

Aby tato práce byla také reflektovaná z obou stran, tak by bylo dobré si blíže představit ruské historické pozadí a jeho mocenské atributy, které dávají Rusku současné postavení, udávají směr politiky a utvářejí pohled západu na ruské mocenské/velmocenské postavení.

Rusko se v průběhu dějin stalo z malého knížectví velkým impériem. Snad stojí za zmínku rok 1721, kdy podpisem mírové smlouvy se Švédskem, získal Petr Veliký přístup k Baltskému moři po celé délce od Rigy až po Petrohrad a tím se i otevřely nové dveře k západní Evropě.¹⁷ Tento počín byl velkým úspěchem, který otevíral nový mezinárodní prostor. Obsazování území probíhalo ale především na východ, kde byly rozsáhlá a přístupná území. Expanze byla úspěšná a rychlá, protože už v roce 1867 sahaly hranice carského Ruska až na Aljašku, která byla následně prodána USA, neboť bylo obtížné kvůli velkým vzdálenostem celé území efektivně spravovat.¹⁸ Historický vývoj vedl k tomu, že ve východní Evropě a severní Asii vznikla jedna rozsáhlá říše, která byla de-facto celá propojena pevninou a řízená z jednoho centra.

První světová válka a Velká bolševická revoluce způsobily rozsáhle změny v celém státě, který měl být prvním svého druhu a být první zemí zřízené na myšlenkách proletářského systému. Celé meziválečné období, kdy se nový Sovětský svaz musel vypořádat ze svojí zaostalostí, bylo příznačné pro snahu o modernitu. Nejlépe to vystihují slova Stalina: „Opozdlili jsme se za pokročilými zeměmi o 50-100 let. Musíme tuto vzdálenost urazit za deset let. Buď tak učiníme, nebo nás rozdrtí.“¹⁹ Těmito slovy se podporovalo úsilí, které známe jako pětiletky. Úkol modernizovat průmysl nebyl tak snadný, jak někteří předpokládali. Snaha docílit změn v co nejkratším časovém rozsahu vedlo k permanentním

¹⁷ ŠVANKMAJER, Milan et al. *Dějiny Ruska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 145. ISBN 80-7106-128-X.

¹⁸ ŠVANKMAJER, Milan et al. *Dějiny Ruska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 270. ISBN 80-7106-128-X.

¹⁹ ŠVANKMAJER, Milan et al. *Dějiny Ruska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 371. ISBN 80-7106-128-X.

krizovým situacím, ať už v infrastruktuře, zásobování nebo v sociálním zajištění dělníků.²⁰ Vše bylo nutné podřídit za účelem „přežít“ v souboji proti západu.

Meziválečné období Sovětský svaz ustál a Druhá světová válka měla být jeho největší zkouškou a také vstupenkou do bipolárního světa a přijetí nové role v rámci systému mezinárodních vztahů, jako supervelmoc. Pod kontrolou Sovětského svazu zůstala celá východní Evropa. Brzy poté se ale Sovětský svaz octl před zkouškou, zda nově nabytou sféru vlivu dokáže také udržet ve svém područí. Jugoslávie, Maďarsko a Československo se stalo zkouškou. Zatímco Jugoslávii se pod kontrolou Moskvy nepodařilo udržet, tak reformní tendence v Maďarsku a Československu se díky vojenské intervence zemí Sovětského svazu, respektive zemí Varšavské smlouvy podařilo potlačit.²¹

Komunistický koncept ztělesněný Sovětským svazem se v osmdesátých letech začal rozpadat a snaha Grobačova o reformu zaostalého hospodářství nakonec skončil rozpadem východního bloku, konce Brežněvovy doktríny a rozpadem Sovětského svazu v roce 1991. Staronovému Rusku, jako nástupnický stát, který ztratil značnou část svého území, se podařilo udržet si vliv na své bývalé republiky, kromě pobaltských států, v podobě Společenství nezávislých států, který je projektem integrace a spolupráce započaté už na konci roku 1991.²² Jednalo se o snahu mít větší vliv v zemích, které od ruského jádra odpadly.

Konkrétně se jedná o Kozyrevovu doktrínu. Postsovětské republiky se staly prioritou v zahraniční politice dle logiky: „Země Společenství nezávislých států a Pobaltí tvoří oblast, kde se soustřeďují prvořadé životní zájmy Ruska. Odtud také pramení i základní ohrožení těchto zájmů.“ Pod záštitou ochrany zájmu ruských menšin v postsovětských republikách se touto doktrínou prosazovala stálá vojenská přítomnost.²³ Podstata Kozyrevovy doktríny byla

²⁰ ŠVANKMAJER, Milan et al. *Dějiny Ruska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 371. ISBN 80-7106-128-X.

²¹ ŠVANKMAJER, Milan et al. *Dějiny Ruska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 450. ISBN 80-7106-128-X.

²² ŠVANKMAJER, Milan et al. *Dějiny Ruska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 479. ISBN 80-7106-128-X.

²³ LITERA, Bohuslav. The Kozyrev Doctrine – a Russian Variation on the Monroe Doctrine. *Perspectives* [online]. 1994/95, č. 4, s. 65 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/23615773?seq=1#page_scan_tab_contents.

v nepřímém vyhlášení postsovětského prostoru za oblast výlučných ruských zájmů, ve kterém v případě ohrožení může přijmout jakékoli kroky na obranu své sféry vlivu.²⁴

Silnou osobností byl v 90 letech také politik a státník Jevgenij Primakov.²⁵ V roce 1999 představil svůj koncept o klíčovém partnerství Ruska – Indie – Číny, které by bylo dostatečně silné na to, aby mohlo vytvořit protiváhu USA.²⁶ Tato politika je někdy považovaná za vznik multipolarity v mezinárodních vztazích po konci Studené války, neboť toto spojení mělo být protiváhou nejen dominanci USA, ale také západním zájmům a nabídnout alternativu pro světové uspořádání.²⁷ Tento koncept se později odrazil ve vzniku skupiny BRICS, tedy partnerství Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jihoafrické republiky.²⁸

Politika 90 let se následně odrážela v 21. století. Rusko si chtělo znovu vydobýt respekt západu a uznání své velmocenské role. V ruské společnosti stále rezonovala idea imperialismu, a to samé platí i pro vrcholnou politiku.²⁹ Odborníci a komentátoři mezinárodní politiky se shodují, že v posledních letech narůstá ruská asertivita na světové scéně. Pokud by ruským zájmem bylo obnovit svoji původní velikost, tak by to znamenalo přímé ohrožení bývalých sovětských republik, ale také pobaltských států, a tedy také NATO. S vojenskou a diplomatickou silou Rusko představuje vyzývatele západu, ale druhou stránkou věci je, do jaké míry jej za ohrožující mocnost považují západní státy. Ambice jednoho státu

²⁴ LITERA, Bohuslav. The Kozyrev Doctrine – a Russian Variation on the Monroe Doctrine. *Perspectives* [online]. 1994/95, č. 4, s. 66 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z:

http://www.jstor.org/stable/23615773?seq=1#page_scan_tab_contents.

²⁵ Jevgenij Primakov (1929 – 2015) patřil do okruhu lidí svázaných s Gorbačovem. Po rozpadu SSSR byl ředitelem rozvědky a následně zastával post Ministra zahraničí od roku 1996. Na krátkou chvíli byl jmenován předsedou vlády. Byl také členem protiputinovské strany Vlast, ale nikdy nekandidoval v prezidentských volbách.

Anon. Zemřel Jevgenij Primakov. Premiérem byl jen půl roku – byl příliš populární. In: *ČT24* [online]. 2015 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1540460-zemrel-jevgenij-primakov-premierem-byl-jen-pul-roku-byl-prilis-popularni>.

²⁶ RAMANI, Samuel. Yevgeny Primakov – The Ideological Godfather of Putinism. In: *Huffington Post* [online]. 1994 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/samuel-ramani/yevgeny-primakov-the-ideo_b_7799410.html.

²⁷ RAMANI, Samuel. Yevgeny Primakov – The Ideological Godfather of Putinism. In: *Huffington Post* [online]. 1994 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/samuel-ramani/yevgeny-primakov-the-ideo_b_7799410.html.

²⁸ STEELE, Jonathan. *Yevgeny Primakov Obituary*. In: *The Guardian* [online]. 2015 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2015/jun/28/yevgeny-primakov>.

²⁹ ŠVANKMAJER, Milan et al. *Dějiny Ruska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 535. ISBN 80-7106-128-X.

znovu získat svojí zašlou slávu ještě neznamená, že další státy jeho ambice považují za reálně proveditelné. Přes názory veřejnosti a médií se nám dostává obraz, kdy máme tendence „volat na poplach“ proti nepříteli z východu, který nepochybně silným aktérem je, ale v reálné politice západu může být názor na ruského medvěda zcela jiný.

3. Spojené státy Americké (USA)

I přes mnohé diskuze v americkém politickém životě zůstává prezident dominantní osobností při formulování zahraniční politiky.³⁰ Vzájemné bilaterální vztahy mezi USA a Ruskou federací mají dlouhou historii a jsou v nich výrazné historické milníky, které nejen ovlivnily tyto dva aktéry, ale potažmo také zbytek světa. Obě velmoci zažily velkou expanzi svého území, a snad i dílem náhody hranice carského Ruska roku 1725 překročily Beringův průliv do Aljašky. Tím se obě velmoci na 142 let k sobě aspoň geograficky přiblížily.³¹ Obě mocnosti se v následujících století postupně dostávaly do stále větší vzájemné interakce.

Ať už prodej Aljašky americké vládě, ruská podpora Unie během občanské války, zásadní spojenectví během Druhé světové války a následná velmocenská rivalita, která rozdělila svět na dvě zóny, to vše byly významné okamžiky, které zásadním způsobem ovlivňovaly komunikaci mezi oběma velmocemi.³² Studená válka je nesporně historickým úsekem, který rezonuje v mezinárodních vztazích dodnes, a o to více v americko-ruských, protože z tohoto konfliktu jeden aktér zůstal supervelmocí, ale druhý, tedy Sovětský svaz, se rozpadl.

Začátek devadesátých let byl velmi poznamenán změnou politiky Michaila Gorbačova, který své reformní úsilí promítl také do zahraniční politiky. Odstoupení od Brežněvovy doktríny, znovusjednocení Německa, rychlé oslabování vlivu Sovětského svazu a podpora těchto kroků ze strany USA, to vše způsobilo, že dříve zneprátelené strany pochopily, že v jejich situaci je možné začít novou kapitolu vzájemných vztahů, a to kapitolu politické spolupráce, která z logických důvodů a za účelem vybudování důvěry musela začít v otázkách zbrojení. Tedy v oblastech, které tak zásadním způsobem rezonovaly v uplynulých dekadách Studené války.

³⁰ WILSON, James. *Jak se vládne v USA*. Praha: Victoria Publishing, 1995. s. 302. ISBN 80-85605-70-8

³¹ Aljaška byla prodána roku 1867 USA.

OFFICE OF THE HISTORIAN. Purchase of Alaska, 1867 [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <https://history.state.gov/milestones/1866-1898/alaska-purchase>.

³² U. S. DEPARTMENT OF STATE. 200 Years of U. S. - Russia Relations [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.state.gov/p/eur/ci/rs/200years/>.

Americké ministerstvo zahraničí ve své stručné 200 leté historii o americko-ruských vztazích shrnuje dobu po Studené válce, jako období bilaterálních vztahů i nadále se vyvíjejících dvojím, očekávaným a neočekávaným způsobem. To znamená, že v některých oblastech se rozvíjela spolupráce, ať už v ekonomické sféře, v oblasti omezování jaderného arzenálu, nebo v boji proti terorismu, poměrně úspěšně a jednotliví aktéři našli společnou shodnou pozici. Ale stále jsou také oblasti, ve kterých se tyto dvě mocnosti zcela rozcházejí.³³ Na následujících řádcích zjistíme, že tento dvoustranný pohled na vzájemné rusko-americké vztahy poměrně často rezonuje v prohlášeních a je běžnou praxí v negociacích. V následujících podkapitolách se blíže podíváme na diplomatický vývoj mezi oběma mocnostmi.

3.1. Období prezidenta George H. W. Bushe

Pokud hodnotíme vnímání mocenského postavení Ruska od začátku devadesátých let, tak je účelné zmínit události z roku 1989, které jsou značně důležité. Zahraniční politika Ronalda Reagana a reformátorský přístup Michaila Gorbačova v 80. letech vytvořily prostor pro velké změny. Již vzájemná schůzka prezidenta Bushe a Gorbačova na Maltě byla momentem nové spolupráce, která za sebou zanechala mocenskou rivalitu a připravila půdu pro spolupráci a dovršení smlouvy START ke konečné podobě, kterou by bylo možné následně ratifikovat.³⁴ Také další vývoj ukázal, že lze dojít ke konsensu i v jiných oblastech. Shoda byla například nalezena v otázkách sjednocení Spolkové republiky Německo a Německé demokratické republiky a následný vstup do struktur NATO. Dále také můžeme uvést společný diplomatický postup vůči vůdci Saddámu Husajnovi k odražení irácké invaze

³³ U. S. DEPARTMENT OF STATE. 200 Years of U. S. - Russia Relations [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.state.gov/p/eur/ci/rs/200years/>.

³⁴ Dohoda START byla podepsána v Moskvě 1991.

OFFICE OF THE HISTORIAN. The Collapse of the Soviet Union [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <https://history.state.gov/milestones/1989-1992/collapse-soviet-union>.

o Kuvajtu, která vyústila v tzv. Válku v zálivu.³⁵ Proměna sovětské, následně ruské politiky především způsobila, že bylo možné reformovat dříve konfrontační rétoriku.

Z pohledu představitelů USA je nástupnický stát, tedy Ruská federace, považován za novou kapitolu v dějinách ruského národa, v které je předpoklad, že za pomoci mezinárodní spolupráce se Rusko více bude orientovat na západ. Životní úroveň ruských občanů byla vnímaná jako velmi nízká, stejně tak i hospodářství bylo považované jako slabé, což potvrzují také slova prezidenta George H. W. Bushe, kdy říká: „je důležité, aby Rusko, jakožto velmoc, nebylo vnímané na základě množství jaderných hlavic, ale na základě životních standardů jejich občanů, na rozvoji kultury, vzdělání a národních tradic“. To představuje pohled, ve kterém je stát rozkládající se od polských hranic až k Barentsovému moři v socioekonomickém úpadku a potřebuje modernizovat ve všech sférách.³⁶ Představitelé USA se netají svými představami o Rusku. Je to země s velkým množstvím jaderných hlavic, ale ve všech ostatních oblastech je vnímána jako země zaostalá, která potřebuje západní asistenci. Rusko se stalo zemí, kam směřovala zahraniční finanční pomoc. V roce 1992 přislíbil prezident Bush, za podpory státu G-7, finanční podporu ve výši 1 miliardy dolarů pro potřebné ekonomické reformy. Ve stejný rok ještě USA přislíbily přímou pomoc ve výši 1,6 miliard dolarů, které byly určeny pro humanitární potřeby, rozvoj privátního sektoru a rozvoj ekonomiky, podporu demokracie a další oblasti.³⁷ Bývalá světová mocnost se ocitla v poníženém postavení.

Vztah USA k Sovětskému svazu (Ruské federaci) se z hlediska obrany změnil a již nadále nebylo potřeba vydržovat velké arzenály jaderných zbraní. Problematika zbraní hromadného ničení dostala po ukončení Studené války zcela jiný rozměr a spolupráce byla na pořadu dne. Jednání o rozsáhle redukci jaderného zbrojního arzenálu se setkala na obou stranách pozitivního ohlasu. Rok 1991 přinesl prohlášení obou stran na ukončení vývoje mezikontinentálních balistických raket (ICBM) a podepsání smlouvy START I, kterou byl

³⁵ OFFICE OF THE HISTORIAN. The Collapse of the Soviet Union [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <https://history.state.gov/milestones/1989-1992/collapse-soviet-union>.

³⁶ Anon. 1993: US and Russia Halve Nuclear Warheads. In: *BBC* [online]. 1993 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/january/3/newsid_4114000/4114673.stm.

³⁷ U. S. DEPARTMENT OF STATE. United States Relations with Russia: After the Cold War [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/pubs/fs/85962.htm>.

prezident Gorbačov ochoten ještě dále rozšířit na rozsáhlejší redukci zbraní.³⁸ Nutno zmínit, že ani politický puč, který zasáhl ruskou politickou scénu, tak nezpůsobil útlum v bilaterální spolupráci a snahách obou bývalých soupeřů omezit strategické zbraně a naopak spolupráce se i nadále mohla rozvíjet. USA po změně ve vedení Kremlu nadále zintenzívnilo kontakt s ruskou stranou, tedy následně s prezidentem Borisem Jelcinem.³⁹

Americký postoj v oblasti bezpečnosti se dá demonstrovat na příkladu smlouvy START, respektive START II, která byla výrazně podporována prezidentem Bushem a americkým senátem byla ratifikována o tři roky dříve, než tomu bylo v případě ruské státní dumy.⁴⁰ Snaha o redukci strategických zbraní, jasně dokládá změnu v systému mezinárodních vztahů, kde USA se neobávají o bezprostředně hrozící válečný konflikt mezi východem a západem. Za předpokladu, že obě strany mají tendenci spolupracovat a hledat shodu v nejrůznějších tématech, tak není nutné nadále udržovat zbraňové systémy v takovém rozsahu, jako v předchozích dekádách. Bush razí realistické myšlení, že rovnováha sil je tím nejlepším řešením pro světovou mezinárodní politiku, a tedy také pro vzájemné vztahy s Ruskou Federací.⁴¹

³⁸ SOKOV, Nikolai. Treaty Status. In: *NTI* [online]. 2009 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.nti.org/analysis/articles/start-one/>.

³⁹ NTI. Treaty Between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republic on Strategic Offensive Reductions (START II) [online]. 1993 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.nti.org/treaties-and-regimes/treaty-between-united-states-america-and-union-soviet-socialist-republics-strategic-offensive-reductions-start-ii/>.

⁴⁰ NTI. Treaty Between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republic on Strategic Offensive Reductions (START II) [online]. 1993 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.nti.org/treaties-and-regimes/treaty-between-united-states-america-and-union-soviet-socialist-republics-strategic-offensive-reductions-start-ii/>.

⁴¹ GOLDGEIER, James M. a Michael MCFAUL. *Power and purpose: U. S. policy toward Russia after the Cold War*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2003. s. 331. ISBN 0-8157-3173-6.

3.2. Období prezidenta Billa Clintona

Po studené válce byl prezident Bill Clinton prvním prezidentem, který nemusel vytvářet studenoválečnou strategii zaměřenou proti Sovětskému svazu, a díky dobrému vztahu s prezidentem Borisem Jelcinem bylo jeho období typické pro pokračující pozitivní rozvoj bilaterálních vztahů, které za Studené války nebyly možné. Během sedmi let se tito dva státníci setkali celkem osmáctkrát, což je podobný počet setkání, jako součet všech schůzek jejich předchůdců během celé Studené války.⁴² Nutné ekonomické reformy a neustávající podpora USA, především tedy podpora prezidenta Clintona, nakonec vedly k přijetí Ruské federace do skupiny G8 v roce 1998.⁴³

USA celé toto období vystupovaly jako silný stát, který ale chce pomoci s obtížnou ruskou socioekonomickou situací, podílet se na jeho transformaci a začlenit do mezinárodních institucí, které usilují o spolupráci. Ovšem je to také období, kdy Ruska se snažilo vytvořit protiváhu USA společně s Indií a Čínou.⁴⁴ Zajímavým momentem byl začátek bombardování Jugoslávie. Poté co se to dozvěděl předseda vlády Primakov, vydal rozkaz otočit letadlo, se kterým letěl na státní návštěvu do Washingtonu. Tím dal jasně najevo svůj nesouhlas s politikou USA.⁴⁵ Dalším spornějším obdobím je druhá Čečenská válka, ke které se Clinton vyjádřil kriticky. Postup, který ruská strana volila, byl dle Clintona nehumánní a neslučoval se s postupy, který by měla uplatňovat moderní demokratická země.⁴⁶

Celkově lze hodnotit toto prezidentství jako pozitivní, i přes neshody v mezinárodní politice. Clintonova administrativa se stala patronem ruského rozvoje a stejně jako v případě té Bushovy byla ochotná spolupracovat na reformách a ekonomickém rozvoji Ruska. Podpora nezůstala jenom v ústním podání, ale reálně se projevila schválením speciálních

⁴² OFFICE OF THE HISTORIAN. Bill Clinton, Boris Yeltsin, and U. S. - Russian Relations [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <https://history.state.gov/milestones/1993-2000/clinton-yeltsin>.

⁴³ UNDERSTANDING THE G8. Members of the G8. [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.g8.co.uk/members-of-the-g8/>.

⁴⁴ Viz. kapitola 2.

⁴⁵ ALBRIGHT, Madeleine. Remembering Yevgeny Primakov. In: *Foreign Policy* [online]. 2015 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://foreignpolicy.com/2015/06/29/remembering-yevgeny-primakov-by-madeleine-albright-us-russia/>.

⁴⁶ Anon. Russia will pay for Chechnya. In: *BBC* [online]. 1999 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/553304.stm>.

fondů americkým Kongresem, které měly podpořit výstavbu bydlení pro vojáky stažených ze satelitních států, a také podpořit vytvoření pracovních míst pro nezaměstnané nukleární vědce.⁴⁷ USA pomáhaly v oblastech, kde Rusko selhávalo v zajištění základních potřeb po změnách, které se udály v mezinárodních vztazích. Clinton byl prezident, který věřil, že demokratické státy spolu nevedou války, ale spolupracují. Byl také přesvědčen, že Amerika je v postavení, kdy má aktivně napomáhat ruské společnosti s vnitřní transformací.⁴⁸

3.3. Období prezidenta George W. Bushe

Velkým zásahem v celosvětových událostech je rok 2001, kdy 11. září narážejí letadla do budov Světového obchodního centra. Jedná se do té doby o zcela bezprecedentní útok od aktéra, který nedisponuje politickou mocí, velkou konvenční silou, ale přesto je schopen útoku uvnitř cizího státu. Zásadně se tím mění pojetí národní bezpečnosti nejen v USA, ale i v dalších státech, které se cítí být touto hrozbou ohroženy. Prezident Putin⁴⁹ byl jeden z prvních státníků, který po útocích volal prezidentu Bushovi a vyjádřil slova porozumění a podpory. K projevu solidarity pozastavilo Rusko během několika hodin všechna vojenská cvičení, která zrovna v tu dobu probíhala.⁵⁰ Hrozba terorismu nenarušila vzájemné sbližování, ale spíše otevřela nové dveře spolupráce obou velmocí. Oba státníci si velmi dobře uvědomovali hrozbu, které společně čelí. Boj proti terorismu se stal společným cílem, k jehož dosažení bylo nutné, aby obě mocnosti společně postupovaly proti terorismu.⁵¹

⁴⁷ OFFICE OF THE HISTORIAN. *Bill Clinton, Boris Yeltsin, and U. S. - Russian Relations*. [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <https://history.state.gov/milestones/1993-2000/clinton-yeltsin>.

⁴⁸ GOLDGEIER, James M. a Michael MCFAUL. *Power and purpose: U. S. policy toward Russia after the Cold War*. Washington, D. C.: Brookings Institution Press, 2003. s. 331. ISBN 0-8157-3173-6.

⁴⁹ Vladimír Putin se stal prezidentem Ruské federace na závěr roku 1999. VLADIMIR PUTIN PERSONAL WEBSITE. *Acting President of the Russian Federation*. [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://eng.putin.kremlin.ru/bio>.

⁵⁰ THE WHITE HOUSE, PRESIDENT GEORGE W. BUSH. President Bush and Russian President Putin Discuss Progress. [online]. 2001 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011021-3.html>.

⁵¹ THE WHITE HOUSE, PRESIDENT GEORGE W. BUSH. President Bush and Russian President Putin Discuss Progress. [online]. 2001 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011021-3.html>.

Rok 2001 přinesl mnohé změny. Obměnou prošly vzájemné závazky týkající se balistických střel. Smlouva ABM byla ze strany USA vypovězena v řádné šestiměsíční lhůtě s vysvětlením, že je pro současnou situaci neaktuální a pro Ameriku vlastně nebezpečná z hlediska národní bezpečnosti.⁵² Rusko očekávalo, že k tomu dojde. Byť mělo k tomu své výhrady, tak obě strany tento moment překonaly. Rusko bylo ujištěno, že nehrozí narušení ruské bezpečnosti.⁵³ Z ruské strany došlo k vypovězení smlouvy Start II, ale spolupráce v omezení nukleárních zbraní i přesto pokračovalo v nové podobě. V roce 2002 podepsali prezidenti obou států dohodu, která měla omezit zásoby strategických zbraní na 1700 – 2200. Prezident Bush prohlásil, že se tímto stvrzuje nová éra přátelství mezi oběma národy a ukončení dědictví Studené války.⁵⁴ Při této příležitosti prezident Bush nezapomněl také zmínit budování tržní ekonomiky v Rusku: „Jsem oslněn růstem podnikatelské sféry zde v Rusku. Je to velký úspěch a svědčí to o vůdčích schopnostech Vladimira Putina.“⁵⁵ . De facto prezident Bush naznačil, že je potěšen, že i Rusko přijalo západní model, díky kterému může ruský lid prosperovat.

Spolupráce obou států během prezidenství G. Bushe a V. Putina měla dobré vyhlídky a oba státníci jevíli známky vzájemného porozumění. Rusko nabídlo USA klíčové partnerství v boji proti terorismu a USA se na oplátku stavělo zdrženlivě ohledně Čečenských záležitostí.⁵⁶ To se poté projevilo výrazně v případě tažení v Afganistánu. Ovšem v případě tažení v Iráku se Putin nebránil kritizovat a obviňovat USA z porušování státní suverenity. Na konto války v Iráku prohlásil: „Pokud začneme využívat pro zajištění mezinárodní bezpečnost

⁵² Anon. America Withdraws from ABM Treaty. In: *BBC* [online]. 2001 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1707812.stm>.

⁵³ Anon. America Withdraws from ABM Treaty. In: *BBC* [online]. 2001 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1707812.stm>.

⁵⁴ THE WHITE HOUSE, PRESIDENT GEORGE W. BUSH. President Bush, Russian President Putin Sign Nuclear Arms Treaty. [online]. 2002 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/05/20020524-10.html>.

⁵⁵ THE WHITE HOUSE, PRESIDENT GEORGE W. BUSH. President Bush, Russian President Putin Sign Nuclear Arms Treaty. [online]. 2002 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/05/20020524-10.html>.

⁵⁶ MARCUS, Jonathan. Putin's Iraq Comments Back Bush. In: *BBC* [online]. 2004 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3753382.stm>.

válečné prostředky, tak žádný stát se nebude cítit bezpečně“.⁵⁷ Moskva se snažila označit Bushovou politiku jako expanzivní, která ohrožuje svobodu nezávislých států

Velkým cílem Ruska bylo získat členství ve Světové obchodní organizaci. USA byly prostředníkem k dosažení tohoto cíle. Prezident Bush se o ruské členství zasazoval a od roku 2005 probíhala zásadní jednání.⁵⁸ V roce 2006 podepsaly obě strany dohodu, kde se USA zavázaly k podpoře Ruska ve WTO. Prezident Bush zdůraznil, že ruské přijetí je dobré pro USA, ale stejně tak je toto členství důležité pro Rusko.⁵⁹

3.4. Aserktivní kurz ruské zahraniční politiky.

Rok 2007 byl pro mnohé překvapením. Konference o bezpečnosti, která se každoročně koná v Mnichově, postavila do zcela nového světla vzájemné rusko-americké vztahy a mnozí komentátoři a delegáti se dívali na řeč prezidenta Putina, jako na projev podobný studenoválečné rétorice, tedy snahou ukázat na skutečného viníka odpovědného za všechny mezinárodní problémy.⁶⁰ Prezident Putin se vyhraňuje proti USA a vyzývá ke změně řádu, který dle jeho slov by už neměl být nadále unipolární, a USA by tedy měly přijmout nižší roli, než kterou zastávají. Mnozí si pokládali otázku, jak si slova prezidenta Putina vyložit a kterým směrem se bude vydávat nově politika Kremlu.

Další vyostření ve vztazích mezi Ruskem a USA přišlo v roce 2008, kdy po eskalaci napětí v Jižní Osetii vtrhla Ruská armáda do Gruzie. Samozřejmě se tento konflikt dočkal rychlé reakce prezidenta Bushe, který považoval celou událost za zřejmé narušení územní integrity

⁵⁷ Anon. War Draws Condemnation. In: BBC [online]. 2003 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2867027.stm.

⁵⁸ THE WHITE HOUSE, PRESIDENT GEORGE W. BUSH. President and President Putin Discuss Strong U. S. - Russian Partnership. [online]. 2005 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2005/02/20050224-9.html>.

⁵⁹ THE WHITE HOUSE, PRESIDENT GEORGE W. BUSH. President Bush Meets with President Putin in Moscow. [online]. 2006 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2006/11/20061119-4.html>.

⁶⁰ WATSON, Rob. Putin's Speech: Back to Cold War? In: BBC [online]. 2007 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6350847.stm>.

suverénního státu a jednoznačně odsoudil Ruskou agresi.⁶¹ USA se zcela jednoznačně v tomhle konfliktu postavily na stranu Gruzie a jejího legitimního nároku na územní celistvost. Také ministryně zahraničí Condoleezza Rice brzy poté přiletěla na vyjádření podpory do Gruzie, kde jednala společně s prezidentem Saakašvilim. Mezitím probíhala jednání za podpory francouzského prezidenta Sarkozyho. Výsledkem byl mírový plán přijat prezidentem Medveděvem, který se tím zavázal ke stažení vojsk z obsazených území.⁶²

Ministryně zahraničí Rice ve svém prohlášení upozornila na dobu, kdy USA pomáhaly po všech stránkách, jak vědomostní tak finanční, k modernizaci ruské ekonomiky. Rusko bylo zvané na všechna klíčová jednání aliance NATO, aby pochopilo, že nadále již není považováno za bezprostřední hrozbu. Prohlásila: „Je jisté, že dnešní Rusko není Sovětským svazem. Není jim ani v rozloze, ani v rozsahu moci, ani v možnostech svého působení, ani z podstaty svého režimu. Ruští představitelé dnes nemají žádný nárok pro ideologickou univerzalitu, žádnou alternativní vizi pro demokratický kapitalismus a žádnou způsobilost k vytvoření satelitních států v rámci opozičních institucí. Základy sovětské moci jsou pryč.“⁶³

V prohlášení ministryně zahraničí Rice lze číst její poměrně ostrou výtku k snahám Ruska navrátit svoji zašlou slávu ze Sovětské éry a k neakceptování procesu získávání moci běžný pro 21. století. Upozorňuje, že Amerika je ochotná spolupracovat jedině se státy, které uznávají mezinárodní právo a suverenitu států. Dodává také, že i přes tyto rozpory jsou USA stále ochotné podporovat proces budování moderní společnosti v Rusku, a to prostřednictvím podpory studentů, soudců, představitelů odborových svazů a demokratických reformátorů.⁶⁴ Tedy způsobem, který se vždy musí shodovat s politikou, kterou prosazují ruské politické elity. Vývoj v Gruzii není prezentován jako signál pro

⁶¹ THE WHITE HOUSE, PRESIDENT GEORGE W. BUSH. President Bush Discusses Situation in Georgia. [online]. 2008 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/08/20080816-1.html>.

⁶² THE WHITE HOUSE, PRESIDENT GEORGE W. BUSH. President Bush Discusses Situation in Georgia. [online]. 2008 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/08/20080816-1.html>.

⁶³ U. S. DEPARTMENT OF STATE. Secretary Rice Addresses U. S. – Russia Relations At The German Marshall Fund. [online]. 2008 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://2001-2009.state.gov/secretary/rm/2008/09/109954.htm>.

⁶⁴ U. S. DEPARTMENT OF STATE. Secretary Rice Addresses U. S. – Russia Relations At The German Marshall Fund. [online]. 2008 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://2001-2009.state.gov/secretary/rm/2008/09/109954.htm>.

ústupkovou politiku vůči Rusku a USA vyvíjejí tlak k navrácení původního pořádku v kavkazském regionu. USA nevnímají, že by Ruská federace byla v pozici, ve které by mohla měnit světové uspořádání.

Prezident Bush ve svém prohlášení k událostem v Gruzii prohlásil, že: „konfliktní vztahy s Ruskem nejsou americkým zájmem a konfliktní vztahy s Amerikou nejsou ruským zájmem.“ Dále ve svém prohlášení ukládá Rusku zodpovědnost za jeho politiku, která pokud bude pokračovat směrem nerespektování národní suverenity, tak bude mít za následek konfrontaci a izolaci ze strany USA a mezinárodního společenství.⁶⁵ Taková situace by vedla v konečném důsledku k poškození obou stran. Předpokladem je, že si to ani jedna ze stran ve skutečnosti nepřeje.

Zde je nutné také zmínit další konsekvence gruzínského konfliktu. Spolupráce NATO s Ruskem byla na určitou dobu přerušena. Jedná se o Radu NATO-Rusko, která úspěšně fungovala od roku 2002 a sloužila jako nástroj pro hledání společného konsenzu, spolupráce a společné akce.⁶⁶ Po napadení Gruzie bylo setkávání přerušeno, a trvalo přibližně rok, než opět zástupci zemí NATO a Ruska usedli k jednomu stolu.⁶⁷ Hlavními propagátory ukončení spolupráce s Ruskem, jako reakce na vedení války s Gruzii, byly USA a Spojené království.⁶⁸ Jednalo se o tvrdý postup.

Rusko se prokázalo být státem, který má aspirace na rozšíření sféry vlivu. To jsme mohli sledovat i v případě konfliktu v Gruzii. Ale USA demonstrují, že se i nadále považují za mocnost, která může nezávisle určovat svojí zahraniční politiku, prosazovat zájmy NATO a aktivity Ruska v mezinárodním prostředí neuznávat, pokud narušují mezinárodní uspořádání. Tyto závěry vyplývají ze setkání ministryně Rice s představiteli Gruzie v lednu roku 2009 a následném podepsání charty o strategickém partnerství, ve kterém se USA zavazují

⁶⁵ BUSH, George W.. President Bush's Statement on Georgia. In: *The New York Times* [online]. 2008 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2008/08/16/world/europe/16bushtext.html?_r=0.

⁶⁶ NATOAKTUAL. Struktura a financování Severoatlantické aliance: Přehled hlavních orgánů a finančních zdrojů NATO [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/struktura-nato-0g6-na_zpravy.aspx?y=na_summit/strukturanato.htm.

⁶⁷ Anon. NATO Russia to resume military relationship. In: *CNN* [online]. 2009 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2009/WORLD/europe/06/27/nato.russia/index.html?iref=24hours>.

⁶⁸ Anon. NATO se radí, jak postupovat vůči Rusku. In: *ČT24* [online]. 2008 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1444564-nato-se-radi-jak-postupovat-vuci-rusku>.

k podpoře gruzínské bezpečnosti a k podpoře gruzínského členství v strukturách NATO.⁶⁹ Členství v NATO by bezpochyby bylo důležitým prvkem prevence proti útoku zvenčí. Mimoto se v chartě zavazují USA k podpoře gruzínské integrace s evropskými institucemi a národy, a to na úrovni ekonomické, politické, bezpečnostní a sociální.⁷⁰ Politika USA je v rozporu s ruskou představou. Moskva si zcela určitě nepřeje mít na své hranici další členský stát NATO. Lze říct, že Ruské zájmy nemají takovou váhu, aby změnilly agendu a cíle americké zahraniční politiky. Zároveň se ukazuje, že USA se nebojí prosazovat svoji politiku, jejíž důsledkem bývá i narušení strategických zájmů druhé mocnosti.

USA vystupují sebevědomě a neustále je v bilaterálních vztazích zdůrazňován dvojitý rozměr. Když si to situace žádá, tak se staví do opozice proti ruským krokům. Nicméně konzistentně zdůrazňují, že v spolupráci je možné pokračovat v oblastech, kde k rozporům nedochází, jako je tomu například v problematice nešíření zbraní hromadného ničení, nebo terorismus.⁷¹ Zdá se, že obě strany především mají velký zájem na spolupráci a vzájemné rozpory zvládají delegace na společných setkáních překonat, a poté se soustředit na oblasti, ve kterých je cesta otevřená.

3.5. Zahraniční politika prezidenta Obamy

Nástup prezidenta Baracka Obamy měl být dle všeho novým přístupem k zahraniční politice, jak ve vztahu k arabskému světu, válce v Afghánistánu, tak samozřejmě se změna měla týkat také Ruska. V roce 2008 byla bilaterální diplomacie narušena událostmi v Gruzii. Nicméně v březnu roku 2010 se Ruský prezident Medveděv setkal s prezidentem Obamou v Praze za účelem podepsání nové smlouvy START, která oběma stranám ukládala nové

⁶⁹ U. S. DEPARTMENT OF STATE. United States – Georgia Charter on Strategic Partnership. [online]. 2009 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.state.gov/p/eur/rls/or/121029.htm>.

⁷⁰ U. S. DEPARTMENT OF STATE. United States – Georgia Charter on Strategic Partnership. [online]. 2009 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.state.gov/p/eur/rls/or/121029.htm>.

⁷¹ THE WHITE HOUSE, PRESIDENT BARACK OBAMA. Remark by President Obama and Prime Minister Brown after Meeting. [online]. 2009 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: https://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-by-President-Obama-and-Prime-Minister-Brown-after-Meeting/.

limity pro omezování jaderného arzenálu, a celý proces měl být manifestací znovuoobnovení bilaterální spolupráce.⁷²

Administrativa prezidenta Baracka Obamy, podobně jako u jeho předchůdců, se nebránila spolupráci a vítala ji, ale opět s výhradami a jasně vymezenými mantinely. V roce 2009 prohlásila ministryně Clintonová: „Máme rozdílné názory. Ujasnili jsme si, že neuznáme Jižní Osetii ani Abcházii, ale budeme pokračovat ve spolupráci v oblastech, ve kterých se shodneme“.⁷³ V otázce Gruzie zůstává Obamova administrativa zcela konzistentní s tou předešlou. Zcela jednoznačně USA podporují vstup Gruzie do NATO, která se ukázala být velmi hodnotným partnerem celé aliance.⁷⁴ Obamova administrativa měla snahu o restart a nastavení více konstruktivního přístupu.⁷⁵

Vzájemným vztahům také pomáhala nepříliš velká kritika lidskoprávní oblasti, za kterou je Rusko často kritizované ze strany EU. Příkladem může být zatčení lidí na mírové demonstraci v Moskvě v roce 2010, ke které se na oficiálních místech zmínil pouze mluvčí ministerstva zahraničí. Upozornil, že tímto aktem je narušovaná svoboda projevu a shromažďování, ale žádné větší důsledky vyvozeny nebyly a rusko-americké vztahy ničím neutrpěly.⁷⁶

Nutno podotknout, že USA potřebovaly spolupracovat s Ruskem ve svém tažení v Afghánistánu, během kterého se jevil Rusko jako stabilní partner. Především se jednalo o tzv. Northern Distribution Network (NDN), kdy se přes Rusko přepravovala značná část zásob

⁷² INDYK, M., K. LIEBERTHAL a M. E. O'HANLON. Scoring Obama's Foreign Policy: A Progressive Pragmatist Tries to Bend History. In: *Foreign Affairs* [online]. 2012 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.foreignaffairs.com/articles/137516/martin-indyk-kenneth-lieberthal-and-michael-ohanlon/scoring-obamas-foreign-policy>.

⁷³ U. S. DEPARTMENT OF STATE. Remarks With Russian Foreign Minister Sergey Lavrov. [online]. 2009 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2009a/10/130505.htm>.

⁷⁴ OBAMA, Barack a Michail SAKAŠVILI. Remarks by President Obama and President Saakashvili of Georgia after Bilateral Meeting. In: *The White House: President Barack Obama*. [online]. 2012 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/photos-and-video/video/2012/01/30/president-obamas-bilateral-meeting-president-saakashvili-georgia#transcript>.

⁷⁵ Prezident Obama inicioval změnu v přístupu k Rusku ve snaze protlačit společná témata a na nich dále budovat. Z takové spolupráce by těžil jak americký, tak ruský lid. THE WHITE HOUSE, PRESIDENT BARACK OBAMA. U. S. – Russia Relations: „Reset“ Fact Sheet. [online]. 2010 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/us-russia-relations-reset-fact-sheet>.

⁷⁶ U. S. DEPARTMENT OF STATE. Russia: Detentions of Protesters in Russia. [online]. 2010 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2010/02/136361.htm>.

určených armád USA a dalším členům NATO v Afghánistánu. Ruská strana dokonce sama iniciovala obnovení letecké cesty pro zásobování přes své území, což bylo velmi vstřícným krokem.⁷⁷ Během Obamovy administrativy se severní cesta⁷⁸ začala využívat ještě více a konkrétně přes Rusko se přepravovalo až 60 % z celkového objemu NDN.⁷⁹ Rusko podpořilo USA v Afghánistánu v mnoha ohledech. Tento fakt zdůraznil, stejně tak i ocenil spolupráci na dohodě START, během výročí konce 2. Světové války americký ministr zahraničí John Kerry, který byl na oficiálně návštěvě v Moskvě.⁸⁰ Afghánistán se ukázal být tématem, na kterém se oba státy mohly společně podílet.

Rok 2013 byl rokem, kdy bylo zapotřebí dojít ke konsensu ohledně společného postupu v záležitosti konfliktu v Sýrii, kde mezinárodní společenství vnímalo jako velký problém především používání chemických zbraní proti civilistům. Právě spolupráce USA a Ruska, jakožto dva stálí členové Rady bezpečnosti, významní aktéři na Blízkém východě, byla důležitá k dosažení společného rozhodnutí, které by bylo jinak stěžejně vymahatelné. Ministři zahraničí obou mocností potvrdili, že budou pracovat na společném řešení.⁸¹ Tato spolupráce pokračovala i nadále a obě strany ji vnímaly jako přínosnou. Především odstranění chemických zbraní by nebylo možné uskutečnit bez ruské strany, která se velmi zásadním způsobem podílela na řešení tohoto problému.⁸²

⁷⁷ KUSCHINS, Andrew a Thomas Sanderson, eds. The Northern Distribution Network and Afghanistan: Geopolitical Challenges and Opportunities. In: CSIS [online]. 2010, s. 4 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: http://csis.org/files/publication/091229_Kuchins_NDNandAfghan_Web.pdf.

⁷⁸ Další cesty vedly úžinami do Černého moře, přes Gruzii, Azerbajdžán, Kaspické moře, Kazachstán a Uzbekistán.

MARMON, Bill. New Supply 'Front' for Afghan War Runs Across Russia. In: *The European Institute* [online]. 2010 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <http://www.europeaninstitute.org/index.php/93-european-affairs/february--march-2010/959-new-supply-front-for-afghan-war-runs-across-russia-georgia-and-the-stans>.

⁷⁹ OFFICE OF THE PRESS SECRETARY. U.S. – Russia Relations: "Reset" Fact Sheet. In: *The White House: President Barack Obama* [online]. 2010 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/us-russia-relations-reset-fact-sheet>.

⁸⁰ KERRY, John. Remarks with Russian Foreign Minister Sergey Lavrov. In: *U.S. Department of State* [online]. 2013 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <http://www.state.gov/secretary/remarks/2013/05/209117.htm>.

⁸¹ KERRY, John. Remarks with Russian Foreign Minister Sergey Lavrov. In: *U.S. Department of State* [online]. 2013 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <http://www.state.gov/secretary/remarks/2013/05/209117.htm>.

⁸² KERRY, John. Joint Press Availability with Russian Foreign Minister Sergey Lavrov after Their Meeting. In: *U.S. Department of State* [online]. 2013 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <http://www.state.gov/secretary/remarks/2013/10/215162.htm>.

Opětovný nástup prezidenta Putina do úřadu znamenal změnu v ruské zahraniční politice a jistý obrat, kdy se zdálo, že dobré vztahy se začínají postupně zhoršovat. I projev, který pronesl v roce 2007 na konferenci v Mnichově, byl signálem, že Rusko bude do budoucna aspirovat o získání větší moci na mezinárodním poli. Prezident Obama v roce 2013 během tiskové konference reagoval na dotazy novinářů a potvrdil, že z ruské strany se ozývají protiamerické výroky a snad dochází k větší asertivitě ze strany prezidenta Putina, která připomíná do značné míry rétoriku ze Studené války. Prezident Obama zdůrazňoval víru, že Rusko pochopí jak důležité je spolupracovat, protože to je cesta jak mohou ze spolupráce těžit obě strany. Amerika podpořila vstup Ruska do WTO, aby bylo možné efektivně obchodovat, a takové kroky je třeba dělat z obou stran.⁸³ Ze strany USA vyplývá, že pokud se Rusko chce zaměřit na prosperitu, tak musí vystupovat na mezinárodním poli jako aktér, který má zájem v 21. století pozvednout svojí ekonomiku. USA věří, že v konečném důsledku je tento zájem tím hlavním, který bude do budoucna převažovat.⁸⁴ Nicméně je zřejmé, že zatímco USA neustále podněcují Rusko, aby bylo více otevřené a svobodné, tak Rusko má stále vůči této politice zakořeněnou nedůvěru a stále častěji za ní vidí spíše strategii k destabilizaci politické moci podle scénáře Arabského jara.⁸⁵

3.6. Závěr

Američané dávali najevo, že chtějí navazovat obchodní styky, protože chápou, že síla a vliv státu závisí především na jeho schopnostech ekonomicky se prosadit. Proto se snaží spolupracovat v oblastech, kde to je s přihlédnutím na vzájemné odlišnosti, možné. USA stále věří, že dokážou Rusko přimět k racionální spolupráci a snaží se přehlížet stále se

⁸³ OBAMA, Barack. Remarks by the President in a Press Conference. In: *The White House: President Barack Obama* [online]. 2013 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/08/09/remarks-president-press-conference>.

⁸⁴ OBAMA, Barack. Remarks by the President in a Press Conference. In: *The White House: President Barack Obama* [online]. 2013 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/08/09/remarks-president-press-conference>.

⁸⁵ COHEN, Ariel. U.S. Policy on Russia for Obama's Second Term. In: *Heritage Foundation* [online]. 2013 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/research/reports/2013/02/us-policy-on-russia-for-obama-s-second-term>.

prohlubující spolupráci s Čínou, stejně tak modernizující se ruskou armádu a vývoj nových zbraňových systémů, které jsou evidentně namířeny proti USA.⁸⁶

K závěru by bylo vhodné dodat, že diplomatické schopnosti každého státu ovlivňuje i jeho kapacita k užití hard power. Byť jsou stále státy, které by rády své postavení v systému mezinárodních vztahů zvýšily, tak je nutno uvést, že jakkoliv se navyšují v posledních letech investice na modernizaci ruské armády, tak stále jen stěží může konkurovat, nebo jenom vyzvat kapacity USA. Ruský rozpočet pro obranu zřejmě nepřesáhne v příštích letech pomyslnou hranici 100 miliard dolarů.⁸⁷ Oproti tomu náklady na obranu USA činily v roce 2013 735 miliard dolarů.⁸⁸ USA vydávají na obranu mnohonásobně více, než všechny členské státy NATO dohromady, které se navíc často potýkají s podfinancováním svojí bezpečnosti. Samozřejmě tento faktor posiluje vyjednávací pozici a Rusko jen stěží může svým letectvem, námořnictvem a pozemními jednotkami konkurovat americkým konvenčním zbráním. Jedinou srovnatelnou položkou obou armád je jaderný arzenál, který je i přes smlouvy typu START v obou státech stále v dostatečně velkém množství přítomen.

Problémem pro USA není množství jaderných hlavic, kterými Rusko disponuje, ale tendence vést nezávislou zahraniční politiku a snaha modifikovat mezinárodní uspořádání. Občas se zdá, že Ruská federace má ve svém zájmu obnovení bipolárního systému. USA pak jako nejsilnější představitel států NATO mají svůj objektivní zájem mít východního partnera se západními demokratickými hodnotami. USA mají prostředky i kapacitu na dohlížení nad udržením rovnováhy moci. Velkým přínosem pro komunikaci a rozvíjení spolupráce jsou poté také mezinárodní organizace, které hrají důležitou zprostředkovatelskou roli. Nejvýstižnější pro USA je neorealistický přístup k Rusku, kdy je snaha spolupracovat na relativní úrovni, ale zároveň se bere v potaz, že demokracie v Rusku nezmohla a tendence modifikovat

⁸⁶ COHEN, Ariel. U.S. Policy on Russia for Obama's Second Term. In: *Heritage Foundation* [online]. 2013 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/research/reports/2013/02/us-policy-on-russia-for-obama-s-second-term>.

⁸⁷ ANON. Russian Defense Budget to Hit Record \$81 Billion in 2015. In: *The Moscow Times* [online]. 2014 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <http://www.themoscowtimes.com/business/article/russian-defense-budget-to-hit-record-81bln-in-2015/509536.html>.

⁸⁸ NATO. Financial and Economic Data Relating to NATO Defence [online]. 2014 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_topics/20140224_140224-PR2014-028-Defence-exp.pdf.

mezinárodní uspořádání mohou opakovaně nastat. USA nepovažují Rusko za mocnost, která by mohla reálně ohrozit jejich mocenské postavení.

4. Polsko

Zcela jiný přístup mohou mít k Rusku státy nacházející se v jeho geografické blízkosti, nebo státy přímo sousedící. Polsko je státem, který tohle splňuje a navíc má historickou zkušenost s moskevským mocenským dohledem. Rozpad sovětského bloku a následný vývoj v devadesátých letech byl pro polskou zahraniční politiku poměrně komplikovaný. To je nutné v této kapitole zmínit. Polsko, nacházející se ve východní Evropě a přímo sousedící s ruskou exklávou Kaliningradskou oblastí, a se státy, které jsou ve sféře ruského zájmu, má samozřejmě předpoklady k zcela jinému vnímání mocenského postavení Ruska.

Polské území bylo vždy mezi východní a západní Evropou a v minulosti bylo často díky tomu zasažené válkami, do kterých bylo zataženo jenom kvůli své poloze ležící mezi velmocemi. Příkladem může být Druhá světová válka, ve které díky tzv. Molotov-Ribbentropovu paktu bylo Polsko předem rozděleno a následně pokořeno ze strany dvou sousedních mocností.⁸⁹ Proto je možné očekávat, že historické fakta budou nějakým způsobem ovlivňovat polskou zahraniční politiku v 90. let a také v 21. století. Pokud by hypoteticky v budoucnu započal konflikt mezi Ruskem a státy EU, tak by opět Polsko patřilo nejspíše mezi nejvíce zasažené státy. Možná i to je důvod, proč obecně má polská společnost antipatie k Rusku a tradičně vrozenou nedůvěru.⁹⁰

Základní dokument postsovětských diplomatických styků Polska a Ruské federace je Smlouva o přátelství a dobré přeshraniční spolupráci, která byla podepsaná v roce 1992.⁹¹

⁸⁹ ÚSTAV PRO STUDIUM TOTALITNÍCH REŽIMŮ. Polské tažení 1939 [online]. [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/polske-tazeni-1939>.

⁹⁰ CHWALBA, Andrzej. *Polsko 1989-2008: dějiny současnosti*. Brno: CDK, 2009. s. 181. ISBN 978-80-7325-185-7.

⁹¹ MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS REPUBLIC OF POLAND: Russia [online]. [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: http://www.msz.gov.pl/en/foreign_policy/eastern_policy/russia.

Nicméně, v 90. letech, kdy Rusko procházelo nelehkým reformním obdobím, volilo Polsko jednoznačně cestu směrem k ekonomicky vyspělému západu. Oživení Visegrádu⁹² bylo v Polsku vítané, protože spolupráce střeoevropských států byla cestou, jak spolupracovat v rámci NATO a zesílit integraci regionu do struktur EU.⁹³ Polský ministr zahraničí Gremek v roce 1999 během svého výročního projevu na půdě Sejmu zdůraznil aspiraci Polska stát se díky svému lidskému, hospodářskému a strategickému potenciálu jedním z nejdůležitějších aktéru v rámci NATO, respektive Evropy.⁹⁴ Těmito kroky Polsko jednoznačně demonstrovalo svůj odstup od vlivu Ruska, které se v té době potácelo ve svých vlastních problémech s vnitřní transformací, a deklarovalo svoje směřování a mocenské aspirace v rámci evropských organizací. V roce 1999 předal ministr Gremek do rukou Madeleine Albrightové Washingtonskou smlouvu o přistoupení Polska do NATO, podepsanou prezidentem a ratifikovanou Sejmem i Senátem. Ministr Gremek tento akt komentoval slovy: „když jsem podepisoval Washingtonskou smlouvu a pohlédl jsem na Jana Nowaka-Jezioránského, kterému kanuly po lících slzy, měl jsem pocit, že je to akt historické spravedlnosti ve prospěch Polska“.⁹⁵

Polsko považuje za klíčový prvek svojí bezpečnosti spolupráci v rámci NATO, kde svojí aktivní účasti chce posílit své postavení v Evropě. V Alianci se Polsko stalo intenzivním stoupencem transatlantické spolupráce s USA, které považuje za spojení strategického významu.⁹⁶ Zahraniční politika Polska zdůrazňovalo své aktivní zapojení na zvyšování obranyschopnosti celé aliance, podporovalo vedoucí roli USA, a také se angažovalo v odpoře budoucího rozšíření aliance o státy jako Moldavsko, státy západního Balkánu a státy Kavkazu.⁹⁷

⁹² Poprvé byla myšlenka Visegrádské skupiny prezentovaná Československým prezidentem Václavem Havlem na půdě polského Sejmu v roce 1990. Tedy platformy pro vytváření konsensu ohledně postupů a stanovisek. LUKÁŠEK, Libor. Visegrádská skupina a její vývoj v letech 1991-2004. Praha: Karolinum, 2010. s. 65-66. ISBN 978-80-246-1859-3.

⁹³ LUKÁŠEK, Libor. Visegrádská skupina a její vývoj v letech 1991-2004. Praha: Karolinum, 2010. s. 69. ISBN 978-80-246-1859-3.

⁹⁴ LUKÁŠEK, Libor. Visegrádská skupina a její vývoj v letech 1991-2004. Praha: Karolinum, 2010. s. 70. ISBN 978-80-246-1859-3.

⁹⁵ CHWALBA, Andrzej. *Polsko 1989-2008: dějiny současnosti*. Brno: CDK, 2009. s. 191. ISBN 978-80-7325-185-7.

⁹⁶ CHWALBA, Andrzej. *Polsko 1989-2008: dějiny současnosti*. Brno: CDK, 2009. s. 191. ISBN 978-80-7325-185-7.

⁹⁷ MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS REPUBLIC OF POLAND: Polish Foreign Policy Priorities 2012-2016 [online]. 2012, s. 15 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.ms.gov.pl/resource/d31571cf-d24f-4479-af09-c9a46cc85cf6:JCR>.

Mimo jasně definované zájmy je nutné ukázat také na přímé nasazení v rámci aliance. Polsko pár let po vstoupení do členské základny se aktivně zapojilo do Iráckého tažení. Vysláno bylo na 1500 polských vojáků a po boku USA a Spojeného království získali svoji vlastní okupační zónu.⁹⁸ Polská velmi silná podpora aliance jde vidět také na statistikách nasazení vojenských jednotek v Afghánistánu, kde k lednu roku 2011 mělo Polsko 2490 bojeschopných vojáků k zajištění bezpečnosti, což bylo daleko více, než kolik nasadily ostatní státy Visegrádu.⁹⁹ S takovým nasazením se Polsko rovnalo s Itálií, Kanadou nebo Austrálií.

4.1. Období Donalda Tuska

Období vlády premiéra Donalda Tuska, který byl premiérem v letech 2007 – 2014, což je zdaleka nejdelší vládnoucí období v postsocialistickém období,¹⁰⁰ bude pro účely této práce zásadní, protože během jeho vládnoucího období docházelo ke stěžním situacím v mezinárodních vztazích, na které bych rád poukázal.

Dnes je Rusko, mimo státy Evropské unie, nejdůležitějším ekonomickým partnerem Polska. Je druhým největším importérem a zároveň je šestou nejčastější destinací pro polský export.¹⁰¹ Období nejstěžejnější ekonomické transformace mělo Rusko za sebou a samozřejmě byl přítomen oboustranný zájem o větší ekonomickou výměnu. Obchod může dobře fungovat mezi státy i přes některé politické rozpory. Stejně tak tomu bylo i v případě USA, kde ekonomická spolupráce byla oboustranně podporovaná.

⁹⁸ Anon. Poland Postpones Iraq Withdrawal. In: *BBC* [online]. 2005 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4562838.stm>.

⁹⁹ NATO. International Security Assistance Force [online]. 2011 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: http://www.nato.int/isaf/placemats_archive/2011-01-25-ISAF-Placemat.pdf.

¹⁰⁰ Celkem do dnešního dne se na tomto postu vystřídalo 16 předsedů vlád. PREMIER.GOV.PL. Past Prime Ministers [online]. [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/people.html>.

¹⁰¹ MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS REPUBLIC OF POLAND: Russia [online]. [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: http://www.ms.gov.pl/en/foreign_policy/eastern_policy/russia.

Rok 2007 a 2008 byl zlomovým pro rusko-polské vztahy. Pozitivním krokem ke konci roku 2007 bylo zrušení embarga pro polské masokombináty.¹⁰² Sám Vladimír Putin při setkání s Donaldem Tuskem začátkem roku 2008 přiznává, že vzájemný dialog obou států byl v minulosti narušen¹⁰³ a je třeba pracovat na jeho obnově.¹⁰⁴ Zatěžkávací zkouškou pro oba státy byla jednak plánovaná protiraketová obrana, která měla být vybudována na území Polska a České republiky, tak také Gruzínská krize, která samozřejmě vyvolala diskusi i v Polsku.

Po ruské agresi v Gruzii se premiér Tusk jednoznačně vymezil proti tomuto zásahu a v rámci svých maximálních možností se zasadil za společný postup EU a NATO proti této intervenci.¹⁰⁵ Rusko ale nebylo žádným zásadním způsobem sankcionováno ze strany Polska. Nicméně v prohlášeních je Polsko proti ruské politice, a to i na úrovni prezidenta republiky. Prezident Kaczynski použil v kontextu s konfliktem v Gruzii velmi ostrou rétoriku a vyzýval k jasnému postoji proti státu, který omezuje svobodu druhého. Řekl: „Nemůžeme zůstat neutrální ve chvíli, kdy jiná mocnost zneužívá své velikostní výhody k pokoření menšího státu. Jedná se o stát, který přesně tohle jednou udělal nám.“¹⁰⁶

Svojí cestou do Gruzie v roce 2008 chtěl vyjádřit svojí podporu národu, kterému se podařilo vymanit z područí Sovětského svazu, který by mnozí rádi znovu vybudovali, a důkazem toho byly vojenské operace řízené z Kremlu.¹⁰⁷ Ruská federace z této situace vychází jako nebezpečná mocnost ohrožující svobodu jiných států. Dle prezidenta

¹⁰² ANON. Russia Lifts Embargo on Polish Meat. In: *Eur Activ* [online]. 2012 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.euractiv.com/section/med-south/news/russia-lifts-embargo-on-polish-meat/>.

¹⁰³ Jedním z faktorů, které přispěly k narušení vzájemných vztahů bylo také využití polského veta v procesu zahájení příprav na Dohodu o partnerství a spolupráci mezi Ruskem a EU v roce 2006.

ANON. Cold War Shadow Disrupts Russia Talks. In: *The Guardian* [online]. 2006 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/environment/2006/nov/24/energy.russia>.

¹⁰⁴ PREMIER.GOV.PL. Poland and Russia Want to Cooperate in an Atmosphere of Mutual Confidence [online]. 2008 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/poland-and-russia-want-to-cooperate-in-an-atmosphere-of-mutual-confidence.html>.

¹⁰⁵ PREMIER.GOV.PL. Prime Minister about Georgian Crisis [online]. 2008 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/prime-minister-about-georgian-crisis.html>

¹⁰⁶ CURRY, Andrew. Old Europe vs. New Europe: Will Poland Split EU Over Russia Policy?. In: *Spiegel Online* [online]. 2008 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.spiegel.de/international/europe/old-europe-vs-new-europe-will-poland-split-eu-over-russia-policy-a-572105.html>.

¹⁰⁷ PRESIDENT.PL. The President of the Republic of Poland visits Georgia [online]. 2008 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.president.pl/en/archive/news-archive/news-2008/art,163,the-president-of-the-republic-of-poland-visits-georgia.html>.

Kaczynského Polsko a EU nemůže zůstat neutrální ve chvíli, kdy velmoc využívá svojí velikostní výhody k pokoření menšího státu.¹⁰⁸ To byla poměrně ostrá slova. Co se týče polské veřejnosti, tak také začala vnímat Rusko jako mnohém větší bezpečnostní hrozbu a pozitivně změnila svůj názor k americkým plánům protiraketové obrany na polském území.¹⁰⁹

Následuje intenzivní jednání o raketové obraně, ke kterému se Polsko stavělo velmi pozitivně. Rusko na oplátku vydalo v tu dobu velmi znepokojivá prohlášení, kdy zaznělo, že v případě instalace raketového systému, se Polsko vystavuje přímé hrozbě jaderného útoku.¹¹⁰ Jedná se o prohlášení geograficky blízkého souseda. Byť se to dá považovat za pouhou odstrašující výhrůžku, nelze ponechat takováto prohlášení bez povšimnutí. Polsko velmi úzce spolupracovalo v otázkách bezpečnosti s USA, a ty také potvrdily, že společně budou postupovat proti hrozbám vojenského i nevojenského charakteru.¹¹¹

Již tak chabé rusko-americké a rusko-EU vztahy se dostaly do ještě horšího stavu, kdy jednotlivé strany se navzájem obviňovaly z eskalace napětí a do diplomacie se dostaly ostrá slova, která signalizovala značný obrat v chápání bezpečnosti.¹¹² Polsko úzce spolupracovalo s USA a bylo aktivní součástí EU. Narušení vztahů Ruska s Amerikou a EU se může snadno promítnout i v Polsku. Dle těchto informací můžeme konstatovat, že Polsko stojí na hranici aliance a je terčem pro případnou konfrontaci ze strany mocnosti, která nevnímá pozitivně alianci NATO a evropskou integraci, jejíž tendenci je se rozšiřovat směrem na východ k ruské hranici.

¹⁰⁸ CURRY, Andrew. Old Europe vs. New Europe: Will Poland Split EU Over Russia Policy? In: *Spiegel Online* [online]. 2008 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.spiegel.de/international/europe/old-europe-vs-new-europe-will-poland-split-eu-over-russia-policy-a-572105.html>.

¹⁰⁹ Anon. Nervous neighbours. In: *The Economist* [online]. 2008 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.economist.com/node/11985994>.

¹¹⁰ Slovy generála Ruské armády, které byly sdíleny ruskou tiskovou kanceláří.

MCELROY, Damien. Russian general says Poland a nuclear „target“. In: *The Telegraph* [online]. 2008 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/georgia/2564639/Russian-general-says-Poland-a-nuclear-target-as-Condoleezza-Rice-arrives-in-Georgia.html>.

¹¹¹ PREMIER.GOV.PL. Poland and the United States will act jointly in case of a threat [online]. 2008 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/poland-and-the-united-states-will-act-jointly-in-case-of-a-threat.html>.

¹¹² Anon. Behind America's shield. In: *The Economist* [online]. 2008 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.economist.com/node/11990200>.

4.2. Nedůvěra a posilování obrany

K pochopení polského postoje k Rusku nám může pomoci zpráva o prioritách zahraniční politiky Polska. Předpokladem pro pragmatické vztahy obou států je, že mohou být funkční pouze na bázi reciprocity.¹¹³ To znamená na bázi vzájemné důvěry a oboustranné podpory. Pokud jeden chce navazovat hlubší vztahy a rozšiřovat ekonomickou spolupráci, tak druhý musí činit totéž, jinak není možné efektivně pokračovat. Různé obstrukce, nepřátelská rétorika spojená s nepřilíš pozitivní historickou vazbou může značným způsobem změnit pohled na vlastní bezpečnost. V případě Polska se jedná ještě o geografickou blízkost, která může probouzet obavu z vlastní bezpečnosti a nepochybně se taková obava musí následně projevit na politických rozhodnutích.

V roce 2009 se v Gdaňsku odehrálo 70 výročí začátku 2 Světové války. V projevech se vystřídali mnozí státníci, mezi nimi i Merkelová a Putin. Zatímco Merkelová uznala zničující roli nacismu ve válečných událostech, tak Putin zdůraznil, že vinu za osudy mnohých válkou zničených států nesou všechny státy, které se pokoušely o politiku appeasementu.¹¹⁴ Poláci se v projevu nedočkali omluvy za masakr v Katyni. Prezident Putin především zdůraznil, že to byl právě SSSR, který obětoval nejvíce životů za osvobození Polska a osvobození od Nacismu.¹¹⁵ Mimo to předsedové vlád Polska a Ruska na společném setkání v Gdaňsku podtrhli možnosti spolupráce s důrazem na dobře se rozvíjející ekonomickou výměnu, ale také se dokázali dotknout citlivějších témat, jako je kатыňský masakr.¹¹⁶ Ovšem k oficiální omluvě nikdy nedošlo. Ochota spolupracovat na ekonomické bázi v tomhle případě nezvyšuje vzájemnou důvěru. Pokud nic nebrání obchodní výměně, tak vesměs jsou obě

¹¹³ MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS REPUBLIC OF POLAND: Polish Foreign Policy Priorities 2012-2016 [online]. 2012, s. 18 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.msz.gov.pl/resource/d31571cf-d24f-4479-af09-c9a46cc85cf6:JCR>.

¹¹⁴ DAY, Matthew. Vladimir Putin Condemns Appeasement of Hitler on 70th Anniversary of WW2 Outbreak. In: *The Telegraph* [online]. 2009 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/history/world-war-two/6122748/Vladimir-Putin-condemns-appeasement-of-Hitler-on-70th-anniversary-of-WW2-outbreak.html>.

¹¹⁵ PREMIER.GOV.PL. D. Tusk: we've made another step forward towards friendly Polish – Russian relations [online]. 2009 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://archive.government.ru/eng/docs/8206/>.

¹¹⁶ THE RUSSIAN GOVERNMENT. Prime Minister Vladimir Putin addressed a ceremony in Gdansk marking the 70th anniversary of the start of World War II [online]. 2009 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/d-tusk-weve-made-another-step-forward-towards-friendly-polish-russian-relations.html>.

strany přístupné pro spolupráci, protože z toho všichni těží. Nicméně Polsko vnímá silnou inkonzistenci, která je v Rusku především viditelná v modernizaci institucí, občanské společnosti a v otázkách demokratizace.¹¹⁷

O rok později se odehrála tragédie v souvislosti s pádem letadla v blízkosti města Smolensk. Při neštěstí zahynulo na 88 předních polských činitelů, v čele s prezidentem Lechem Kaczyńskim.¹¹⁸ Tragédie takového rozsahu, ještě k tomu na místě, se kterým se pojila jiná historická křivda vůči polskému národu, mohla mít rozsáhle následky. Tusk prohlásil, že za jistý díl tohoto neštěstí nese zodpovědnost Rusko, ale hlavní příčinou byl postup posádky letadla. Za taková slova si vysloužil také kritiku vlastní opozice, která mu začala vyčítat měkký přístup k Rusku.¹¹⁹ Dle oficiálních zpráv se hlavní příčina tragédie připisuje situaci na palubě letadla. Zdá se, že tato událost zasáhla lid a poznamenala polskou politickou scénu, ale není možné od ní odvozovat nějaké zvraty v polsko-ruských vztazích.

Důležitým bodem je otázka bezpečnosti a investice do obrany. Polsko svojí bezpečnost bere velmi vážně a důkazem toho jsou armádní výdaje z nedávných let. Během poslední světové recese, kdy většina států NATO své armádní rozpočty škrtila, tak Polsko naopak z investic do armády udělalo vládní prioritu a navyšovalo. V roce 2012 vzrostl armádní rozpočet o 7% na 9,5 miliard dolarů v roce 2013, čímž se Polsko dostalo k výdajové hranici 2 % HDP, tedy k hranici, ke které se členské státy zavázaly v rámci NATO, a zároveň snad jedinou evropskou mocností, která navyšovala armádní rozpočet v době, kdy jiné státy ho jenom snižovaly.¹²⁰

¹¹⁷ SIKORSKI, Radoslaw. Address by the Minister of Foreign Affairs on the Goals of Polish Foreign Policy in 2013. [online]. 2013, s. 18 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.ms.gov.pl/resource/b67d71b2-1537-4637-91d4-531b0e71c023:JCR>.

¹¹⁸ HRÍDEL, Jan. Spadlo letadlo s polským prezidentem – všichni mrtví. In: ČT24 [online]. 2010 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1343569-spadlo-letadlo-s-polskym-prezidentem-vsichni-mrtvi>.

¹¹⁹ NUTTALL, Tom. Did Tusk Go Soft on Russia? In: *The Economist* [online]. 2011 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: http://www.economist.com/blogs/easternapproaches/2011/01/smolensk_crash.

¹²⁰ Anon. Flesing its Muscles. In: *The Economist* [online]. 2013 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.economist.com/news/europe/21583679-only-big-country-europe-increasing-defence-spending-poland-wants-more-say>.

Armáda prošla mnohými reformami. Zásadní změnou byla její profesionalizace, po které si udržela ve službě na plný úvazek 100 000 vojáků, kteří svojí připravenost prověřují na pravidelných celoarmádních manévrech.¹²¹ Jedná se tedy o poměrně velkou armádu, která představuje bojeschopnou jednotku a mnohem větší sílu ve východoevropském měřítku, než kupříkladu armáda ČR, která je výrazně omezenější. Polská armáda investovala mnohé prostředky do nákupu nového armádního vybavení. V roce 2012 potvrdil premiér pořízení 70 nových armádních helikoptér a námořní korvety.¹²² O rok později armáda podepsala kontrakt na dodávku 119 moderních tanků a započala také s modernizací stovek starších jednotek.¹²³ Svými kapacitami je Polsko jednoznačně nejmocnějším státem k prosazení hard power ze všech států Visegrádské čtyřky. Důvod, proč mnoho jiných evropských národů má spíše tendenci polevovat ve financování vlastní obrany, je že se necítí být v ohrožení. Polsko na druhou stranu vnímá potřebu mimo své diplomatické kapacity mít také armádu, která bude schopna hájit státní zájmy.

Premiér Tusk chápal budování obrany jako prostředek pro odstrašení agresorů. Cílem bylo stát státem se silnou armádou tak, aby si potenciální vyzyvatel raději pečlivě promyslel, zda se mu vyplatí Polsko napadnout, a zda má cenu riskovat velké ztráty za cenu velkých ztrát.¹²⁴ Vyzyvatel může být pouze stát, který dokáže podniknout frontální útok. Není pravděpodobné, že by v tomhle případě bylo motivací pro modernizaci armády a navyšování rozpočtu na obranu strach z teroristické hrozby pocházející z blízkého východu. Jediná mocnost, která vzbuzuje obavy je Ruská federace, na které jsou navíc závislí další dva sousední státy Polska, Ukrajina a Bělorusko.

¹²¹ PREMIER.GOV.PL. Pros in Action. This is How the Polish Army Changed [online]. 2012 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/pros-in-action-this-is-how-the-polish-army-changed.html>.

¹²² PREMIER.GOV.PL. 70 Helicopters for the Polish Army [online]. 2012 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/70-helicopters-for-the-polish-army.html>.

¹²³ PREMIER.GOV.PL. More Leopard Tanks for the Army. Contract for the Purchase of 119 Units Signed [online]. 2013 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/more-leopard-tanks-for-the-army-contract-for-the-purchase-of-119-units-signed.html>.

¹²⁴ PREMIER.GOV.PL. Prime Minister Visiting F-16 Base [online]. 2013 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/prime-minister-visiting-f-16-base.html>.

4.3. Limity polsko-ruských vztahů

Polsko chce být aktivním členem aliance NATO a je motivované plnit alianční očekávání a přispívat svými prostředky kdykoliv bude o to požádáno. To vše ale s očekáváním, že stejně tak budou ostatní členové aliance, především USA, aktivní při zajištění polské bezpečnosti dle svých potřeb.¹²⁵ Byť na diplomatické úrovni dochází s Ruskem k pravidelným bilaterálním setkáním, které s sebou přinášejí ujištění o spolupráci a víry na budoucí lepší rozvoj vztahů, tak polský přístup nám naznačuje nejistotu, která panuje mezi oběma státy. Často se objevuje důraz na modernizaci ruské společnosti, která je důležitá pro úspěšnou spolupráci.¹²⁶ Je zde očekávání, že Rusko bude mít vyvinutou občanskou společnost a bude přistupovat s respektem k dodržování práva. Demokratické hodnoty jsou pro Polsko velmi důležité.

Svojí národní bezpečnost nebere Polsko na lehkou váhu a nepodceňuje spolupráci v rámci NATO, kde aktivně podporuje potenciální členství nových států, jako je Gruzie, nebo Ukrajina. Tím by se hranice aliance rozšířily a je jen otázkou, jak by v dlouhodobě perspektivě reagovalo Rusko, které je kategoricky proti. Nicméně se Polsko snaží využívat svého členství v mezinárodních organizacích k posílení svého vlivu, především v NATO a EU, protože v součinnosti s ostatními státy může dosáhnout v zahraniční politice mnohem větších výsledků. Jít svojí vlastní cestou v zahraniční politice by znamenalo investovat velké prostředky do sociální, finanční a vojenské úrovně, které jsou pro demokratické zřízení nepředstavitelné. Proto Polsko vidí jako jedinou možnost k udržení evropského vlivu ve světě cestou rozšiřování EU, což je rozhodující diplomatický úkol této dekády.¹²⁷

Rusko je vyzyvatelem západu a svůj vliv chce rozšiřovat. Proto podporuje projekty jako je Euroasijská unie, která má být alternativním modelem evropské integrace. Polsko na oplátku

¹²⁵ PREMIER.GOV.PL. Donald Tusk and Joe Biden on the New Missile Defence Programme [online]. 2009 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/donald-tusk-and-joe-biden-on-the-new-missile-defence-programme.html>.

¹²⁶ PREMIER.GOV.PL. Prime Minister's Meeting with President of Russian Federation [online]. 2010 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/prime-ministers-meeting-with-president-of-russian-federation.html>.

¹²⁷ SIKORSKI, Radosław. Address by the Minister of Foreign Affairs on the Goals of Polish Foreign Policy in 2013. [online]. 2013, s. 14 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.ms.gov.pl/resource/b67d71b2-1537-4637-91d4-531b0e71c023:JCR>.

vyzývá k rozšiřování východního partnerství, protože EU si nemůže dovolit zůstat stranou. EU by v tomhle ohledu měla být proaktivní, dle slov ministra zahraničí Sikorského z roku 2013: „Je třeba jednat hned“.¹²⁸ Během ukrajinské krize Polsko projevilo velkou solidaritu s těmi, kteří bojovali za demokracii, a zcela jednoznačně vláda podpořila demokratizační úsilí v zemi. Zároveň Polsko podporovalo všechny nezbytné kroky k zamezení agrese proti ukrajinské svrchovanosti.¹²⁹

Když nahlédneme do dokumentu o polské zahraniční politice, tak jedním z cílů a priorit je podpora demokracie, práva a občanských svobod.¹³⁰ Těchto závazků chce Polsko dostat ve své politice. Nicméně to vše je problematické ve vztahu k Rusku, kde demokracie a právo nemá stejnou vypovídací hodnotu, jako v západní civilizaci. Polsko je státem, které usiluje o šíření demokracie ve světě. Byť se zdá, že se dnes tato oblast stala také prvkem národní prestiže mnohých států, tak polská diplomacie upozorňuje, že u nich je podpora demokracie ve světě tradicí.¹³¹

Politika, ve které se klade důraz na demokracii a lidská práva je vždy ve vztahu k Rusku problematická. Nedemokratické režimy mohou lehce nabýt dojmu, že šíření demokratických hodnot jiných států, je snahou narušit politické uspořádání té dané země. Nedůvěra je ve vzájemných vztazích s Ruskem viditelná i u pobaltských států, tedy bývalých zemí Sovětského svazu. Polská politika se dá v tomhle směru nejlépe chápat slovy bývalého prezidenta Kwasniewského: „pokud se hranice demokracie posunou směrem k východu, tak budeme více ve středu Evropy, tedy více v bezpečí“.¹³² V tomto vyjádření lze vidět dvojí rozměr, se kterým prezident počítá. Jednak demokracie je cestou ke svobodné společnosti a vyproštěním z totalitního režimu, se kterým má Polsko bohaté zkušenosti, a taky vychází

¹²⁸ SIKORSKI, Radoslaw. Wystąpienie Min. R. Sikorskiego na konferencji „The European Union and the Eastern Partnership: Are We Really Serious?“ [online]. 2013 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.msz.gov.pl/resource/49b4849c-30cd-462e-b37b-10283fe52f7d:JCR>.

¹²⁹ PREMIER.GOV.PL. Donald Tusk on Ukraine: Our Strategy Does Bring Results [online]. 2014 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/donald-tusk-on-ukraine-our-strategy-does-bring-results.html>.

¹³⁰ MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS REPUBLIC OF POLAND: Polish Foreign Policy Priorities 2012-2016 [online]. 2012, s. 6 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.msz.gov.pl/resource/d31571cf-d24f-4479-af09-c9a46cc85cf6:JCR>.

¹³¹ Anon. „For Our Freedom and Yours“ In: *The Economist* [online]. 2011 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.economist.com/blogs/easternapproaches/2011/07/polands-foreign-policy>

¹³² Anon. „For Our Freedom and Yours“ In: *The Economist* [online]. 2011 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.economist.com/blogs/easternapproaches/2011/07/polands-foreign-policy>

z předpokladu demokratického míru. Tedy že demokraticky řízené státy mají menší tendenci vyvolávat konflikty mezi sebou a ve válkách vidí spíše celkovou ztrátu obou stran. Pohled nedemokratických režimů může být v zásadě jiný.

4.4. Závěr

Ve vztahu k EU je Polsko zemí, která vyzývá k co nejužší spolupráci. Zajímavým historickým obratem je prohlášení Sikorského, kdy Polsko vyzývá Německo, aby bylo tahounem integrace.¹³³ EU je vnímáno jako prostor pro prosperitu a bezpečnou budoucnost. Rovněž v obranné politice je Polsko velmi aktivní v EU, kde se pokouší přesvědčit ostatní členy k přijetí reálných kroků v bezpečnostní a obranné politice.¹³⁴ Byť se nezdá, že by se tato politika měla v nejbližší době v EU dočkat nějakých výrazných změn, tak se zdá, že Polsko by podpořilo úsilí k větší integraci vojenských struktur národních států a celé obranné politika, která v současnosti zůstává výhradně v kompetenci národních států. Polsko je mocnost, u které je velmi pravděpodobné, že její vliv bude do budoucna narůstat a Rusko se v této chvíli jeví jako vyzývateľ, který může představovat jistou formu zkoušky, u které Polsko bude muset obstát.

Za zmínku stojí určité také politika východního partnerství. Tento Polsko-švédský projekt má za cíl posílit kontakt s šesti bývalými sovětskými republikami a více je integrovat do prostoru EU. Za předpokladu spolupráce všech klíčových EU států Polsko očekává, že docílí větší bezpečnosti na východní hranici a zároveň posílí vzájemný kontakt se státy jako Ukrajina a Bělorusko, se kterými přímo sousedí.¹³⁵ Východní partnerství jenom podtrhuje

¹³³ Projev ministra zahraničí Sikorského o budoucnosti Evropské unie.

SIKORSKI, Radosław. Sikorski: Polsko a budoucnost Evropské unie. In: *Lidovky.cz* [online]. 2011 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/sikorski-polsko-a-budoucnost-evropske-unie-fex-nazory.aspx?c=A111209_173737_In_nazory_ape.

¹³⁴ PREMIER.GOV.PL. EU Summit in Brussels: Ukraine at Top of Agenda [online]. 2013 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/eu-summit-in-brussels-ukraine-at-top-of-agenda.html>.

¹³⁵ Anon. Rok 2011 bude pro Východní partnerství rozhodující. In: *Eur Activ* [online]. 2010 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/rok-2011-bude-pro-vychodni-partnerstvi-rozhodujici-008183>.

polskou průbojnost v EU, kdy po několika letech svého členství vytváří se svými partnery novou politiku a aktivně prosazuje své státní zájmy.

Neorealistický přístup může být pro Polsko nejužitečnější. Vědomí výlučné role států v mezinárodních vztazích dává Polsku na zřetel, že si nemůže být jisté skutečnými zájmy svých sousedů a tedy především zájmy Ruska. Partnerství hledá u států se společnými hodnotami a dává důraz na participaci v mezinárodních organizacích, skrze které se Polsku dostávají bezpečnostní záruky.

5. Spolková republika Německo

Pád Berlínské zdi byl velkým momentem v Evropě, kdy byl zničen symbol rozdělení Evropy. Důsledky byly citelné po celé Evropě, ale pro Německo to znamenalo, že je otevřená cesta nejen k novému uspořádání v mezinárodních vztazích, ale především ke sjednocení rozděleného národa zpět v jeden státní útvar. Znovu sjednocené Německo vytvořilo v Evropě 80 milionový stát. To co Německo pojí s Ruskem, je určitě historie, která tyto dva národa mnohokrát svedla dohromady v pozitivním i negativním slova smyslu. Stejně tak, jako Polsko, Německo mělo vždy co dočinění s tímto silným státem a v minulosti s ním sdílelo i hraniční čáru. Geograficky je dnes od sebe odděluje vícero států, ale v globalizované době k sobě mají opět blíže.

V této kapitole se nebudeme příliš zabývat srovnáváním vojenské síly, protože předpokládám, že ty nejsou v tomhle případě určující proměnou pro analýzu vzájemných vztahů. Snad jen tolik stojí za zmínku, že v NATO je Německo aktivním členem. Dokonce vystoupilo z „hybernační“ fáze, kdy své jednotky zásadně nikam ven nevysílalo, a začalo se zapojovat aktivně do misí, které aliance vedla. Zapojilo se do mise k udržení míru na Balkáně a mnoho tisíc německých vojáků sloužilo také v Afghánistánu. Německo bylo pověřeno také

vedením mírové mise EU v Kongu.¹³⁶ Německá armáda je moderní jednotkou a zcela jistě ji můžeme řadit mezi vojenské mocnosti v rámci evropského kontinentu.

To co dnes v mezinárodních vztazích často určuje směr, je vzájemná ekonomická závislost. Ta je v případě Rusko-německých vztahů poměrně zásadní a v porovnání s jinými státy je Rusko mnohém více konfrontováno s německým kapitálem, než od kteréhokoliv jiného evropského státu. 90. léta byly ve znamení velkých změn a Rusko procházelo nesnadným reformním obdobím. Důležité nerostné suroviny, na kterých se ruská ekonomika začala zotavovat, především ropa a zemní plyn, byly v Německu žádané. Celosvětově stoupající poptávka po těchto surovinách pomáhala v Rusku nastartovat ekonomiku a otevřela ji tak pro vnější spolupráci.

5.1. Období Helmuta Kohla

Helmut Kohl je jednou z nejvýraznějších osob Německa. Byl kancléřem Spolkové republiky Německo od roku 1982 a zůstal jim i po sjednocení s Německou demokratickou republikou až do roku 1998. Významnou měrou se podílel, se souhlasem západních mocností a Sovětského svazu v čele s Gorbačovem, na sjednocení Německa.¹³⁷ To rozhodně nebyla samozřejmá událost. Jak v rozhovoru poznamenal kancléř v roce 1992, pozice Sovětského svazu nejprve byla, že rozdělení Německa je výsledek historických událostí, které jsou neměnitelné. Stanovisko Kremlu bylo, že Německo se nikdy více nesjednotí.¹³⁸

¹³⁶ STELZENMÜLLER, Constanze. Germany's Russia Question. A New Ostpolitik for Europe. In: *Foreign Affairs* [online]. 2009 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2009-03-01/germanys-russia-question>.

¹³⁷ Jednání se vyvíjela velmi pozitivně. Gorbačov nejprve souhlasil s procesem sjednocení. Později, v červnu 1990 během bilaterální schůzky delegace SRN a SSSR připustil Gorbačov i možný vstup sjednoceného Německa do struktur NATO.

WEBER, Hermann. *Dějiny NDR*. 4. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. s. 310. ISBN 80-7106-558-7.

¹³⁸ SCHELLING, Siegmund. Interview. In: *Helmut Kohl* [online]. 1992 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.helmut-kohl-kas.de/index.php?menu_sel=17&menu_sel2=129&menu_sel3=&menu_sel4=&msg=1456.

Kancléř Kohl přivítal prezidenta Jelcina v roce 1991 na oficiální státní návštěvě. Vyjádřil, že z německé zkušenosti rozumí přechodu, kterým teď musí Rusko projít. „My chceme stát na vaší straně. Společně s našimi západními partnery vám nadále budeme nápomocni dle našich možností.“¹³⁹ Německo se staví do podobné role, jako USA. I oni jsou moderním státem, který teď má ty možnosti ukázat Rusku směr. Německo bylo, a v současnosti stále je, velkou ekonomikou světového významu a pro Rusko, které začínalo svojí novou etapu, bezesporu představovalo důležitého ekonomického partnera. O to důležitější, protože je geograficky mnohém blíže ruskému ekonomickému jádru, než je tomu v případě USA.

5.2. Období Gerharda Schrödera

Gerhard Schröder byl po vyhraných volbách německým kancléřem v letech 1998 – 2005, kdy jeho strana SPD utrhla bezmála 41% hlasů, čímž se stala poprvé od roku 1972 nejsilnější stranou ve spolkovém sněmu.¹⁴⁰ V tomto období se událo mnoho změn, přičemž tou nejstěžejnější oblastí, s kterou se západ snažil vypořádat, byl terorismus. Do následných protiteroristických taženích se zapojilo také Německo.

Po zvolení nového kancléře panoval nepokoj, zda Německo bude stále tak nakloněné k západu a integraci jako dříve, ale politolog profesor Christian Hacke hodnotil vládu v polovině funkčního období kancléře Gerharda Schrödera za přívětivější a otevřenější ve vztahu k Rusku, ale ne bezvýhradně. Německo jako takové zůstalo západně orientované a drželo se svého kurzu zahraniční politiky. Dalo by říci, že spolupráce se naopak ještě více „západem“ posílila v případě nejrůznějších vojenských operací v rámci NATO a mírových operací v rámci EU, do kterých Německo zapojilo tisíce svých vojáků. Kontinuálně zůstaly zachovány priority zahraniční politiky ve vztahu k transatlantické spolupráci a k evropské

¹³⁹ KOHL, Helmut. Ansprache bei einem Abendessen zu Ehren des russischen Präsidenten Boris N. Jelzin im Palais Schaumburg in Bonn. In: *Helmut Kohl* [online]. 1991 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.helmut-kohl-kas.de/index.php?menu_sel=17&menu_sel2=126&menu_sel3=&menu_sel4=&msg=1440.

¹⁴⁰ GERHARD SCHRÖDER. Biography [online]. [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://gerhard-schroeder.de/en/biography/>.

integraci.¹⁴¹ Schröderova politika byla pragmatická a snažila se přistupovat k Rusku jako k partnerovi. Lze říci, že byla také ovlivněna dobrými osobními vztahy Putina a Schrödera, což se ukázalo při krizi v Čečensku, kdy kritika ze strany Německa byla minimální.¹⁴²

V roce 2001 potvrdil Vladimir Putin v Bundestagu, že Německo je hlavním ekonomickým partnerem, důležitým věřitelem a hlavním investorem, stejně tak je důležitým aktérem v mezinárodních vztazích.¹⁴³ Putin se takto vyjádřil při svém výstupu v Německém spolkovém sněmu. To vnáší do bilaterálních vztahů vizi vzájemných komparativních výhod. Reálně Rusko s Německem počítá a uvědomuje si, že v rámci Evropy představuje partnera klíčového významu. Ve stejném roce byl Schröder s Putinem na prvním setkání v rámci Petrohradského dialogu,¹⁴⁴ který byl založen jako nápomocná instituce k hledání dialogu. Kancléř ve svém projevu hovořil o úspěšném směřování Ruska blíž k Evropě: „Petrohrad je symbolem nového Ruska, který vidí svou budoucnost v evropském prostoru sdílených hodnot, spravedlnosti a hospodářství. My Němci a Evropa jako celek, chceme Rusku na této cestě, kde jen to bude možné, pomoci.“¹⁴⁵ V mnohém podobná rétorika, kterou jsme studovali u jiných států. I pro Německo je Rusko ta zbloudilá země, které je třeba dopomoci k navrácení na cestu globalizované a integrující se Evropy. Především po ekonomické stránce, ale také po stránce společenské. Nicméně, po roce 2001, kdy se Rusko zapojilo, po boku USA, do boje proti terorismu byl západ mnohým více ochoten přehlížet nedostatky ruské demokracie a nebránit rostoucí spolupráci. Německo, jak jsme si již řekli, se dokázalo ohradit například v případě Čečenska a vyjádřilo jisté zklamání. Ovšem reakce byly omezené.

¹⁴¹ HACKE, Christian. Die Außenpolitik der Regierung Schröder/Fischer: Zwischenbilanz und Perspektiven. In: *bpb.de* [online]. 2002 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/apuz/26588/die-aussenpolitik-der-regierung-schroeder-fischer-zwischenbilanz-und-perspektiven?p=all>.

¹⁴² HACKE, Christian. Die Außenpolitik der Regierung Schröder/Fischer: Zwischenbilanz und Perspektiven. In: *bpb.de* [online]. 2002 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/apuz/26588/die-aussenpolitik-der-regierung-schroeder-fischer-zwischenbilanz-und-perspektiven?p=all>.

¹⁴³ PUTIN, Vladimir. Wortprotokoll der Rede Wladimir Putins im Deutschen Bundestag am 25.09.2001. In: *Deutscher Bundestag* [online]. 2001 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: https://www.bundestag.de/kulturundgeschichte/geschichte/gastredner/putin/putin_wort/244966.

¹⁴⁴ Petrohradský dialog je koncipován je bilaterální setkání politiků a odborné veřejnosti Ruska a Německa za účelem posílení vzájemných vztahů. Poprvé se dialog uskutečnil v roce 2001. Od té doby proběhlo již 14. ročníků.

PETERSBURGER DIALOG. Ein Forum für den Dialog der Zivilgesellschaften. In: *Petersburger Dialog* [online]. [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.petersburger-dialog.de/ein-forum-fuer-den-dialog-der-zivilgesellschaften>

¹⁴⁵ SCHRÖDER, Gerhard. Grußwort des deutschen Bundeskanzlers Gerhard Schröder. In: *Petersburger Dialog* [online]. 2001 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.petersburger-dialog.de/grusswort-des-deutschen-bundeskanzlers-gerhard-schroeder-1>.

V roce 2002 se rozšířila informace, že Německo odpustilo Rusku poměrně velký finanční dluh ve výši 7,1 miliard EUR.¹⁴⁶ To je jenom jeden z příkladu spolupráce v ekonomické oblasti. Bez ohledu na to, jak k takovým krokům přistupuje Rusko, tak jedná se o pozitivní kroky podporující spolupráci. Ve skutečnosti bylo prvních pět let 21. století pro Rusko-německé vztahy velmi produktivním obdobím. Rostl mezinárodní obchod, rostly přímé německé investice a panovala shoda, že ruská ekonomika se otevírá zahraničním trhům.¹⁴⁷ Ale jsou to německé investice, které hrají na ruském trhu zásadní roli.

Rusko patří mezi důležité aktéry evropské politiky a má velkou vojenskou moc. Proto je skloňované na všech klíčových bezpečnostních konferencích. Nicméně kancléř Schröder je v tomhle směru optimistický. Od roku 1990 se podařilo s Ruskem vybudovat nové diplomatické vztahy založené ne již na bipolárním rozdělení Evropy na východ a západ, ale na komplexní spolupráci. Rusko podle něj udělalo velký pokrok a je v nové éře, ve které je možné konstruktivně budovat bližší ekonomické, politické a bezpečnostní spojení, které dříve nebylo možné. Dle něj se studenoválečné vztahy podařilo úspěšně modifikovat a Rusko se stává demokratickým státem, který bude konstruktivně spolupracovat v rámci mezinárodního systému s ostatními mocnostmi na řešení mezinárodních otázek.¹⁴⁸ Lze vidět, že optimismus byl přítomen v mezinárodní politice.

Schröderova zahraniční politika by se dala charakterizovat jako období, kdy se pokoušeli vtáhnout a zapojit Rusko do evropských záležitostí.¹⁴⁹ Schröder jako politik dokázal najít společnou řeč s Putinem. Přístup, který k Rusku zvolil, vedl ke stabilitě, hledání konsensu a ekonomické spolupráci. Na závěr této kapitoly je zapotřebí také zmínit Schröderuv osobní vztah k ruskému prezidentovi. I tato osobní rovina hraje podstatnou roli v mezinárodních

¹⁴⁶ Anon. Schröder erlässt Putin 7,1 Milliarden Euro Schulden. In: *Die Welt* [online]. 2002 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.welt.de/print-welt/article383598/Schroeder-erlaesst-Putin-7-1-Milliarden-Euro-Schulden.html>.

¹⁴⁷ Anon. Neuer Schwung. In: *Frankfurter Allgemeine Wirtschaft* [online]. 2005 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/russland-neuer-schwung-1234411.html>.

¹⁴⁸ SCHRÖDER, Gerhard. Munich Conference on Security Policy. In: Gerhard Schröder [online]. 2005 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://gerhard-schroeder.de/en/2005/02/12/munich-conference/>.

¹⁴⁹ HACKE, Christian. Die Außenpolitik der Regierung Schröder/Fischer: Zwischenbilanz und Perspektiven. In: *bpb.de* [online]. 2002 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/apuz/26588/die-aussenpolitik-der-regierung-schroeder-fischer-zwischenbilanz-und-perspektiven?p=all>.

vztazích a kancléř Schröder měl vždy poněkud přátelštější osobní vztah k prezidentu Putinovi.

5.3. Období Angely Merkelové

Nástup a následné působení kancléřky Merkelové je určitě velmi zajímavou kapitolou samo o sobě. Se současným odstupem času můžeme bezpochyby říci, že se jedná o jednu z nejvýraznějších osobností Evropy s širokosáhlým vlivem. Jako reprezentant Německa má velký vliv na dění v EU a samozřejmě i v mezinárodních vztazích. Je velmi obratným politikem a to oceňuje a respektuje i Vladimír Putin, který vnímá kancléřku jako silného soupeře a profesionálního státníka.¹⁵⁰ Angela Merkelová je velmi zkušený politik. Od roku 1990 je členkou Křesťanské demokratické unie (CDU) a ve stejném roce nastoupila do Bundestagu. Následně zastávala také několik postů jako federální ministryně, až se v roce 2002 stala předsedkyní frakce CDU/CSU a od roku 2005 kancléřkou.¹⁵¹

Velmi brzy se Německo stalo jedním z největších ruských obchodních partnerů. V roce 2011 dosáhl německý export 34 miliard EUR a import 25 miliard EUR. Společně s Čínou tak bylo Německo nejdůležitějším ruským obchodním partnerem.¹⁵² Také z hlediska objemu přímých investic zaujímalo Německo přední místa v tabulkách. Například jenom v roce 2007 investovalo 7 626 milionů dolarů.¹⁵³ Ve stejném roce fungovalo na ruském trhu více jak 4600

¹⁵⁰ NEUKIRCH, Ralf a Matthias SCHEPP. Chilly Peace: German-Russian Relations Enter a New Ice Age. In: *Spiegel Online* [online]. 2012 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.spiegel.de/international/germany/german-and-russian-relations-are-at-an-impasse-a-835862.html>.

¹⁵¹ THE FEDERAL CHANCELLOR. Biography [online]. 2005 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.bundeskanzlerin.de/Webs/BKin/EN/AngelaMerkel/Biography/biography_node.html.

¹⁵² NEUKIRCH, Ralf a Matthias SCHEPP. Chilly Peace: German-Russian Relations Enter a New Ice Age. In: *Spiegel Online* [online]. 2012 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.spiegel.de/international/germany/german-and-russian-relations-are-at-an-impasse-a-835862.html>

¹⁵³ THE CENTRAL BANK OF THE RUSSIAN FEDERATION. Russian Federation: Inward Foreign Direct Investment, by Geographical Allocation, 2007 – 2013 [online]. 2014 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: http://www.cbr.ru/Eng/statistics/print.aspx?file=credit_statistics/inv_in-country_e.htm&pid=svs&sid=ITM_48993.

německých firem, které samozřejmě také vytvářely velkou část pracovních míst.¹⁵⁴ V roce 2014 dosahovaly německé investice v Rusku hodnoty 21,3 miliard USD¹⁵⁵

Německo dlouhodobě podporovalo úzké vztahy Ruska s EU, protože věřilo, že na tom mohou těžit obě strany. V roce 2006 se uskutečnilo setkání ve formátu Německo – Francie – Rusko, tedy Merkelová, Chirac, Putin, která se v tomhle formátu nepravidelně organizovaly od roku 1998, kdy se poprvé setkali kancléř Kohl s prezidentem Chiracem a Jelcinem.¹⁵⁶ Na této diplomatické úrovni se pokoušejí najít soulad v zahraničněpolitických a ekonomických otázkách. Merkelová zdůrazňuje, že v oblasti energetiky je velký potenciál a je především zapotřebí spolupracovat na vzájemné důvěře.¹⁵⁷ Je žádané, aby Rusko vystupovalo jako důvěryhodný aktér, který dodržuje vzájemné dohody a má zájem budovat ekonomické vztahy, založené na respektu. Dobré vztahy s Ruskem v Německu podléhají jistým podmínkám, na které se klade důraz. To zdůrazňuje kancléřka Merkelová. Dobré vztahy s Ruskem jsou pro Německo, respektive pro celou EU důležité a je o ně zájem. Ale k tomu je zapotřebí, aby Rusko podporovalo demokratické hodnoty jako je respekt k právnímu systému, ochrana lidských práv, a dále konstruktivní přístup k řešení regionálních konfliktů.¹⁵⁸

Rok 2008 byl jistou zkouškou v Německo-ruských vztazích, když byla obsazena Gruzie. Vojenská intervence znamenala zásadní rozpor s mezinárodním právem a Německo jasně deklarovalo, že jakékoliv mezinárodní uznání Abcházie a Jižní Osetie je zcela nepřijatelné a je

¹⁵⁴ THE FEDERAL CHANCELLOR. German-russian Intergovernmental Consultations [online]. 2008 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.bundestkanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Reiseberichte/ru-deutsch-russische-regierungskonsultationen_en.html

¹⁵⁵ FEDERAL FOREIGN OFFICE. Russian Federation [online]. 2016 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.auswaertiges-amt.de/EN/Aussenpolitik/Laender/Laenderinfos/01-Nodes/RussischeFoederation_node.html.

¹⁵⁶ THE FEDERAL CHANCELLOR. Merkel met with Chirac, Putin [online]. 2006 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.bundestkanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Reiseberichte/fr-merkel-trifft-chirac-und-putin.html>.

¹⁵⁷ THE FEDERAL CHANCELLOR. Merkel met with Chirac, Putin [online]. 2006 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.bundestkanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Reiseberichte/fr-merkel-trifft-chirac-und-putin.html>.

¹⁵⁸ THE FEDERAL CHANCELLOR. Innovation for Prosperity in Europe [online]. 2006 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.bundestkanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Reiseberichte/fi-innovation-for-prosperity-in-europe.html>.

zapotřebí všemi způsoby podpořit Gruzii a její územní celistvost.¹⁵⁹ To se také následně stalo na summitu EU, kde Německo podpořilo mírový plán francouzského prezidenta Sarkozyho, který spočíval v jednotném postupu EU s cílem podpořit Gruzii a posílit vzájemnou spolupráci. Zároveň byla v plánu přislíbena finanční pomoc na obnovu válkou zničené země.¹⁶⁰ Německo se zcela jednoznačně postavilo na stranu Gruzie. Ruské kroky jenom narušily spolupráci s EU a opět se prokázalo, že hodnoty, které vyznává západ, nejsou v Kremlu přijímány stejně.

Při návštěvě Ruska neměla Merkelová problém setkat se s představiteli neziskových organizací, spolu s opozicí, a veřejně kritizovat postup nejvyšších státních představitelů v Kremlu.¹⁶¹ I přes rozpor ohledně Gruzie, se uskutečnila již tradiční mezivládní schůzka v Petrohradu. Krize na Kavkazu byla také předmětem jednání, nicméně schůzka se především týkala ekonomické spolupráce, kdy v tu dobu bylo Německo stále největším obchodním partnerem Ruska. Německo sice nemá mnohé přírodní zdroje, ale má technologie a know-how, které postrádá právě Rusko.¹⁶² Zdá se, že Rusko si velmi cenní vztahů, které se mu podařilo vybudovat s Německem a i přes stupňující napětí v mezinárodních vztazích si chce uchovat konzistenci ve vztahu k Berlínu. Za zmínku stojí také fakt, že Putin při svém vystoupení na Bezpečnostní konferenci v Mnichově v roce 2007 nezmínil Německo mezi státy zodpovědnými za, dle Ruska, vznikající nestabilitu v mezinárodních vztazích, a naopak poděkoval německým partnerům za důvěru v ruskou ekonomiku a za otevřený přístup ke spolupráci.¹⁶³ Byť je Německo aktérem, který se se svým ekonomickým výkonem podílí na formování principů světové ekonomiky, zastává západní hodnoty a má značný mezinárodní

¹⁵⁹ THE FEDERAL CHANCELLOR. Merkel Says Recognition of South Ossetia and Abkhazia unacceptable [online]. 2008 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z:

http://www.bundestkanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Reiseberichte/ee-It-merkel-estland_en.html.

¹⁶⁰ THE FEDERAL CHANCELLOR. Caucasus Summit: EU United and Resolute [online]. 2008 [cit. 7.5.2016].

Dostupné z: http://www.bundestkanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Reiseberichte/be-kaukasus-gipfel-br%C3%BCssel_en.html.

¹⁶¹ STELZENMÜLLER, Constanze. Germany's Russia Question [online]. 2009 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z:

<https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2009-03-01/germanys-russia-question>.

¹⁶² THE FEDERAL CHANCELLOR. German-Russian Intergovernmental Consultations [online]. 2008 [cit. 7.5.2016].

Dostupné z: http://www.bundestkanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Reiseberichte/ru-deutsch-russische-regierungskonsultationen_en.html.

¹⁶³ PUTIN, Vladimir. Putin's Prepared Remarks at 43rd Munich Conference on Security Policy. In: *The Washington Post* [online]. 2007 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/02/12/AR2007021200555.html>.

vliv, tak Rusko si uvědomuje potřebu úzké spolupráce, je zdrženlivější s kritikou a má větší respekt k německému partnerovi.

Za jeden z největších společných projektů, na kterém Rusko a Německo úspěšně spolupracovalo, je považován tranzitní plynovod Nord Stream. Tento 1 224 km dlouhý plynovod byl otevřen v roce 2011 a přímo spojuje Rusko a Německo pod Baltským mořem a při plném provozu má být schopen dopravit 55 miliard kubických metrů plynu ročně.¹⁶⁴ Angela Merkelová na konto tohoto projektů uvedla, že se jedná o klíčový projekt pro Německo, respektive pro EU, z hlediska nerostných surovin, a díky tomuto projektu budou oba státy do budoucna více propojeny a budou více spolupracovat, než kdy dříve.¹⁶⁵ Německo samozřejmě potřebuje nerostné suroviny pro chod své ekonomiky, ale díky svým významným investicím v Rusku nestojí v podřadné roli, ale spíše bude mít tendence přistupovat k Rusku jako ke státu, v jehož velkém zájmu je mít Německo jako svého partnera. Angela Merkelová při příležitosti zprovoznění Nord Streamu prohlásila: „Na příštích několik dekád budeme úzce vzájemně propojeni.“¹⁶⁶

V souvislosti s Německem bych chtěl poukázat i na další aspekt vnímání Ruska jako moci. Rusko bylo přijato do elitního klubu G8. Pokud bychom udělali základní srovnání s ostatními členy, tak Rusko by v mnoha makroekonomických ukazatelích pokulhávalo. Nicméně byla mu připsána jistá důležitost. Ale finanční krize, která postihla de facto hospodářství na celém světě, dle Merkelové ukázala, že stejnou roli kterou hraje v mezinárodní ekonomice Rusko, má mnoho dalších států, jako Čína, Indie, Brazílie a Jihoafrická republika.¹⁶⁷ Německo je srozuměné, že je nutné spolupracovat s Ruskem, ale vnímá, že Rusko samo o sobě si přivlastňuje větší roli, než kterou ve skutečnosti má, a

¹⁶⁴ THE FEDERAL CHANCELLOR. Baltic Sea Pipeline for Secure Energy Supplies [online]. 2011 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.bundestkanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Artikel/_2011/11/2011-11-08-nord-stream_en.html.

¹⁶⁵ THE FEDERAL CHANCELLOR. Baltic Sea Pipeline for Secure Energy Supplies [online]. 2011 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.bundestkanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Artikel/_2011/11/2011-11-08-nord-stream_en.html.

¹⁶⁶ THE FEDERAL CHANCELLOR. Baltic Sea Pipeline for Secure Energy Supplies [online]. 2011 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.bundestkanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Artikel/_2011/11/2011-11-08-nord-stream_en.html.

¹⁶⁷MERKEL, Angela. Speech by Federal Chancellor Angela Merkel at Stanford University. In: *The Federal Chancellor* [online]. 2010 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.bundestkanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Reden/2010/2010-04-15-rede-merkel-stanford.html>.

naopak jiné státy by měly být přizvány ke společnému stolu. Obzvlášť v době, kdy se svět vypořádával s ekonomickou stagnací.

Mnohdy se Německo dívá na svého ruského partnera optikou podobné v ledačem té americké. Rusko je stát, který prošel temnou minulostí a je třeba mu dopomoci k slibnější a svobodnější budoucnosti. Američtí představitelé si přáli, aby Rusko bylo úspěšné, podobně si to přeje také Berlín. Angela Merkelová v roce 2012 na mezivládní konzultaci s prezidentem Putinem prohlásila: „Chceme, aby Rusko bylo úspěšné“.¹⁶⁸ To znamená, aby bylo moderním státem západního vzoru, který toleruje opozici a je demokratický. Jakékoliv bránění opozice v projevu, nebo potlačování lidských práv by bylo dle kancléřky krokem špatným směrem a nepřispělo by k zdravému rozvoji občanské společnosti.¹⁶⁹ Merkelová mohla použít výrazy, které nekorespondují s ruskou politikou a snad ji i do jisté míry kritizovat, aniž by tím vzájemné vztahy utrpěly.

Z Německa se často ozývaly ze stran medií názory, že federální vláda, myšleno vláda Angely Merkelové, nepovažuje bývalý sovětský prostor za prioritu v zahraniční politice. Není možné najít takový názor v oficiálních prohlášeních vlády, protože politická korektnost ukládá nutnost projevovat důležitým partnerům náležitou pozornost. Ale objevila se kritika za nedostatečnou pozornost k východní straně Evropy, která se následně přelévá na nedostatečnou pozornost EU, kde se očekává, že Německo bude motorem EU-ruských vztahů.¹⁷⁰ Názor, že Německo nemá žádnou ucelenou koncepci k přístupu k Rusku, nemají jenom média, ale také odborná veřejnost. Zdá se, že Berlín se snažil o to nejzákladnější, udržuje obchodní vztahy, pravidelně se vyjadřuje k událostem na „východě“, ale nepřichází s žádným novým konceptem.¹⁷¹ Otázkou je, proč není kladen na východní politiku větší důraz. Ale už jenom ten fakt, že není, nám naznačuje, že německá zahraniční politika

¹⁶⁸THE FEDERAL CHANCELLOR. Dialogue with Russia Strengthened [online]. 2012 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: http://www.bundeskanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Reiseberichte/2012/2012-11-16-dt-rus-konsultationen_en.html.

¹⁶⁹BANGEL, Christian. Merkel und Putin streiten über Menschenrechte. In: *Zein Online* [online]. 2012 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.zeit.de/politik/ausland/2012-11/deutsch-russische-regierungskonsultationen-merkel-putin>.

¹⁷⁰MEISTER, Stefan. Die vielen Irrtümer der deutschen Russland-Politik. In: *Zein Online* [online]. 2012 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.zeit.de/politik/ausland/2012-10/Deutschland-Russland>.

¹⁷¹MEISTER, Stefan. EU – Russland: Zusammenrücken in der Krise. In: *Eur Activ* [online]. 2010 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.euractiv.de/europa-2020-und-reformen/artikel/eu---russland-zusammenruecken-in-der-krise-003175>.

nevnímá potřebu vytvářet rozsáhlejší koncepce. Německo-ruské vztahy mají nějakou úroveň institucionalizace a je možné rozvíjet obchodní vztahy, což je největším zájmem obou států. Nicméně, rozměr vnímání Ruska jako významné velmoci nám poněkud v tomhle případě chybí.

5.4. Závěr

Rusko-německé vztahy možná nabírají rozměru, kdy místo diskuse ohledně německého vnímání mocenského postavení Ruska bychom se spíše měli bavit o ruském vnímání důležitosti strategického partnerství s Německem, což není tématem této diplomové práce. Zdá se, že dokud spolupráce funguje na stanovené úrovni, tak není nutné zvyšovat pozornost vůči Rusku a čeká se, jaký impulz vzejde z Moskvy. Pozornost, která náleží Rusku, bylo zapotřebí věnovat také jiným ekonomikám, které mají podobnou ekonomickou důležitost. Již není na Rusko nahlíženo optikou mocnosti v podobě Sovětského svazu, který představoval světovou supervelmoc.

Německo má velmi silnou soft-power a tu uplatňuje i vůči Rusku. Možná lze říci, že se jí to daří více, než ostatním evropským partnerům, protože k tomu má dobré geopolitické a ekonomické předpoklady.¹⁷² V mnohém následuje dědictví kancléře Willyho Brandta, který prosazoval „Wandel durch Annäherung, tedy Change through Rapprochement, který byl modifikován ministerstvem zahraničí na „reproachment through economic interlocking“.¹⁷³ Skrze tuto politiku chtělo Německo postupně přibližovat Rusko k politické kultuře EU.

Nejspíš si dokážeme představit, jak byla německá politická reprezentace zaskočena gruzínskou krizí, která byla zcela proti zásadám EU. Nicméně události jako válka v Gruzii, Mnichovská konference a vyostřena rétorika jenom způsobují, že není možné dál rozšiřovat portfolio spolupráce, dokud Rusko nezačne jednat v souladu s mezinárodním právem.

¹⁷² Německá spolková republika je největší ekonomikou Evropy a významným inovátorem a investorem. Společně se svými 80 miliony obyvateli patří k velmi významným státům, i přes její absenci v některých klíčových mezinárodních institucích (např. stále členství v Radě bezpečnosti).

¹⁷³ STELZENMÜLLER, Constanze. Germany's Russia Question. In: *Foreign Affairs* [online]. 2009 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2009-03-01/germanys-russia-question>.

Německo nevnímá Rusko jako bezpečnostní hrozbu, která by ohrozilo Německou suverenitu, ale spíše jako zemi, se kterou je třeba spolupracovat a napomáhat v budování tamní společnosti a politické kultury na principech demokracie. Rusko z německého pohledu nemá potenciál stát se znova supervelmocí, nebo hegemonelem na evropském kontinentu.

Německo věří, že mezinárodní prostor je prostorem pro spolupráci a důvěru, nebo přinejmenším je možné toho dosáhnout. Neprojeví se, že by bylo nahlíženo na Rusko jako na riziko pro státní bezpečnost. Německo mělo víru, že v Kremlu si také osvojí demokratické návyky a mezinárodní kulturu spolupráce, partnerství a mírové koexistence, která je typická pro většinu států Evropy. Na starém kontinentě se jednalo o vývoj, ke kterému se státy postupně ubíraly. Národní zájmy jsou proměnlivé a všechno závisí na komunikaci mezi aktéry. Vzájemný dialog může vytvořit z obávaného aktéra cenného partnera.

Německo si bylo vědomé toho, že díky historii, Druhé světové válce, či podmanění si východního Německa do sféry vlivu SSSR a současná velmi úzká ekonomická spolupráce vytvářejí z Německa vstupní bránu Ruska k trhům EU.¹⁷⁴ Díky tomu si Berlín mohl dovolit mít více konstruktivní přístup s často kritickým přístupem, aniž by to trvale poškodilo vzájemné vztahy. Ty nebyly provázané přeměňováním vojenské síly, ale klíčové byly ekonomické témata. Německo uplatňuje liberální přístup a pokouší se Rusko vtáhnout do systému mezinárodních vztahů, ve kterém se nachází i Německo.

6. Spojené království Velké Británie s Severního Irska (Spojené království)

Ze všech případových studií obsažených v této práci bychom mohli Spojené království označit za mocnost, která má relativně nejmenší kontakt s Ruskou federací. Ne snad, že by obě země neměly navázané diplomatické styky, ale v historii nedocházelo příliš často k přímé konfrontaci těchto světových mocností. Snad za poslední největší přímý konflikt, nebo spíše střet koloniálních mocností, který zůstal jenom na diplomatické úrovni, lze považovat období tzv. Velké hry. Tedy strategického konfliktu ve střední Asii, kdy se dvě tehdejší impéria

¹⁷⁴ LEONARD, Mark a Nicu POPESCU eds. A Power Audit of EU-Russia Relations. In: *ECFR* [online]. 2009, s. 38 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.ecfr.eu/publications/summary/a_power_audit_of_eu_russia_relations.

s největším územím střetly na hraně válečného konfliktu.¹⁷⁵ Je ale důležité si uvědomit, že období imperiální politiky řízené z Londýna, kam spadala značná část světového území, je pro Spojené království nenávratně pryč a s tím souvisí jeho nové postavení v mezinárodních vztazích, jako významného státu, silné ekonomiky, důležitého aktéra na půdě mezinárodních organizací a stálého člena Rady bezpečnosti. Důležitým faktorem pro národní bezpečnost Spojeného království bude vlastnictví jaderných zbraní, díky kterým patří do omezeného klubu států disponujících tímto druhem zbraňového systému ve svých ozbrojených silách.

Geopoliticky se od sebe od druhé světové války, díky vlivu dekolonizace, měly oba státy tendenci spíše vzdalovat. Během Studené války těžila Velká Británie ze své výhodné polohy ve středu euroatlantického prostoru a v zahraniční politice se soustředila primárně na vztahy se západními partnery, spolupráci s USA a udržování úzkého kontaktu v Commonwealthu. Jedná se o přirozené partnery, ke kterým má Spojené království tradičně velmi blízko. Studená válka měla za následek eskalaci zbrojení a sdružení států NATO tvořilo soupeře pro Sovětský svaz a Varšavskou smlouvu.

Ekonomická spolupráce obou mocností ani po Studené válce a ani na přelomu tisíciletí nedosahovala takové významnosti, jako je tomu v případě Německa, Polska, ale i USA. Období 2001 – 2011 jenom potvrdilo relativní klesající významnost Britsko-ruského obchodu. V roce 2011 nefigurovalo Spojené království ani v seznamu 10 procentuálně nejvýznamnějších ruských obchodních partnerů. Během desetiletého vývoje se spíše dostalo mezi průměrně významné partnery.¹⁷⁶ Obráceně je situace jiná. Spojené království mělo v období 2001 – 2011 tendenci navyšovat svůj Export do Ruska a tamní trh měl tedy perspektivu, ale jedná se pouze přibližně o 1% z celkového britského exportu.¹⁷⁷ Co se týče nerostných surovin, tak v posledních letech je Spojené království stále více závislé na dovozu ze zahraničí, nicméně ani zde nefiguruje Rusko jako nejdůležitější partner. V roce 2012 tvořil

¹⁷⁵ FROMKIN, David. The Great Game in Asia. In: *Foreign Affairs* [online]. 1980 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/south-asia/1980-03-01/great-game-asia>.

¹⁷⁶ GRAHAME, Allen. UK-Russia Trade Statistics. In: *Parliament* [online]. 2012, s. 5 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN06444/SN06444.pdf>.

¹⁷⁷ GRAHAME, Allen. UK-Russia Trade Statistics. In: *Parliament* [online]. 2012, s. 2 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN06444/SN06444.pdf>.

dovoz uhlí z Ruska 40% a dovoz ropy pouhých 11%.¹⁷⁸ Lze tedy konstatovat, že v oblasti nerostných surovin tvoří významnou položku pouze uhlí. Celkově je Spojené království na Rusku relativně nezávislé a oboustranně vzato nejsou ekonomické vztahy pilířem, na kterém by se prohlubovaly nebo upevňovaly vzájemné vztahy. Rusko není primárním zájmem britské diplomacie a v mezinárodních otázkách dominovaly v posledních letech jiné záležitosti, jak ve vztahu k EU, tak také jiné regiony v rámci Commonwealthu, které mají pro Velkou Británii důležitější povahu.

6.1. Období Johna Majora

Spojené království je silným státem, jehož mocenské postavení bylo od dob pádu kolonialismu mnohokrát zpochybnováno, ale stále si uchovalo velmi silné postavení v mezinárodních vztazích. Byť se může zdát, že Rusko nehraje tak velkou roli pro Spojené království, protože je ostrovním státem geograficky vzdáleným a nestojí v tak velkém zájmu Ruska, jako Německo, tak samozřejmě i na britských ostrovech si jsou vědomi, že je důležitou mocností na Eurasijském kontinentu. Jedná se o člena Rady bezpečnosti, o mnohaletého vyzyvatele NATO a obecně o stát se silným diplomatickým vlivem. I ve Spojeném království si politická reprezentace uvědomila, že je třeba nalézt se státem, který byl vnímán jako a priori nepřátelský, nový rozměr pro bilaterální vztahy a že jeho pozice, jako mocnosti, se změnila.

Předseda vlády John Major v roce 1991 ve svém projevu ke Konzervativní straně vyzdvihl hrdinství občanů v Sovětském svazu, kteří chtěli změnu, a s nasazením vlastního života byli ochotni dát veřejně najevo své přání, aby se jejich země přiblížila západním hodnotám. Vycházel z vlastní zkušenosti, kterou získal při své návštěvě Moskvy během rozpadu SSSR a byl dle svých slov překvapen lidmi, které na ulici potkal: „Nosili západní módu, západní oblečení. Desetiletí byli jejich rodiče vedení k socialismu, jakožto k jejich osudu, který v budoucnosti pohřbí západ. Ale nebyl to západ, který by socialismus pohřbil, nýbrž sny a naděje jeho lidu. V příštích měsících uvidíte, jak padá rudá vlajka. Najednou je tak

¹⁷⁸ BOLTON, Paul a Social & General Statistics. Energy Imports and Exports. In: *Parliament* [online]. 2013, s. 7 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN04046/SN04046.pdf>.

staromódní, irelevantní, tak prošlá.¹⁷⁹ Sovětský svaz selhal a nenaplnil svá očekávání. Celý stát si musel zažít zklamání. Nicméně západní civilizace přežila a mnozí lidé v Rusku k ní vzhlížejí. Západ teď může nabízet alternativu. Major vnímal kolaps Sovětského svazu jako okamžik, ve kterém by si všichni měli uvědomit, že tato ideologie je chybná. Systém selhal a s ním i supervelmoc, která měla sílu mocensky ovládat velkou část světa.

Politika Spojeného království se příliš neodlišovala od politiky USA. V mnohém je podobná. Během studené války sdílely totožný pohled na Sovětský svaz, na jeho nefunkčnost a nesvobodu a v 90. letech bylo i pro Spojené království Rusko státem, který potřebuje pomoc západu, aby se mu přiblížilo. Občanská společnost v bývalých postkomunistických státech byla narušena a demokracie se musela začít znova budovat. Proto v 90. letech bylo cílem vtáhnout do demokratické Evropy státy, které se nacházely kdysi ve východním bloku a transformovat bývalou hrozbu na demokratického spojence.¹⁸⁰ I Spojené království si uvědomovalo, že je třeba, aby využilo svých zkušeností a svých prostředků k pomoci těmto zemím v jejich nové etapě. Opět, především ve vztahu k Rusku je zde rozměr, kdy vyspělý západní stát chce pomoci rozvojovému partnerovi.

6.2. Období Tonyho Blaira

Když se posuneme v letech dále k vládě ministerského předsedy Tonyho Blaira, tak z jeho jednání vyplývá, že má velmi podobné názory jako USA, a především si uvědomuje, jaká je jeho povinnost vůči Rusku. Národním zájmem všech západních států by mělo být demokratické, prosperující a otevřené Rusko. Dle jeho slov je nutný oboustranný dialog s důležitými aktéry, jako je MMF a státy G7, aby společně dopomohly ruskému národu k potřebným reformám a strukturálním změnám. Státy G7 musí najít cestu, jak dopomoci této bývalé supervelmoci, ale především samo Rusko bude muset mít odvahu dělat potřebné a nepopulární kroky k nápravě ekonomiky zničené bývalými komunistickými vládami.¹⁸¹

¹⁷⁹ MAJOR, John. Leader's Speech, 1991. In: *British Political Speech* [online]. 1991 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=137>.

¹⁸⁰ MAJOR, John. Leader's Speech, Bournemouth 1994. In: *British Political Speech* [online]. 1994 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=140>.

¹⁸¹ BLAIR, Tony. „Doctrine of the International Community“. In: *British Political Speech* [online]. [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=279>.

Úvahy tohoto typu měl Tony Blair ještě v roce 1999. To znamená, že ani 8 let po konci Sovětského svazu nevnímal, že by se Rusku podařilo vymanit ze své minulosti. Stále procházel velmi náročnými ekonomickými problémy. V západní perspektivě to jenom potvrzuje všeobecně přijímaný pohled západních mocností na sociálně-ekonomický úpadek v Rusku.

Tony Blair nahlížel velmi pozitivně na vývoj v mezinárodních vztazích. Nepředpokládá, že by se někdy vztahy v Evropě, nebo severoatlantickém prostoru mohly dostat do tak napjaté situace, jaká byla během studené války. Důvody, které ho k tomu vedou, vyjádřil mimo jiné ve svém projevu v americkém kongresu: „Protože naše země během poslední 50 let ztrojnásobily své bohatství a životní úroveň; protože technologie, komunikace a cestování nás sblížily; protože i mocnosti jako Rusko, Indie a Čína si jsou vědomi té možnosti dosáhnout časem stejného bohatství a vědí, že jsou na správné cestě k dosažení tohoto cíle; jsme navzájem propojeni, jak nikdy předtím.“¹⁸² Je to příležitost, která s sebou nese velkou zodpovědnost, ale vizí budoucnosti jsou prosperující státy, které vedle sebe žijí v nějakém prostoru spolupráce, svobody a blahobytu. Ruská federace by v tomhle chápání měla být další zemí, která si uvědomuje realitu komparativních, v některých oblastech i absolutních výhod, a tudíž by neměla představovat bezpečnostní hrozbu. Všechny státy mají podobný cíl. To je předpoklad, na kterém chtěl Tony Blair přistupovat k Rusku. Po rozpadu SSSR již není bipolární systém, ve kterém by každá strana měla pouze svůj omezený okruh partnerů. Rusko nově podléhalo stejným zákonitostem tržního hospodářství jako západní ekonomiky.

Je třeba si uvědomit, že období Tonyho Blaira bylo zatíženo jinými tématy a Rusko nebylo až tak velkou prioritou zahraniční politiky. Rok po nástupu prezidenta Putina k moci došlo k událostem 11. Zářím a západ řeší problematiku terorismu. V této oblasti nacházejí západní lídři společnou řeč i s Ruskem. Další citlivou událostí byly Londýnské útoky roku 2005, které citelně zasáhly britskou společnost. Tony Blair záhy označil pachatele činu za příznivce „ideologie zla“ a vyzval k obraně společných západních hodnot svobody a demokracie.¹⁸³ Obrana těchto hodnot se v realitě projevila mimo jiné velmi výraznou vojenskou podporu

¹⁸² BLAIR, Tony. Speech to the US Congress, Washington, DC 2003. In: *British Political Speech* [online]. 2003 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=285>.

¹⁸³ BLAIR, Tony. Full Text: Blair Speech on Terror. In: *BBC* [online]. 2005 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4689363.stm.

Američanům během války v Afghánistánu, kde Spojené království mělo v roce 2011 na 9500 vojáků.¹⁸⁴ Bylo tak největším americkým partnerem v boji proti terorismu a ukázalo, že obranu svých hodnot považuje za velmi důležitou. Terorismu byl problémem jak pro Rusko, tak pro Spojené království.

Celkově vzato se vzájemné vztahy během vlády Tonyho Blaira spíše zhoršily. Dalo by se říci, že zhoršení bylo způsobeno díky principům demokracie a práva, které jsou v britské společnosti, oproti Rusku, hluboce zakořeněné. Londýn odmítl Rusku vydat oligarchu Borise Berezovského a čečenského vůdce Achmeta Zakajeva. K tomu všemu se ještě přidaly spory britských ropných společností s Ruskem o těžbu v oblasti Sachalinu a zabití Alexandra Litviněnka, údajně ruskými tajnými službami.¹⁸⁵ To vše zapříčinilo hluboký propad v diplomacii mezi oběma mocnostmi.

6.3. Gordon Brown

Krise v Gruzii se dočkala ze strany Spojeného království podobných reakcí, jako ze strany mnohých dalších států. Ministerský předseda se díval se znepokojením na ruskou asertivitu. Už od slavného Putinova projevu v Mnichově se stupňovala rétorika proti USA, jako té špatné mocnosti, která usiluje o hegemonii ve světě. Dokonce i válka v Gruzii byla dle jeho mínění způsobena americkými politiky. Spojené království je silným spojencem USA a v zahraniční politice spolu úzce spolupracují.

Tehdy ještě jako předseda Konzervativní strany David Cameron vyzýval k ráznému postupu vůči tomuto porušení mezinárodního práva. Požadoval po vládě, aby vyvinula na Rusko tlak na institucionální úrovni. Jednak suspenzí členství v G8, omezeným pohybem pro vybranou skupinu ruských státních příslušníků a podporou členství Gruzie v NATO.¹⁸⁶ Vláda

¹⁸⁴ NATO. International Security Assistance Force (ISAF): Key Facts and Figures [online]. 2011, s. 2 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.nato.int/isaf/placemats_archive/2011-01-25-ISAF-Placemat.pdf.

¹⁸⁵ LEONARD, Mark a Nicu POPESCU, eds. A Power Audit of EU-Russia Relations. In: *ECFR* [online]. 2009, s. 48 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.ecfr.eu/publications/summary/a_power_audit_of_eu_russia_relations.

¹⁸⁶ WINNETT, Robert. David Cameron Calls for Action Against Russia Over Georgia Invasion. In: *The Telegraph* [online]. 2008 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z:

v čele s Gordonem Brownem zvolila podobný postup a navrhovala příští setkání ve formě G7 a přehodnocení vztahu NATO k Rusku. Gordon Brown nastavil linii, na které se měla rozhodovat jakou politikou se bude Spojené království k Rusku ubírat: „Pokud Rusko chce být účastno na klíčových jednáních u stolu organizací, jako G8, OECD a WTO, tak musí přijmout, že s právem přichází také odpovědnost. „My chceme, aby Rusko bylo součástí G8 a dalších organizací, ale nemůže si samo vybírat, která pravidla se rozhodne dodržovat.“¹⁸⁷ Jak jsme si již dříve uvedli, tak Spojené království podpořilo přerušování užších kontaktů s Ruskem v rámci NATO, jako další důsledek agresivní zahraniční politiky Ruska.

Ministr zahraničí Miliband vnímal celou situaci v Gruzii jako snahu Ruska získat větší kontrolu nad územím, které kdysi patřilo do bývalého Sovětského svazu. Britská diplomacie v této souvislosti vybízela k respektování mezinárodního uspořádání a k respektování suverenity na Moskvě nezávislých států. Jakákoliv snaha o kontrolu nad bývalými sovětskými republikami je zcela nepřijatelná. Praktiky Ruska byly odsouzeny a podobně jako i jiné státy, Spojené království vybízí, aby se Rusko přizpůsobilo mezinárodnímu právu a respektovalo jej. Cokoliv, co napodobuje praktiky Sovětského svazu je vnímáno negativně, podobně, jako je negativně vnímána celá existence této bývalé supervelmoci.¹⁸⁸ Kdybychom použili slovník R. Regana, tak „říše zla“ byla v minulosti nežádoucí a nikdo si nepřeje její návrat v jakékoliv podobě na území Ruské federace. V Kyjevě britský ministr zahraničí jenom potvrdil vnímání nového postavení Ruska po invazi do Gruzie ze strany Spojeného království. Rusko svým jednáním způsobilo jenom větší izolovanost své země a stalo se méně důvěryhodným a respektovaným aktérem.¹⁸⁹

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/georgia/2545557/David-Cameron-calls-for-action-against-Russia-over-Georgia-invasion.html>.

¹⁸⁷ FREEMAN, Colin a David WILLIAMS. Gordon Brown Urges EU to Stand Up to Russia Over Georgia. In: *The Telegraph* [online]. 2008 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z:

<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/2654768/Gordon-Brown-urges-EU-to-stand-up-to-Russia-over-Georgia.html>.

¹⁸⁸ SWAINE, Jon. David Miliband: Russia Must Face Consequences of Georgia „Aggression“. In: *The Telegraph* [online]. 2008 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z:

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/georgia/2550590/David-Miliband-Russia-must-face-consequences-of-Georgia-aggression.html>.

¹⁸⁹ COUGHLIN, C., A. BLOMFIELD a H. de QUETTEVILLE. Georgia: Europe Unites to Condemn Kremlin. In: *The Telegraph* [online]. 2008 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z:

http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/2634318/Georgia-Europe-unites-to-condemn-Kremlin.html?DCMP=EMC-new_28082008.

Další reakcí bylo také jednostranné vládní ujištění k ukrajinským a gruzínským partnerům o podpoře Spojeného království k jejich členství v strukturách NATO. Co je zajímavé, tak i opozice v té době, ze které později vzešel nový předseda David Cameron, volala po sankcích a větší politické a ekonomické podpoře Gruzii.¹⁹⁰ Na politické úrovni bylo zřejmé, že členství těchto států by Rusko vnímalo jako silné narušení svojí sféry vlivu, ale i přesto taková slova zazněla. Po zpřísnění vízových opatření pro Rusko a po další kritice vůči ruskému jednání, se z Kremlu ozývalo, že vzájemné bilaterální vztahy jsou kvůli Spojenému království na bodu mrazu.¹⁹¹ Také je dobré dodat, že diplomaté Spojeného království, ale i jiných evropských států, se stali terčem neetických útoků ze strany Kremlu podporované mládeže. Pokoušeli se co jak nejvíce znepríjemnit život těch, kteří odmítali gruzínskou invazi.¹⁹²

Pokud Rusko chce mít vztahy se západními mocnostmi, tak je žádané, aby přijal pravidla a obyčejy západu, které jsou v souladu s mezinárodním právem. Gruzínská krize ukázala, že západní státníci nechtějí v tomhle ustoupit, byť je samozřejmě diskutabilní, jestli byla reakce odpovídající v případě války v Gruzii. V chápání Browna a Milibanda bylo žádoucí, aby Rusko a Spojené království, respektive EU, měly dobré vztahy, ale pokud tomu tak nebude, tak je možné fungovat i bez Ruska. Je tedy pouze na Kremlu, kterou cestou se vydá. Britové upozorňují na příklad organizace G7. Spolupráce na režimu G7 byla možná bez Ruska a je v ní možné pokračovat i do budoucna, bude-li to nutné.¹⁹³ Snahou bylo neponechat protiprávní jednání bez konsekvencí, i když nakonec ze strany USA ani EU žádné výraznější sankce na Rusko uvaleny nebyly. Nutno podotknout, že ani žádný z britských vysokých představitelů se nevydal na cestu do Gruzie k vyjádření oficiální podpory, jak tomu bylo v případě jiných vlád, například v Polsku.

¹⁹⁰ MONAGHAN, Andrew. UK-Russia Relations: a Bad Case of Mutual Misunderstanding. In: *The Foreign Policy Center* [online]. s. 2 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://fpc.org.uk/fsblob/1320.pdf>.

¹⁹¹ Anon. Russia Hopes for Better Ties with Britain as Cameron Becomes PM. In: *Sputnik* [online]. 2010 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://sputniknews.com/russia/20100512/158987965.html>.

¹⁹² LEONARD, Mark a Nicu POPESCU eds. A Power Audit of EU-Russia Relations. In: *ECFR* [online]. 2009, s. 27 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.ecfr.eu/publications/summary/a_power_audit_of_eu_russia_relations.

¹⁹³ SWAINE, Jon. David Miliband: Russia Must Face Consequences of Georgia „Aggression“. In: *The Telegraph* [online]. 2008 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/georgia/2550590/David-Miliband-Russia-must-face-consequences-of-Georgia-aggression.html>.

6.4. David Cameron

Gordon Brown nedokázal přesvědčit své voliče, aby mu dali důvěru i pro další období a naopak vítězství dosáhla Konzervativní strana pod vedením výrazné osobnosti v podobě Davida Camerona, který se stává nejmladším ministerským předsedou za 198 let.¹⁹⁴ David Cameron nastoupil do svého úřadu v době ekonomické recese a důležitou oblastí zahraniční politiky byla ekonomická diplomacie a vztah k EU, který vždy vyvolával na ostrovech velké diskuse. Snahou bylo docílit zlepšení v britsko-ruských vztazích a nastavit možnosti pro rostoucí obchodní výměnu.

V Radě bezpečnosti je spolupráce mezi stálými členy velmi náročná. To platí i pro USA a Francii, které ve vztahu s Ruskem narážejí na mnohé vyjednávací bariéry. Nicméně, je to prostředí, ve kterém se střetávají britské a ruské zájmy v pravidelných jednáních. Spojené království častokrát vyjádřilo své nepochopení a kritizovalo Rusko z nedostatečné spolupráce na řešení problému v mezinárodním společenství.¹⁹⁵ Ministerský předseda Cameron kritizoval náročné hledání společné řeči v mezinárodních otázkách a nejednotnost způsobující nemožnost spolupráce v zásadních otázkách, které leží na stole v Radě bezpečnosti.¹⁹⁶ Jedná se o další příklad obtížné spolupráce, se kterou se setkávají státy západních mocností při jednání s Ruskem.

Ministr zahraničí při setkání se svým ruským protějškem potvrdil komplikovanost, která je způsobená odlišnými pohledy na národní zájmy a mezinárodní vývoj. Z obou stran byla i přesto vůle spolupracovat v oblastech, ve kterých je to možné a na těch základech budovat

¹⁹⁴ GOV. The Rt Hon David Cameron MP [online]. [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/people/david-cameron>.

¹⁹⁵ Dokument je záznamem ze zasedání RB v otázkách krize v Sýrii. Do té doby již Rusko třikrát vetovalo společný návrh RB.

UNITED NATIONS. Security Council: 6810th meeting [online]. 2012, s. 2-3 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.6810.

¹⁹⁶ BAGEHOT. Baiting the British and Other Pastimes. In: *The Economist* [online]. 2013 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.economist.com/blogs/blighty/2013/09/g20-summit>.

dále. Mimochodem, tato schůze byla také vedena v duchu příprav na Olympijské hry, které poskytly dvěma hostujícím zemím prostor pro sdílení zkušeností a asistenci.¹⁹⁷

V roce 2013 se uskutečnilo setkání předsedy vlády Camerona a prezidenta Putina. Ještě předtím ale předcházela bilaterálnímu setkání skandál, kdy na adresu Spojeného království bylo ze strany mluvčího prezidenta v Moskvě řečeno, že Velká Británie je pouhý malý ostrov, který už dnes nikdo neposlouchá.¹⁹⁸ Tedy že již nepředstavuje vlivnou mocnost, která by se hrávala v mezinárodních vztazích zásadní roli a je mocností v ústraní. Reakcí ministerského předsedy Camerona bylo vyvrácení těchto slov a zdůraznění, že Spojené království je, a i do budoucna bude světovou mocností.¹⁹⁹

Vraťme se zpátky k bilaterální schůzi, která se uskutečnila a nebyla nadále narušena dalším rozporuplným prohlášením. Schůzka mezi Cameronem a Putinem jenom poukázala na společný princip, který jsme zaznamenali v případě USA. Z prohlášení vyplývá, že oba státníci chápou oblasti, ve kterých budou panovat neshody, a proto je dobré spolupracovat tam, kde je prostor a společný shodný zájem. „Máme odlišnou historii, odlišnou perspektivu; ale když překonáme naše odlišnosti, tak můžeme vytvořit silné spojenectví“.²⁰⁰ Silného spojenectví, jako je tomu v případě Spojeného království a USA, nejspíš docílit v nejbližších letech nepůjde.

¹⁹⁷ GOV. UK-Russia Tackle Pressing Foreign Policy Issues [online]. 2012 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/news/uk-russia-tackle-pressing-foreign-policy-issues>.

¹⁹⁸ BAGEHOT. Baiting the British and Other Pastimes. In: *The Economist* [online]. 2013 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.economist.com/blogs/blighty/2013/09/g20-summit>.

¹⁹⁹ KIRKUP, James. Russia Mocks Britain, the Little Island. In: *The Telegraph* [online]. 2013 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/10290243/Russia-mocks-Britain-the-little-island.html>.

²⁰⁰ CAMERON, David a Vladimir PUTIN. Press Conference: the Prime Minister and President Vladimir Putin. In: *GOV* [online]. 2013 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/speeches/press-conference-the-prime-minister-and-president-vladimir-putin>.

6.5.Závěr

Vnímání ruského mocenského postavení ze strany Spojeného království je podobné, jako v případě USA, i když nepředstavuje tak významného aktéra. Vláda v Londýně má zájem na konstruktivní společné práci s Ruskou federací, ale ta je mnohdy narušovaná nedodržíváním mezinárodního práva, blokováním jednání v Radě bezpečnosti a možná bychom mohli přidat nízkou hodnotou vzájemné závislosti.

V případě kdy dojde ze strany Ruska k narušení suverenity jiného státu a tím k porušení mezinárodního práva, tak Spojené království takovéto jednání nenechává mimo svoji pozornost a podporuje kroky k sankcionování protiprávního jednání.²⁰¹ Není ovšem státem, který by svými skutky a proslovy projevoval známky pocitu ohrožení ze strany Ruska. Národním zájmem Spojeného království je, aby všechny státy dodržovaly mezinárodní dohody a spolupracovaly v rámci institucí, které jsou k tomu určeny.

Relativně nízká obchodní bilance nepomáhá rozvoji ekonomické spolupráce se širším spektrem a není tak faktorem, který by způsoboval výrazné změny. V případě že se naskytne příležitost, tak ze strany Spojeného království jsou vesměs dveře pro navázání spolupráce otevřené, pokud druhý stát významným způsobem nenarušuje národní zájmy. Jedná jako racionální aktér, který hájí své postavení v mezinárodních vztazích. Vytváří objektivní zájmy odpovídající mezinárodnímu prostředí, kterého je součástí a podobně jako USA bude v opozici proti narušiteli.

²⁰¹ Takové jednání podporovalo v případě konfliktu v Gruzii, ale následně také během nedávných události, které se odehrály na poloostrově Krym, který byl ruskou armádou anektován.
CAMERON, David. European Council March 2014: David Cameron's Press Conference. In: GOV [online]. 2014 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/speeches/european-council-march-2014-david-camerons-press-conference>.

Závěr práce

Rozpad Sovětského svazu je vnímán jinak v Ruské federaci a jinak u západních států. Západní mocnosti mnohdy vnímají ze strany Ruska snahu o navrácení ztraceného postavení, jakožto velmoci číslo dvě v mezinárodním prostředí. Postoje zkoumaných států jsou odlišné a Rusko se jako mocnost bude profilovat u každého aktéra z jiného úhlu. Převažující pohled u všech zkoumaných států ukázal, že Rusko vnímají jako stát, kterému je třeba pomoci na cestě „do vyspělého“ světa.

Rusko bezpochyby je důležitým hráčem na mezinárodním poli a splňuje atributy mocnosti. Tuto skutečnost žádný ze zkoumaných států nezpochybňuje, ale zdá se, že již nepřikládají Ruské federaci roli, která jí náležela v minulosti. Zároveň se ukazuje, že některé státy nacházejí s Ruskem společná témata, na kterých budují vzájemnou spolupráci, jako třeba USA v otázkách terorismu, nebo Německo co se týče velmi dobrých ekonomických vztahů. Německo je také státem, který si mohl dovolit kritizovat Kreml za jeho politiku, aniž by se mu dostalo nějaké zpětné vazby. To ukazuje na důležitost tohoto partnerství pro Rusko. Ale na druhou stranu Polsko je, zda se, více opatrnější. Snad i historické zkušenosti a geografická blízkost důvěru příliš nezvyšují, a proto se zabývá otázkami obrany a obranného spojení. Na druhou stranu Polsko neváhá na úkor Ruska podporovat rozšiřování EU na východ. Velká Británie nevnímá Rusko za aktéra s výsádnějším postavením, ale spíše jako stát s problematickou vládou práva a jako rozvojovou společnost, která si neosvojila demokratické návyky.

Setkali jsme se s pohledem na Rusko jako na rozvojovou zemi, které je třeba pomáhat na jeho „cestě“ do vyspělé společnosti, snad kromě Polska. Vesměs se zkoumané státy dokázaly postavit proti vojenským výpadům, které se jeví jako protiprávní a neopodstatněné z hlediska mezinárodního práva. Západní mocnosti se nebrání činit kroky, které jsou vnímány negativně v Ruské federaci. Všechny zkoumané státy úzce spolupracují v rámci NATO. Nelze říci, že by zkoumané státy měly stejné výsledky.

Rusko je mnohdy nabádáno západem ke změně své politiky a západ se také snaží protlačovat své hodnoty, mnohdy neúspěšně. V celém vývoji po rozpadu SSSR se Rusko nestalo partnerem, v jakého mnohé státy doufaly, a z některých prohlášení můžeme usuzovat, že ani Rusko samotné není spokojené s postavením, ve kterém se nachází. To samozřejmě může být základem pro stoupající napětí.

Hypotéza této práce byla postavena na tvrzení, že západní mocnosti nepovažují Rusko za aktéra, který by byl schopen představovat bezprostřední hrozbu. Vyplývá nám, že až na výjimku Polska, které bylo v minulosti součástí tzv. východního bloku, se ostatní státy necítí být ohroženy ze strany Ruska. Aspoň soudě podle veřejných prohlášení a veřejné prezentace. Spíše se Rusko ukazuje být hrozbou pro státy z bývalé sféry svého vlivu z dob SSSR, než pro západní mocnosti sdružené ke všemu v obranné alianci NATO.

Co se týče tvrzení, že Rusko nemá kapacitu na to využít svého mocenského postavení a mít vliv na ovlivňování rozhodování ve svůj prospěch, tak z předešlých kapitol nám vyplývá jeden závěr. Rusko je mocností a má jisté postavení, možná jen ne takové jaké chtělo zastávat. V práci jsme si ale několikrát ukázali, že mnohdy západní mocnosti jednají proti zájmu Ruska a mají kapacitu na to prosazovat své zájmy, ať už v otázkách bezpečnosti, integrace, nebo jiných typů spolupráce.

Západní mocnosti mají zájem konstruktivně spolupracovat s Ruskou federací a iniciují i mnoha setkání za účelem nalezení shody a společného postupu v otázkách ať už ekonomického, či bezpečnostního rázu. V režimu multipolárních mezinárodních vztahů počítají západní mocnosti s tím, že normy se mění ve spolupráci. Konec Studené války s sebou přinesl dobu, kdy mocnosti nejsou vnímány na základě množství zbrojních systémů, ale na základě životní úrovně občanů, na rozvoji ekonomiky, vzdělání a dalších hodnot moderní společnosti.²⁰²

V příloze č. 1 nabízím přehled zkoumaných států.

²⁰² Viz. s. 24.

Příloha č. 1 - Převládající směr zkoumaných států

STÁT	PŘÍSTUP	ARGUMENTY
USA	Neorealistický	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ruská federace je rozvojovou zemí a již není mocností, jako byl SSSR ➤ USA aktivně podporují Ruskou federaci v transformaci. Hodnotí Rusko na základě rozvoje společnosti, ne na základě množství jaderných zbraní ➤ USA neschvalují pokusy změnit územní celistvost jiných států (Gruzie) a podporují jeho členství v NATO ➤ Po ekonomické stránce chtějí USA spolupracovat – podpořily vstup Ruska do WTO ➤ Spolupracovat v oblastech, kde panuje shoda – terorismus ➤ Společná snaha na redukci jaderného arsenálu ➤ Vzájemná zahraniční politika provází nedůvěra – vojenské operace jsou mnohdy vnímány druhým aktérem negativně (Irák, Gruzie)
Polsko	Neorealistický	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Polsko posiluje obranu ➤ Aktivní participace v NATO a podpora rozvoje všestranné vojenské spolupráce se západními partnery ➤ Aktivní zájem o posilování spolupráce v EU – Polským zájmem je silné Německo, které povede EU. ➤ Politika východního partnerství – snaha o rozšíření sféry vlivu EU do bývalých sovětských republik

		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nevyřešené spory z minulosti – Katyň ➤ Rusko se profiluje jako bezpečnostní hrozba
Německo	Neoliberalistický	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ruská federace již není SSSR. Je nutné pracovat na důvěře ➤ Hospodářská spolupráce hraje významnou roli. Německo je důležitým obchodním partnerem pro Rusko. Vůle obou stran spolupracovat. ➤ Německým zájmem je dodržování mezinárodního práva a práv svobodné občanské společnosti ➤ Německo podporuje vztahy EU-Rusko ➤ Podobnou pozornost jako Rusku věnuje v mezinárodní politice Německo i mnohým dalším státům, se kterými chce vést efektivní spolupráci.
Spojené království	Neorealistický	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Po rozpadu SSSR Spojené království podporuje demokratickou transformaci Ruské federace ➤ Rusko vnímá Spojené království jako aktéra nižšího významu ➤ Spojené království odmítlo vydat Moskvě stíhané občany Ruské federace ➤ Spolupráce možná v oblastech, kde panuje shoda ➤ Silné vazby na USA

Summary

After the end of Cold War international relations had changed. Formerly separated Europe began to cooperate and new alliances were formed. Former superpower USSR collapsed and Federation of Russia is the transformed successor and world power. International scene has changed and simultaneously international relations. Also the power of Russia was reduced after the collapse of USSR, however it is still power.

This study aims to analyze the position of defined western powers and to find out if these actors constantly consider Russia to be a strong power with a significant influence to international politics, economy, security.

The research questions were following:

- What determines the view of chosen countries towards power position of Russia?
- How Western countries consider the current Russian ambitions to become great power?
- Is Russia from the perspective of western powers, a state able to restore his position as superpower?

The aim of this study was to do research of chosen cases to get a picture of current Russia from the perspective of western powers. As a result, we can see that every country reacts to Russia in different way. However, Russia is not considered to be the power as it used to be during the Soviet Union. Modern democracies consider the success of other country according to the situation in economy, society and political culture. Western powers consider Russia as developing country which should be supported and guided. And western powers were always willing to do so. Little bit different situation is with Poland where the government was doing the best to ensure security. Poland was active in NATO and EU and tried to have close cooperation with other western powers. We can see in the case of Poland the feeling of insecurity. Other countries were trying to show Russia the way of western modern democracies and being cooperative. Also they don't hesitate to present opinions against Russia and to go against Russia international policy. Western powers believe that successful cooperation is only possible when all parties learn to keep the international rules. Russia is not considered by western powers as country able to change the rules and balance of power in the world.

Seznam literatury a dalších zdrojů

Odborná literatura

- GOLDGEIER, James M. a Michael MCFAUL. *Power and purpose: U. S. policy toward Russia after the Cold War*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2003. ISBN 0-8157-3173-6.
- HEYWOOD, Andrew. *Politologie*. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-115-1.
- CHWALBA, Andrzej. *Polsko 1989-2008: dějiny současnosti*. Brno: CDK, 2009. ISBN 978-80-7325-185-7.
- KRATOCHVÍL, Petr a Petr DRULÁK, eds. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-469-4.
- KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. 4. vyd. Praha: Ekopress, 2010. ISBN 978-80-8692-960-6.
- LUKÁŠEK, Libor. *Visegrádská skupina a její vývoj v letech 1991-2004*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1859-3.
- ŠVANKMAJER, Milan et al. *Dějiny Ruska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-128-X.
- WEBER, Hermann. *Dějiny NDR*. 4. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-558-7.
- WILSON, James. *Jak se vládne v USA*. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-85605-70-8.

Články, studie, vyjádření

- ALBRIGHT, Madeleine. Remembering Yevgeny Primakov. In: *Foreign Policy* [online]. 2015 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://foreignpolicy.com/2015/06/29/remembering-yevgeny-primakov-by-madeleine-albright-us-russia/>.
- Anon. „For Our Freedom and Yours“ In: *The Economist* [online]. 2011 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.economist.com/blogs/easternapproaches/2011/07/polands-foreign-policy>
- Anon. 1993: US and Russia Halve Nuclear Warheads. In: *BBC* [online]. 1993 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/january/3/newsid_4114000/4114673.stm.
- Anon. America Withdraws from ABM Treaty. In: *BBC* [online]. 2001 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1707812.stm>.
- Anon. Behind America's shield. In: *The Economist* [online]. 2008 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.economist.com/node/11990200>.
- Anon. Cold War Shadow Disrupts Russia Talks. In: *The Guardian* [online]. 2006 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/environment/2006/nov/24/energy.russia>.
- Anon. Flesing its Muscles. In: *The Economist* [online]. 2013 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.economist.com/news/europe/21583679-only-big-country-europe-increasing-defence-spending-poland-wants-more-say>.
- Anon. NATO Russia to resume military relationship. In: *CNN* [online]. 2009 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2009/WORLD/europe/06/27/nato.russia/index.html?iref=24hours>.
- Anon. NATO se radí, jak postupovat vůči Rusku. In: *ČT24* [online]. 2008 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1444564-nato-se-radi-jak-postupovat-vuci-rusku>.
- Anon. Nervous neighbours. In: *The Economist* [online]. 2008 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.economist.com/node/11985994>.
- Anon. Neuer Schwung. In: *Frankfurter Allgemeine Wirtschaft* [online]. 2005 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/russland-neuer-schwung-1234411.html>.
- Anon. Poland Postpones Iraq Withdrawal. In: *BBC* [online]. 2005 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4562838.stm>.
- Anon. Rok 2011 bude pro Východní partnerství rozhodující. In: *EurActiv* [online]. 2010 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/rok-2011-bude-pro-vychodni-partnerstvi-rozhodujici-008183>.
- Anon. Russia Hopes for Better Ties with Britain as Cameron Becomes PM. In: *Sputnik* [online]. 2010 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://sputniknews.com/russia/20100512/158987965.html>.

- Anon. Russia Lifts Embargo on Polish Meat. In: *EurActiv* [online]. 2012 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.euractiv.com/section/med-south/news/russia-lifts-embargo-on-polish-meat/>.
- Anon. Russia will pay for Chechnya. In: *BBC* [online]. 1999 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/553304.stm>.
- Anon. Russian Defense Budget to Hit Record \$81 Billion in 2015. In: *The Moscow Times* [online]. 2014 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <http://www.themoscowtimes.com/business/article/russian-defense-budget-to-hit-record-81bln-in-2015/509536.html>.
- Anon. Schröder erlässt Putin 7,1 Milliarden Euro Schulden. In: *Die Welt* [online]. 2002 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.welt.de/print-welt/article383598/Schroeder-erlaesst-Putin-7-1-Milliarden-Euro-Schulden.html>.
- Anon. War Draws Condemnation. In: *BBC* [online]. 2003 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2867027.stm.
- Anon. Zemřel Jevgenij Primakov. Premiérem byl jen půl roku – byl příliš populární. In: *ČT24* [online]. 2015 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1540460-zemrel-jevgenij-primakov-premierem-byl-jen-pul-roku-byl-prilis-popularni>.
- BAGEHOT. Baiting the British and Other Pastimes. In: *The Economist* [online]. 2013 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.economist.com/blogs/blighty/2013/09/g20-summit>.
- BANGEL, Christian. Merkel und Putin streiten über Menschenrechte. In: *Zeit Online* [online]. 2012 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.zeit.de/politik/ausland/2012-11/deutsch-russische-regierungskonsultationen-merkel-putin>.
- BLAIR, Tony. „Doctrine of the International Community“. In: *British Political Speech* [online]. [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=279>.
- BLAIR, Tony. Full Text: Blair Speech on Terror. In: *BBC* [online]. 2005 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4689363.stm.
- BLAIR, Tony. Speech to the US Congress, Washington, DC 2003. In: *British Political Speech* [online]. 2003 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=285>.
- BOLTON, Paul a Social & General Statistics. Energy Imports and Exports. In: *Parliament* [online]. 2013, s. 7 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN04046/SN04046.pdf>.
- BUSH, George W.. President Bush's Statement on Georgia. In: *The New York Times* [online]. 2008 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2008/08/16/world/europe/16bushtext.html?_r=0.
- CAMERON, David a Vladimir PUTIN. Press Conference: the Prime Minister and President Vladimir Putin. In: *GOV* [online]. 2013 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/speeches/press-conference-the-prime-minister-and-president-vladimir-putin>.
- CAMERON, David. European Council March 2014: David Cameron's Press Conference. In: *GOV* [online]. 2014 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/speeches/european-council-march-2014-david-camersons-press-conference>.
- COHEN, Ariel. U.S. Policy on Russia for Obama's Second Term. In: *Heritage Foundation* [online]. 2013 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/research/reports/2013/02/us-policy-on-russia-for-obama-s-second-term>.
- COUGHLIN, C., A. BLOMFIELD a H. de QUETTEVILLE. Georgia: Europe Unites to Condemn Kremlin. In: *The Telegraph* [online]. 2008 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/2634318/Georgia-Europe-unites-to-condemn-Kremlin.html?DCMP=EMC-new_28082008.
- CURRY, Andrew. Old Europe vs. New Europe: Will Poland Split EU Over Russia Policy?. In: *Spiegel Online* [online]. 2008 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.spiegel.de/international/europe/old-europe-vs-new-europe-will-poland-split-eu-over-russia-policy-a-572105.html>.
- DAY, Matthew. Vladimir Putin Condemns Appeasement of Hitler on 70th Anniversary of WW2 Outbreak. In: *The Telegraph* [online]. 2009 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/history/world-war-two/6122748/Vladimir-Putin-condemns-appeasement-of-Hitler-on-70th-anniversary-of-WW2-outbreak.html>.

- FRANCOVÁ, Anna. Putin jedná brutálně a vede Rusko do izolace, míní Drulák. In: *Echo24* [online]. 2014 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: [echo24.cz/a/wyvQP/putin-jedna-brutalne- a-vede-rusko-do-izolace-mini-drulak](http://echo24.cz/a/wyvQP/putin-jedna-brutalne-a-vede-rusko-do-izolace-mini-drulak).
- FREEMAN, Colin a David WILLIAMS. Gordon Brown Urges EU to Stand Up to Russia Over Georgia. In: *The Telegraph* [online]. 2008 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/2654768/Gordon-Brown-urges-EU-to-stand-up-to-Russia-over-Georgia.html>.
- FROMKIN, David. The Great Game in Asia. In: *Foreign Affairs* [online]. 1980 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/south-asia/1980-03-01/great-game-asia>.
- GOV. The Rt Hon David Cameron MP [online]. [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/people/david-cameron>.
- GOV. UK-Russia Tackle Pressing Foreign Policy Issues [online]. 2012 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/news/uk-russia-tackle-pressing-foreign-policy-issues>.
- GRAHAME, Allen. UK-Russia Trade Statistics. In: *Parliament* [online]. 2012, s. 2 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN06444/SN06444.pdf>.
- HACKE, Christian. Die Außenpolitik der Regierung Schröder/Fischer: Zwischenbilanz und Perspektiven. In: *BPB* [online]. 2002 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/apuz/26588/die-aussenpolitik-der-regierung-schroeder-fischer-zwischenbilanz-und-perspektiven?p=all>.
- HOLANOVÁ, Tereza. Polsko se vyhnulo krizi. Zázračný růst má ale skončit. In: *Aktuálně* [online]. 2012 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/svetova-ekonomika/polsko-se-vyhnilo-krizi-zazracny-rust-ma-ale-skoncit/r~:article:733426/>.
- HONZEJK, Petr. Historik Martin Kovář: Putinovo Rusko je větší hrozbou než SSSR. In: *Hospodářské noviny* [online]. 2015 [cit. 2016-7-5]. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-63582340-historik-martin-kovar-putinovo-rusko-je-vetsi-hrozbou-nez-sssr>.
- HRÁDEK, Jan. Spadlo letadlo s polským prezidentem – všichni mrtví. In: *ČT24* [online]. 2010 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1343569-spadlo-letadlo-s-polskym-prezidentem-vsichni-mrtvi>.
- INDYK, M., K. LIEBERTHAL a M. E. O'HANLON. Scoring Obama's Foreign Policy: A Progressive Pragmatist Tries to Bend History. In: *Foreign Affairs* [online]. 2012 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.foreignaffairs.com/articles/137516/martin-indyk-kenneth-lieberthal-and-michael-e-ohanlon/scoring-obamas-foreign-policy>.
- KERRY, John. Joint Press Availability with Russian Foreign Minister Sergey Lavrov after Their Meeting. In: *U.S. Department of State* [online]. 2013 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <http://www.state.gov/secretary/remarks/2013/10/215162.htm>.
- KERRY, John. Remarks with Russian Foreign Minister Sergey Lavrov. In: *U.S. Department of State* [online]. 2013 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <http://www.state.gov/secretary/remarks/2013/05/209117.htm>.
- KIRKUP, James. Russia Mocks Britain, the Little Island. In: *The Telegraph* [online]. 2013 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/10290243/Russia-mocks-Britain-the-little-island.html>.
- KOHL, Helmut. Ansprache bei einem Abendessen zu Ehren des russischen Präsidenten Boris N. Jelzin im Palais Schaumburg in Bonn. In: *Helmut Kohl* [online]. 1991 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.helmut-kohl-kas.de/index.php?menu_sel=17&menu_sel2=126&menu_sel3=&menu_sel4=&msg=1440.
- KUSCHINS, Andrew a Thomas Sanderson, eds. The Northern Distribution Network and Afghanistan: Geopolitical Challenges and Opportunities. In: *CSIS* [online]. 2010 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: http://csis.org/files/publication/091229_Kuchins_NDNandAfghan_Web.pdf.
- LEONARD, Mark a Nicu POPESCU, eds. A Power Audit of EU-Russia Relations. In: *ECFR* [online]. 2009 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.ecfr.eu/publications/summary/a_power_audit_of_eu_russia_relations.
- LITERA, Bohuslav. The Kozyrev Doctrine – a Russian Variation on the Monroe Doctrine. *Perspectives* [online]. 1994/95, č. 4 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/23615773?seq=1#page_scan_tab_contents.
- MAJOR, John. Leader's Speech, 1991. In: *British Political Speech* [online]. 1991 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=137>.

- MAJOR, John. Leader's Speech, Bournemouth 1994. In: *British Political Speech* [online]. 1994 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=140>.
- MALACHOVSKÁ, Alexandra. Ozbrojenci na Krymu obsadili letiště. Čekají útok. In: Aktuálně [online]. 2014 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/na-krymu-rinci-zbrane-pohotovost-ma-kyjev-i-moskva/r~7f9e5e089fd811e3a8cb002590604f2e/>
- MARCUS, Jonathan. Putin's Iraq Comments Back Bush. In: *BBC* [online]. 2004 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3753382.stm>.
- MARMON, Bill. New Supply 'Front' for Afghan War Runs Across Russia. In: *The European Institute* [online]. 2010 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <http://www.europeaninstitute.org/index.php/93-european-affairs/february--march-2010/959-new-supply-front-for-afghan-war-runs-across-russia-georgia-and-the-stans>.
- MCELROY, Damien. Russian general says Poland a nuclear „target“. In: *The Telegraph* [online]. 2008 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/georgia/2564639/Russian-general-says-Poland-a-nuclear-target-as-Condoleezza-Rice-arrives-in-Georgia.html>.
- MEISTER, Stefan. Die vielen Irrtümer der deutschen Russland-Politik. In: *Zeit Online* [online]. 2012 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.zeit.de/politik/ausland/2012-10/Deutschland-Russland>.
- MEISTER, Stefan. EU – Russland: Zusammenrücken in der Krise. In: *EurActiv* [online]. 2010 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.euractiv.de/europa-2020-und-reformen/artikel/eu---russland-zusammenruecken-in-der-krise-003175>.
- MERKEL, Angela. Speech by Federal Chancellor Angela Merkel at Stanford University. In: *The Federal Chancellor* [online]. 2010 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.bundeskanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Reden/2010/2010-04-15-rede-merkel-stanford.html>.
- MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS REPUBLIC OF POLAND: Polish Foreign Policy Priorities 2012-2016 [online]. 2012 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.ms.gov.pl/resource/d31571cf-d24f-4479-af09-c9a46cc85cf6:JCR>.
- MONAGHAN, Andrew. UK-Russia Relations: a Bad Case of Mutual Misunderstanding. In: *The Foreign Policy Center* [online]. [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://fpc.org.uk/fsblob/1320.pdf>.
- NATO. Financial and Economic Data Relating to NATO Defence [online]. 2014 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_topics/20140224_140224-PR2014-028-Defence-exp.pdf.
- NATO. International Security Assistance Force (ISAF): Key Facts and Figures [online]. 2011 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.nato.int/isaf/placemats_archive/2011-01-25-ISAF-Placemat.pdf.
- NEUKIRCH, Ralf a Matthias SCHEPP. Chilly Peace: German-Russian Relations Enter a New Ice Age. In: *Spiegel Online* [online]. 2012 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.spiegel.de/international/germany/german-and-russian-relations-are-at-an-impasse-a-835862.html>.
- NTI. Treaty Between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republic on Strategic Offensive Reductions (START II) [online]. 1993 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.nti.org/treaties-and-regimes/treaty-between-united-states-america-and-union-soviet-socialist-republics-strategic-offensive-reductions-start-ii/>.
- NUTTALL, Tom. Did Tusk Go Soft on Russia? In: *The Economist* [online]. 2011 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: http://www.economist.com/blogs/easternapproaches/2011/01/smolensk_crash.
- OBAMA, Barack a Michail SAKAŠVILI. Remarks by President Obama and President Saakashvili of Georgia after Bilateral Meeting. In: *The White House: President Barack Obama* [online]. 2012 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/photos-and-video/video/2012/01/30/president-obamas-bilateral-meeting-president-saakashvili-georgia#transcript>.
- OBAMA, Barack. Remarks by the President in a Press Conference. In: *The White House: President Barack Obama* [online]. 2013 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/08/09/remarks-president-press-conference>.
- OFFICE OF THE PRESS SECRETARY. U.S. – Russia Relations: “Reset“ Fact Sheet. In: *The White House: President Barack Obama* [online]. 2010 [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/us-russia-relations-reset-fact-sheet>.

- PETERSBURGER DIALOG. Ein Forum für den Dialog der Zivilgesellschaften. In: *Petersburger Dialog* [online]. [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.petersburger-dialog.de/ein-forum-fuer-den-dialog-der-zivilgesellschaften>
- PREMIER.GOV.PL. 70 Helicopters for the Polish Army [online]. 2012 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/70-helicopters-for-the-polish-army.html>.
- PREMIER.GOV.PL. D. Tusk: we've made another step forward towards friendly Polish – Russian relations [online]. 2009 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://archive.government.ru/eng/docs/8206/>.
- PREMIER.GOV.PL. Donald Tusk and Joe Biden on the New Missile Defence Programme [online]. 2009 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/donald-tusk-and-joe-biden-on-the-new-missile-defence-programme.html>.
- PREMIER.GOV.PL. Donald Tusk on Ukraine: Our Strategy Does Bring Results [online]. 2014 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/donald-tusk-on-ukraine-our-strategy-does-bring-results.html>.
- PREMIER.GOV.PL. EU Summit in Brussels: Ukraine at Top of Agenda [online]. 2013 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/eu-summit-in-brussels-ukraine-at-top-of-agenda.html>.
- PREMIER.GOV.PL. More Leopard Tanks for the Army. Contract for the Purchase of 119 Units Signed [online]. 2013 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/more-leopard-tanks-for-the-army-contract-for-the-purchase-of-119-units-signed.html>.
- PREMIER.GOV.PL. Poland and Russia Want to Cooperate in an Atmosphere of Mutual Confidence [online]. 2008 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/poland-and-russia-want-to-cooperate-in-an-atmosphere-of-mutual-confidence.html>.
- PREMIER.GOV.PL. Poland and the United States will act jointly in case of a threat [online]. 2008 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/poland-and-the-united-states-will-act-jointly-in-case-of-a-threat.html>.
- PREMIER.GOV.PL. Prime Minister about Georgian Crisis [online]. 2008 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/prime-minister-about-georgian-crisis.html>
- PREMIER.GOV.PL. Prime Minister Visiting F-16 Base [online]. 2013 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/prime-minister-visiting-f-16-base.html>.
- PREMIER.GOV.PL. Prime Minister's Meeting with President of Russian Federation [online]. 2010 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/prime-ministers-meeting-with-president-of-russian-federation.html>.
- PREMIER.GOV.PL. Pros in Action. This is How the Polish Army Changed [online]. 2012 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/pros-in-action-this-is-how-the-polish-army-changed.html>.
- PRESIDENT.PL. The President of the Republic of Poland visits Georgia [online]. 2008 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.president.pl/en/archive/news-archive/news-2008/art,163,the-president-of-the-republic-of-poland-visits-georgia.html>.
- PUTIN, Vladimir. Putin's Prepared Remarks at 43rd Munich Conference on Security Policy. In: *The Washington Post* [online]. 2007 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/02/12/AR2007021200555.html>.
- PUTIN, Vladimir. Wortprotokoll der Rede Wladimir Putins im Deutschen Bundestag am 25.09.2001. In: Deutscher Bundestag [online]. 2001 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: https://www.bundestag.de/kulturundgeschichte/geschichte/gastredner/putin/putin_wort/244966.
- RAMANI, Samuel. Yevgeny Primakov – The Ideological Godfather of Putinism. In: *Huffington Post* [online]. 1994 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/samuel-ramani/yevgeny-primakov-the-ideo_b_7799410.html.
- ROMANCOV, Michael. Putin je vyzývatelem Západu. In: *Hospodářské noviny* [online]. 2015 [cit. 2016-15-4]. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-63509790-putin-je-vyzyvatelem-zapadu>.
- SCHELLING, Siegmund. Interview. In: *Helmut Kohl* [online]. 1992 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.helmut-kohl-kas.de/index.php?menu_sel=17&menu_sel2=129&menu_sel3=&menu_sel4=&msg=1456.
- SCHRÖDER, Gerhard. Grußwort des deutschen Bundeskanzlers Gerhard Schröder. In: *Petersburger Dialog* [online]. 2001 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.petersburger-dialog.de/grusswort-des-deutschen-bundeskanzlers-gerhard-schroeder-1>.

- SCHRÖDER, Gerhard. Munich Conference on Security Policy. In: *Gerhard Schröder* [online]. 2005 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://gerhard-schroeder.de/en/2005/02/12/munich-conference/>.
- SIKORSKI, Radoslaw. Address by the Minister of Foreign Affairs on the Goals of Polish Foreign Policy in 2013 [online]. 2013 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.msz.gov.pl/resource/b67d71b2-1537-4637-91d4-531b0e71c023:JCR>.
- SIKORSKI, Radoslaw. Sikorski: Polsko a budoucnost Evropské unie. In: *Lidovky* [online]. 2011 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/sikorski-polsko-a-budoucnost-evropske-unie-fex-nazory.aspx?c=A111209_173737_In_nazory_ape.
- SIKORSKI, Radoslaw. Wystapienie Min. R. Sikorskiego na konferencji „The European Union and the Eastern Partnership: Are We Really Serious?“ [online]. 2013 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <http://www.msz.gov.pl/resource/49b4849c-30cd-462e-b37b-10283fe52f7d:JCR>.
- SOKOV, Nikolai. Treaty Status. In: *NTI* [online]. 2009 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.nti.org/analysis/articles/start-one/>.
- STEELE, Jonathan. *Yevgeny Primakov Obituary*. In: *The Guardian* [online]. 2015 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2015/jun/28/yevgeny-primakov>.
- STELZENMÜLLER, Constanze. Germany's Russia Question. A New Ostpolitik for Europe. In: *Foreign Affairs* [online]. 2009 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2009-03-01/germanys-russia-question>.
- STELZENMÜLLER, Constanze. Germany's Russia Question. In: *Foreign Affairs* [online]. 2009 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2009-03-01/germanys-russia-question>.
- SWAINE, Jon. David Miliband: Russia Must Face Consequences of Georgia „Aggression“. In: *The Telegraph* [online]. 2008 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/georgia/2550590/David-Miliband-Russia-must-face-consequences-of-Georgia-aggression.html>.
- THE CENTRAL BANK OF THE RUSSIAN FEDERATION. Russian Federation: Inward Foreign Direct Investment, by Geographical Allocation, 2007 – 2013 [online]. 2014 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: http://www.cbr.ru/Eng/statistics/print.aspx?file=credit_statistics/inv_in-country_e.htm&pid=svs&sid=ITM_48993.
- THE FEDERAL CHANCELLOR. Baltic Sea Pipeline for Secure Energy Supplies [online]. 2011 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.bundestkanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Artikel/_2011/11/2011-11-08-nord-stream_en.html.
- THE FEDERAL CHANCELLOR. Caucasus Summit: EU United and Resolute [online]. 2008 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.bundestkanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Reiseberichte/be-kaucasus-gipfel-br%C3%BCssel_en.html.
- THE FEDERAL CHANCELLOR. Dialogue with Russia Strengthened [online]. 2012 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: http://www.bundestkanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Reiseberichte/2012/2012-11-16-dt-rus-konsultationen_en.html.
- THE FEDERAL CHANCELLOR. German-Russian Intergovernmental Consultations [online]. 2008 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.bundestkanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Reiseberichte/ru-deutsch-russische-regierungskonsultationen_en.html.
- THE FEDERAL CHANCELLOR. Innovation for Prosperity in Europe [online]. 2006 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.bundestkanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Reiseberichte/fi-innovation-for-prosperity-in-europe.html>.
- THE FEDERAL CHANCELLOR. Merkel met with Chirac, Putin [online]. 2006 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.bundestkanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Reiseberichte/fr-merkel-trifft-chirac-und-putin.html>.
- THE FEDERAL CHANCELLOR. Merkel Says Recognition of South Ossetia and Abkhazia unacceptable [online]. 2008 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.bundestkanzlerin.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/Reiseberichte/ee-lt-merkel-estland_en.html.
- THE RUSSIAN GOVERNMENT. Prime Minister Vladimir Putin addressed a ceremony in Gdansk marking the 70th anniversary of the start of World War II [online]. 2009 [cit. 10.5.2016]. Dostupné z:

<https://www.premier.gov.pl/en/news/news/d-tusk-weve-made-another-step-forward-towards-friendly-polish-russian-relations.html>.

- THE WHITE HOUSE, PRESIDENT BARACK OBAMA. Remark by President Obama and Prime Minister Brown after Meeting [online]. 2009 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: https://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-by-President-Obama-and-Prime-Minister-Brown-after-Meeting/.
- THE WHITE HOUSE, PRESIDENT BARACK OBAMA. U. S. – Russia Relations: „Reset“ Fact Sheet. [online]. 2010 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/us-russia-relations-reset-fact-sheet>.
- THE WHITE HOUSE, PRESIDENT GEORGE W. BUSH. President and President Putin Discuss Strong U. S. - Russian Partnership [online]. 2005 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2005/02/20050224-9.html>.
- THE WHITE HOUSE, PRESIDENT GEORGE W. BUSH. President Bush and Russian President Putin Discuss Progress [online]. 2001 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011021-3.html>.
- THE WHITE HOUSE, PRESIDENT GEORGE W. BUSH. President Bush Discusses Situation in Georgia [online]. 2008 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/08/20080816-1.html>.
- THE WHITE HOUSE, PRESIDENT GEORGE W. BUSH. President Bush Meets with President Putin in Moscow [online]. 2006 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2006/11/20061119-4.html>.
- THE WHITE HOUSE, PRESIDENT GEORGE W. BUSH. President Bush, Russian President Putin Sign Nuclear Arms Treaty [online]. 2002 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/05/20020524-10.html>.
- U. S. DEPARTMENT OF STATE. 200 Years of U. S. - Russia Relations [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.state.gov/p/eur/ci/rs/200years/>.
- U. S. DEPARTMENT OF STATE. Remarks With Russian Foreign Minister Sergey Lavrov [online]. 2009 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2009a/10/130505.htm>.
- U. S. DEPARTMENT OF STATE. Russia: Detentions of Protesters in Russia [online]. 2010 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2010/02/136361.htm>.
- U. S. DEPARTMENT OF STATE. Secretary Rice Addresses U. S. – Russia Relations at The German Marshall Fund [online]. 2008 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://2001-2009.state.gov/secretary/rm/2008/09/109954.htm>.
- UNITED NATIONS. Security Council: 6810th meeting [online]. 2012 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.6810.
- ÚSTAV PRO STUDIUM TOTALITNÍCH REŽIMŮ. Polské tažení 1939 [online]. [cit. 9.5.2016]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/polske-tazeni-1939>.
- WATSON, Rob. Putin's Speech: Back to Cold War? In: *BBC* [online]. 2007 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6350847.stm>.
- WINNETT, Robert. David Cameron Calls for Action Against Russia Over Georgia Invasion. In: *The Telegraph* [online]. 2008 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/georgia/2545557/David-Cameron-calls-for-action-against-Russia-over-Georgia-invasion.html>.

Další internetové zdroje

- NATOAKTUAL. Struktura a financování Severoatlantické aliance: Přehled hlavních orgánů a finančních zdrojů NATO [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/struktura-nato-0g6-na_zpravy.aspx?y=na_summit/strukturanato.htm.
- FEDERAL FOREIGN OFFICE. Russian Federation [online]. 2016 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.auswaertiges-amt.de/EN/Aussenpolitik/Laender/Laenderinfos/01-Nodes/RussischeFoederation_node.html.
- GERHARD SCHRÖDER. Biography [online]. [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://gerhard-schroeder.de/en/biography/>.
- GOV. The Rt Hon David Cameron MP [online]. [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/people/david-cameron>.
- MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS REPUBLIC OF POLAND: Russia [online]. [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: http://www.ms.gov.pl/en/foreign_policy/eastern_policy/russia.
- OFFICE OF THE HISTORIAN. Bill Clinton, Boris Yeltsin, and U. S. - Russian Relations [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <https://history.state.gov/milestones/1993-2000/clinton-yeltsin>
- OFFICE OF THE HISTORIAN. Purchase of Alaska, 1867 [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <https://history.state.gov/milestones/1866-1898/alaska-purchase>.
- OFFICE OF THE HISTORIAN. The Collapse of the Soviet Union [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <https://history.state.gov/milestones/1989-1992/collapse-soviet-union>.
- PETERSBURGER DIALOG. Ein Forum für den Dialog der Zivilgesellschaften. In: *Petersburger Dialog* [online]. [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: <http://www.petersburger-dialog.de/ein-forum-fuer-den-dialog-der-zivilgesellschaften>
- PREMIER.GOV.PL. Past Prime Ministers [online]. [cit. 10.5.2016]. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/en/people.html>.
- THE FEDERAL CHANCELLOR. Biography [online]. 2005 [cit. 7.5.2016]. Dostupné z: http://www.bundestkanzlerin.de/Webs/BKin/EN/AngelaMerkel/Biography/biography_node.html.
- U. S. DEPARTMENT OF STATE. United States – Georgia Charter on Strategic Partnership [online]. 2009 [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.state.gov/p/eur/rls/or/121029.htm>.
- U. S. DEPARTMENT OF STATE. United States Relations with Russia: After the Cold War [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/pubs/fs/85962.htm>.
- UNDERSTANDING THE G8. Members of the G8 [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://www.g8.co.uk/members-of-the-g8/>.
- VLADIMIR PUTIN PERSONAL WEBSITE. Acting President of the Russian Federation [online]. [cit. 8.5.2016]. Dostupné z: <http://eng.putin.kremlin.ru/bio>.

Projekt diplomové práce

Autor: Bc. Richard Samuel Haleš

Obor: Mezinárodní vztahy

Název: Vnímání mocenského postavení Ruska z perspektivy západních velmocí

Název práce v angličtině: Russia and its Power Position from the Perspective of Western Powers

Vedoucí práce: PhDr. Michael Romancov, Ph.D.

Vymezení tématu

Doba bipolárního světa, tedy dvou supervelmocí, které si rozdělily svět do svých sfér vlivu a v několika případech došlo i k nepřímému konfliktu, je již přes dvacet let minulostí. Byť se situace na mezinárodní scéně změnila, tak stále představuje Rusko, se svojí rozlohou (17,1 milionu km²), 142 miliony obyvatel, jadernou silou a zásobami strategických surovin, velmi významnou regionální mocnost.²⁰³ Jedná se tedy o geopolitický prostor, s kterým musí mezinárodní společenství počítat v přijímání doktrín pro zahraniční politiku.

Události posledních let, a vlastně i měsíců, nám ukazují ruskou touhu navrátit se do mocenského postavení z dob minulých. Nejnověji se stalo středem pozornosti po anexi Krymu a pro své vojenské operace u východních hranic Ukrajiny. Asertivní chování Ruska vyvolalo reakci ze strany evropských států, EU i USA. Západní státy reagovaly na danou situaci posílením vojenských jednotek ve východoevropských státech a sankcemi, které ale nejsou považované za příliš účinné, či omezující. Mnohými jsou vnímány spíše jako projev slabosti západu. Bude nás tedy zajímat, jak vnímají západní státy Rusko jako mocnost a jeho potenciál pro ohrožení bezpečnosti. Pro explicitnější pochopení západní politiky ve vztahu k Ruské federaci, je zapotřebí se zaměřit na zkoumání, jakou optikou je nahlíženo na jeho mocenské postavení po rozpadu Sovětského svazu, tedy po ztrátě dominantního postavení a polarizace systému.

Tato práce se zaměřuje na chápání mocenského postavení Ruska z pohledu západních mocností. Zkoumat budeme Spojené státy Americké, Velkou Británii, Spolkovou republiku Německo a také Polsko. K tomuto výběru států jsem přistoupil na základě jejich role, kterou sehrávají v mezinárodních vztazích. USA jako země se silnou hard i soft power a leaderem světové politiky. Velká Británie je také významným státem, jak z historického hlediska, tak také z pozice stálého člena Rady bezpečnosti, je členským státem uskupení G7 a významným členem NATO. Německo je rovněž silným aktérem na poli mnoha organizací a především nejvýznamnější ekonomikou Evropské unie. Jako poslední stát pro tento výzkum jsem do výběru uvedl Polsko. K výběru jsem přistoupil z důvodu jeho poměrně významné pozice uvnitř EU, vzrůstající aspirace být evropskou mocností a vůdčí role v uskupení Visegrádské

²⁰³ DRULAK, Petr a Petr KRATOCHVÍL: Encyklopedie mezinárodních vztahů. Praha 2009, s. 255

skupiny. Dalším určujícím předpokladem je navíc polská bezprostřední blízkosti u ruského prostoru (sdílí hranici s Kaliningradskou oblastí), a s tím také spojená historická zkušenost, která v případě Polska má jiné rozměry z hlediska vnímání bezpečnosti, než je tomu u ostatních států.

Cíle práce, výzkumné otázky

Tato práce má za cíl analyzovat pohled určených aktérů na mocenský potenciál Ruské federace a zjistit, zda tito aktéři stále považují tuto mocnost za silného aktéra, který významně zasahuje do mezinárodní politiky, ekonomické politiky, bezpečnostní sféry a zda představuje pro západ stále reálnou hrozbu, se kterou musí politické elity počítat ve svých rozhodovacích procesech.

Výzkumné otázky jsou následující:

- Co utváří pohled vybraných států na mocenské postavení Ruska?
- Jakou optikou nahlíží západní státy na velmocenské ambice současného Ruska?
- Je Rusko z perspektivy západních velmocí státem, který může znovu usilovat o navrácení na pozici supervelmoci?

Cílem práce je na základě detailního zkoumání jednotlivých případů, i souvisejících kontextů, vytvořit komplexní obraz současného vnímání Ruska, na kterém by se dalo vysvětlit chování aktérů při uplatňování jejich zahraniční politiky. Respektive by na základě výzkumu mělo být zřejmé, z jakého úhlu pohledu je na Rusku nahlíženo a jaká konkrétní role a význam je mu připisován.

Předpokládaná metoda zpracování tématu

Nejdříve se bude práce zabývat teoretickou částí, která nás uvede do problematiky. Domnívám se, že bude užitečné zmínit se v krátkosti o historických událostech a faktech, které jsou nezbytné pro správné porozumění přístupu vybraných států ve vztahu k Rusku. Následný výzkum bude založen na komparativní detailní analýze určitého počtu případů. Dané případové studie budou časově vymezené od období nástupu k moci prezidenta

Vladimíra Putina (od roku 2000). Objektem zkoumání bude vnímání specifik mocenského postavení Ruska v každém vybraném státě zvlášť.

Pokud se chceme bavit o vnímání mocenského postavení, tak je důležité si říci, co se pod pojmem „moc“ bude představovat. Je důležité najít ukazatele, na které se aktér zaměřuje při svém hodnocení mocenského vlivu druhého aktéra. Předpokládejme, že moc bude hodnocena na základě geografických, demografických, ekonomických, vojenských a diplomatických podmínek. Tím se nejvíce přiblížíme realistické perspektivě vnímání moci, jako moc materiální a vojenskou. Tyto podmínky budeme dále hledat v jednotlivých případech, abychom zjistili, jestli dané státy považují Rusko za mocnost schopnou prosadit své národní zájmy a úkor druhých.

Metodou pro sběr empirických dat bude jednak rozbor odborné literatury, tak také texty z odborných periodik a think-tanku. Hlavní část práce bude vycházet z analýzy veřejných prohlášení ze strany představitelů vybraných států. Další část potřebných dat k této studii by měla být získána na základě rozhovorů s představiteli teritoriálních odborů na ministerstvech zahraničí, popřípadě s diplomatickými představiteli vybraných států, na problematiku této práce.

Hypotéza o výsledku zpracování tématu

U každé případové studie je očekáván jiný výsledek. Komparací jednotlivých případů buď potvrdím, anebo vyvrátím hypotézou studie, že ačkoliv Rusko usiluje o dominantní postavení, má k tomuto cíli i potřebné zdroje a aspiraci získat zpět svoji „zašlou slávu“, tak západní mocnosti nepovažují Rusko za aktéra, který by byl schopen představovat bezprostřední hrozbu a který by měl kapacity na to využívat svého mocenského postavení a mít zásadní vliv na politiku západních států, ve smyslu kontroly a ovlivňování rozhodování ve svůj prospěch, nebo také kontroly nad nastolováním agendy.

Osnova:

1. Úvod
2. Teoretická část
 - 2.1. Realismus
 - 2.2. Vysvětlení pojmu mocnost
 - 2.3. Atributy moci
3. Historický pohled na mocenské postavení Ruska
4. Analýza případů
 - 4.1. Spojené státy Americké
 - 4.2. Velká Británie
 - 4.3. Spolková republika Německo
 - 4.4. Polsko
5. Závěr

Literatura

AMBROSE, Stephen – BRINKLEY, Douglas: Rise to Globalism: American Foreign Policy Since 1938, Penguin 2010.

De WITT, Douglas: Polish Foreign and Security Policy: Dilemmas of Multi-National Integration and Alliance Cohesion, 1989-2005

GASKARTH, Jamie: British Foreign Policy: Crises, Conflicts and Future Challenges, Polity 2013.

KOSMAN, Marcelli: Dějiny Polska, Karolinum 2011.

JENTLESON, Bruce: American Foreign Policy: The Dynamics of Choice in the 21st Century (Fifth Edition, W. W. Norton & Company 2013.

OTTE, Max: A Rising Middle Power: German Foreign Policy in Transformation 1989-1999, Palgrave Macmillan 2000.

POPESCU, Nicolae: Power Audit of EU-Russia Relations, European Council on Foreign Relations 2007.

PRIZEL, Ilya: National Identity and Foreign and Security Policy: Nationalism and Leadership in Poland, Russia and Ukraine, Cambridge University Press 1998.

TOPPERT, Kurtis: Perspectives on Russian Foreign Policy, Penny Hill Press Inc 2012.

Periodika a internetové zdroje:

CAMERON, David: Power Play, Outlook 2014. Dostupné zde:

<http://www.outlookindia.com/article/Power-Play/289998>

ROMANCOV, Michael: Rusko a Evropa. Úvaha o sousedství, Mezinárodní politika 4/2013.

Dostupné zde: <http://iir.cz/article/rusko-a-evropa-uvaha-o-vzajemnem-sousedstvi>

WILSON, Scott: Obama dismisses Russia as Regional Power Acting out of Weakness, The

Washington Post 2014. Dostupné zde: [http://www.washingtonpost.com/world/national-](http://www.washingtonpost.com/world/national-security/obama-dismisses-russia-as-regional-power-acting-out-of-weakness/2014/03/25/1e5a678e-b439-11e3-b899-20667de76985_story.html)

[security/obama-dismisses-russia-as-regional-power-acting-out-of-](http://www.washingtonpost.com/world/national-security/obama-dismisses-russia-as-regional-power-acting-out-of-weakness/2014/03/25/1e5a678e-b439-11e3-b899-20667de76985_story.html)

[weakness/2014/03/25/1e5a678e-b439-11e3-b899-20667de76985_story.html](http://www.washingtonpost.com/world/national-security/obama-dismisses-russia-as-regional-power-acting-out-of-weakness/2014/03/25/1e5a678e-b439-11e3-b899-20667de76985_story.html)

MCDONDAL-GIBSON, Charlotte: Ukraine Crisis: Russia is a Regional Power – but US is the

most Powerful Nation in the World, Obama Warns Putin, The Independent 2014. Dostupné

zde: [http://www.independent.co.uk/news/world/europe/russia-cannot-hope-to-match-](http://www.independent.co.uk/news/world/europe/russia-cannot-hope-to-match-global-might-of-america-says-barack-obama-in-warning-to-vladimir-putin-9215305.html)

[global-might-of-america-says-barack-obama-in-warning-to-vladimir-putin-9215305.html](http://www.independent.co.uk/news/world/europe/russia-cannot-hope-to-match-global-might-of-america-says-barack-obama-in-warning-to-vladimir-putin-9215305.html)